ODBORNÝ BANKOVÝ ČASOPIS
MÁJ 2002
ROČNÍK 10

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

BIATEC

5

STRETNUTIE S MINISTROM FINANCIÍ CHORVÁTSKA

Guvernér Národnej banky Slovenska M. Jusko prijal dňa 30. apríla 2002 ministra financií Chorvátska M. Crkvenaca. Na programe pracovného stretnutia boli vzťahy s medzinárodnými finančnými inštitúciami, otázky spolupráce Ministerstva financií SR a NBS. Guvernér Národnej banky Slovenska M. Jusko informoval hosťa o vývoji ukazovateľov hospodárskeho rozvoja a makroekonomickej stability SR.

Mato Crkvenac
minister financií Chorvátska

ÚSPECHY ČSOB NA SLOVENSKU

O výsledkoch a ďalších cieľoch ČSOB informovali na tlačovej konferencii Ing. Ladislav Unčovský, rchný riaditeľ ČSOB, a Ing. Branislav Straka, riaditeľ pre súkromnú klientelu, malé a stredné podniky ČSOB.

Československá obchodná banka, a. s., banka s viac ako 35-ročnou tradíciou, výrazne posilnila svoje postavenie od roku 1999, keď sa jej majoritným akcionárom stala belgická KBC Bank. Spojením s Investiční a poštovní bankou, a. s., (IPB) v júni 2000 vznikla najväčšia banka v Českej republike a druhá najväčšia banka v strednej Európe. V roku 2001 dosiahla čistý zisk 5,9 mld. CZK (podľa medzinárodných štandardov), čo predstavuje zvýšenie o 26,9 % oproti roku 2000.

V uplynulom roku skupina ČSOB zaznamenala rast podielu na trhu v SR, a to vo všetkých segmentoch. Čistý zisk podľa slovenských štandardov dosiahol hodnotu 523 mil. Sk, o 38 % vzrástol počet klientov v segmentoch drobná klientela a malé a stredné podniky, stúpol počet nových korporatívnych klientov (s objemom ročných tržieb nad 300 mil. Sk), banka otvorila 14 nových pobočiek, čím sa ich počet ku koncu roku zvýšil na 39. Na priaznivých výsledkoch skupiny ČSOB má svoj podiel i posilnenie lízingových služieb a úspešné pôsobenie na trhu stavebného sporenia. Pozitívny trend z minulého roku potvrdzujú i výsledky za 1. štvrťrok tohto roku. Hlavným cieľom banky v strednodobom horizonte je dostať sa medzi štyri najväčšie univerzálne banky pôsobiace na Slovensku. Preto bude pokračovať v rozširovaní distribučnej siete s cieľom poskytovať kvalitnejšie finančné služby svojim klientom, najmä fyzickým osobám, podnikateľom a malým a stredným podnikom, a v ponuke nových produktov. Od apríla 2002 prichádza na trh s produktom ČSOB HYPOTEKÁRNY ÚVER.

Alica Polónyiová

NA AKTUÁLNU TÉMU

doc. Ing. Jana Sršňová, CSc.
Odvetvové a podnikové aspekty slovenského vývozu 2

LEGISLATÍVA

JUDr. Renáta Kuklišová
Nový zákon o bankách 4

JUDr. František Hetteš
Corporate governance v zákone o bankách 8

PROFILY SVETOVÝCH EKONÓMOV

doc. Ing. Magdaléna Přívarová, CSc.
Maurice Allais a jeho snaha o rigoróznosť ekonomickej vedy 10

KOMERČNÉ BANKOVNÍCTVO

Anna Pilková, Viliam Pätoprstý
Slovenský bankový sektor – II. časť 13

PAMÄTNÉ MINCE

Ing. Dagmar Flaché
Pamätná strieborná minca svetové dedičstvo UNESCO – Vlkolínec, rezervácia ľudovej architektúry 18

POSTREHY – PODNETY

Ing. Július Lintner, RNDr. František Kaščák
Miesto a úlohy certifikačnej autority 19

doc. Ing. Božena Hrvoľová, CSc.
Pokladničné poukážky a ich oceňovanie 23

GALÉRIA OSOBNOSTÍ

Mgr. František Chudják
Ján Michalík 26

Z HISTÓRIE

PhDr. Elena Minarovičová
Zaujímavosti z histórie peňažných pokladov a pokladničiek 27

INFORMÁCIE

Z rokovania Bankovej rady NBS 30
Hospodárske výsledky Slovenskej záručnej a rozvojovej banky za rok 2001 30
Audit a bezpečnosť informačných technológií 31
Vybrané ukazovatele hospodárskeho a menového vývoja SR 32

A full English-language version of this paper is available at the Web site of the National Bank of Slovakia: http://www.nbs.sk

Anglicá verzia časopisu je publikovaná na internetovej stránke Národnej banky Slovenska: http://www.nbs.sk

BIATEC
Odborný bankový časopis
máj 2002

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Redakčná rada:
Ing. Marián Jusko, CSc. (predseda), Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barlíková, Ing. Adam Celušák, CSc., prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz, doc. Ing. Jozef Makúch, PhD., Ing. Miroslav Marenčík, doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA, Ing. Monika Siegelová, doc. Dr. Ing. Vladimír Valach

Redakcia:
šéfredaktorka:
Mgr. Soňa Babincová ☎ 5953 3542
zástupkyňa šéfredaktorky:
Ing. Alica Polónyiová ☎ 5953 3544
výtvarná redaktorka:
Anna Chovanová ☎ 5953 3543

Adresa redakcie:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Štúrova 2, 813 25 Bratislava
tel.: 5953 3542, 5953 3543, 5953 3544,
tel./fax: 529 68 524
e-mail: biatec@nbs.sk

Objednávky na inzerciu prijíma redakcia:
☎ 5953 3543

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku:
19,10 Sk vrátane DPH + poštovné

Ročné predplatné:
229 Sk vrátane DPH + poštovné

Tlač:
i + i print, spol. s r. o.
Mlynské Luhy 27, 821 05 Bratislava

Objednávky na predplatné v SR a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:
PONS, a. s., Záhradnícka 151,
821 08 Bratislava

Termín odovzdania rukopisov:
6. 5. 2002

Dátum vydania: 20. 5. 2002

Registračné číslo: MK SR 698/92
ISSN 1335 - 0900

Internet: http://www.nbs.sk

Foto na obálke: Mikuláš Červeňanský

Pamätné mince, ktoré vydala Národná banka Slovenska v roku 1996.

ODVETVOVÉ A PODNIKOVÉ ASPEKTY SLOVENSKÉHO VÝVOZU

doc. Ing. Jana Sršňová, CSc., Ekonomická univerzita v Bratislave

Vývoj slovenského zahraničného obchodu nevyvoláva optimizmus. Podiel vývozu na HDP osciluje okolo 55 %. Vyprodukovaný vývoz na obyvateľa je nízky – v roku 1997 to bolo 1 702 ECU (na porovnanie v Nemecku bol objem vývozu 5 500 ECU, v Rakúsku 6 481 ECU, Belgicku a Luxembursku až 14 412 ECU a v ČR 3 642 ECU).[1] Absolútna výška vývozu pritom priamo predurčuje i zdrojové možnosti pre náš dovoz, a tak i celkovú efektívnosť priemyselnej výroby. V prípade vstupu našich susedov do EÚ by sa mohol podiel vývozu do krajín EÚ pohybovať okolo 80 %. Dlhodobo je však nepriaznivejšia tovarová štruktúra vývozu, pre ktorú je typický vysoký podiel surovín, materiálov a komponentov s nízkym podielom pridanej hodnoty.

Predmetom odborných úvah sú najmä otázky salda zahranično-obchodnej bilancie, ale i otázky teritoriálnej a tovarovej štruktúry zahraničného obchodu. Príspevok podáva nový pohľad na slovenský vývoz v oblasti odvetvovej a podnikovej štruktúry slovenského vývozu z rozličných aspektov. Objektom analýzy boli podniky rôznych odvetví slovenského priemyslu, ktorých ročný vývoz je vyšší ako 285 mil. Sk. Do analýzy bol teda zahrnutý objem vývozu v Sk predstavujúci viac ako 89 % objemu slovenského vývozu v sledovaných rokoch, čo možno považovať za veľmi dobrú vypovedaciu schopnosť.

Odvetvová štruktúra slovenského vývozu sa výrazne nemení (tab. 1). Dominujú v nej tri odvetvia: strojársky priemysel, chemický, farmaceutický a gumársky priemysel a hutnícky priemysel, ktoré v roku 2000 zabezpečovali 73,9 % celkového slovenského vývozu, čo potvrdzuje vysokú odvetvovú koncentráciu vývozu.

V odvetvovej štruktúre slovenského exportu majú dominantnú úlohu odvetvia energeticky a materiálovo náročné (chemický, farmaceutický a gumársky priemysel, hutnícky priemysel, ale i energetický a spotrebný priemysel). Očakávané zmeny cien, najmä energií by mohli výrazne znížiť konkurencieschopnosť týchto odvetví na zahraničných trhoch. Pozitívne možno hodnotiť nárast podielu elektrotechnického priemyslu v odvetvovej štruktúre vývozu, ktorý bol spojený so vstupom zahraničných investorov do tohto odvetvia (najmä Sony Slovakia, s. r .o., Volkswagen Elektrické systémy, s. r. o., Kablo, s. r. o., Leoni Slovakia, s. r. o. a ďalšie). Naďalej však zostáva podiel elektrotechnického priemyslu na vývoze SR nízky.

Odvetvovú štruktúru vývozu SR mimoriadne významne ovplyvňujú podniky – veľkí vývozcovia. Bez nich by sa zmenilo poradie odvetví v odvetvovej štruktúre vývozu v priemysle tak, že na prvé miesto by sa dostal chemický, farmaceutický a gumársky priemysel a strojársky priemysel by klesol na tretie miesto (tab. 2), čo dokumentuje tesné prepojenie odvetvovej a podnikovej koncentrácie v slovenskom vývoze.

Tab. 1 Odvetvová štruktúra vývozu SR v %

Odvetvie	1998	1999	2000
Strojársky priemysel	32,4	34,0	31,4
Chemický, farmaceutický a gumársky priemysel	22,5	22,7	26,3
Hutnícky priemysel	18,4	16,8	16,2
Energetický priemysel	9,4	9,9	8,6
Drevospracujúci priemysel	5,9	5,5	5,1
Elektrotechnický priemysel	4,3	2,9	5,2
Spotrebný priemysel	1,9	2,2	2,1
Potravinársky priemysel	1,3	1,5	1,4
Sklársky priemysel	1,5	1,5	1,1
Výroba stavebných materiálov	1,2	1,7	1,6
Polygrafický priemysel	0,7	0,7	0,6
Ťažobný priemysel	0,5	0,6	0,4
Spolu	100,0	100,0	100,0

Trend top 2001. Trend top priemyselných podnikov 1999. Vlastné prepočty.

Tab. 2 Podiel rozhodujúcich odvetví na slovenskom vývoze v % v roku 2000 (bez veľkých vývozcov)

Odvetvie	2000
Chemický, farmaceutický a gumársky priemysel bez a. s. Slovnaft	12,9
Hutnícky priemysel bez a. s. VSŽ	8,9
Strojársky priemysel bez a. s. Volkswagen	8,1

Vlastné prepočty

Analýza zapojenia jednotlivých podnikov do slovenského vývozu svedčí o pokračujúcej koncentrácii slovenského vývozu do malého počtu podnikov. Štyria najvýznamnejší vývozcovia naďalej reprezentujú viac ako polovicu slovenského vývozu, pričom dvaja z nich – Volkswagen Slovakia, a. s., a Slovnaft, a. s., realizovali v roku 2000 36,7 % (v roku 1999 35,4 %, v roku 1998 32,6 %) objemu celkového slovenského vývozu, a teda trvale posilňujú svoju pozíciu (tab. 3).

Tab. 3 Podiel najväčších vývozcov na slovenskom vývoze v rokoch 1998, 1999, 2000 v %

Podnik	2000	1999	1998
Volkswagen Slovakia, a. s.	29,3	26,1	24,7
VSŽ, a. s.	7,3	11,2	12,5
SPP, a. s.	7,5	9,3	9,1
Slovnaft, a. s.	13,4	9,3	7,9
Spolu	51,5	55,9	54,2

Trend top 2001. Trend top priemyselných podnikov 1999. Vlastné prepočty.

Ak k uvedeným štyrom vývozcom priradíme ďalších, ktorých podiel na vývoze nie je menší ako 2 %, možno pozorovať ďalšie posilnenie podnikovej koncentrácie slovenského vývozu, nakoľ-

[1] Baláž, P., Trenčianska, E.: Rast konkurenčnej výkonnosti – významný predpoklad úspešného vstupu Slovenskej ekonomiky do Európskej únie. International Business Cooperation, 2/2001, s. 14 – 15.

Tab. 4 Vývozcovia s podielom na vývoze vyšším než 2 % (okrem štyroch najväčších). Podiely na celkovom objeme vývozu v %

Podnik	2000	1999	1998
Závody SNP, a. s.	3,5		
Slovalco, a. s.	2,9	3,2	1,4
Duslo, a. s.	2,5		
SCP, a. s.	2,1	2,3	2,5
Matador, a. s.		2,0	2,5
Spolu	11,0	7,5	6,4

Trend top 2001. Trend top priemyselných podnikov 1999. Vlastné prepočty.

ko osem podnikov predstavovalo v roku 2000 takmer dve tretiny, t. j. 62,5 % objemu celkového slovenského vývozu (tab. 4).

Predmetom analýzy bolo ďalej zisťovanie podielu objemu vývozu podnikov s rastom vývozu na celkovom objeme vývozu. V roku 2000 treba pozitívne hodnotiť skutočnosť, že objem vývozu sa u väčšiny podnikov oproti roku 1999 zvýšil. Celková hodnota vývozu v podnikoch s rastom vývozu predstavovala v roku 2000 87,2 %-ný podiel na celkovom objeme vývozu. Odvetvová štruktúra vývozu v podnikoch s rastom vývozu v rokoch 1999 – 2000 však vykazuje značné rozdielnosti (tab. 5).

Tab. č. 5 Podiel vývozu podnikov s rastom vývozu v rokoch 1999 až 2000 na celkovom objeme vývozu odvetvia v % v roku 2000

Odvetvie	%
Strojársky priemysel	96,4
Chemický, farmaceutický a gumársky priemysel	97,2
Hutnícky priemysel	55,4
Energetický priemysel	98,0
Drevospracujúci priemysel	79,2
Elektrotechnický priemysel	81,2
Spotrebný priemysel	73,4
Potravinársky priemysel	54,1
Sklársky priemysel	100,0
Výroba stavebných materiálov	77,8
Polygrafický priemysel	100,0
Ťažobný priemysel	100,0

Trend top 2001. Trend top priemyselných podnikov 1999. Vlastné prepočty.

Z hľadiska rastu vývozu sa v roku 2000 veľmi dobre predstavili podniky sklárskeho, polygrafického a ťažobného priemyslu, ale najmä (vzhľadom na ich podiel v odvetvovej štruktúre vývozu SR) podniky energetického priemyslu, chemického, farmaceutického a gumárskeho priemyslu, strojárskeho priemyslu prípadne i elektrotechnického priemyslu. Išlo predovšetkým o tieto podniky: Slovenské elektrárne, a. s, Bratislava, Slovnaft, a. s., Duslo, a. s, Novácke chemické závody, a. s., Chemko, a. s., Volkswagen, a. s, INA, a. s., Slovenské energetické závody a. s., Tlmače, Kinex, a. s., Sauer ZŤS, s. r. o., Tower Automobile, a. s. a ďalšie.

Ak by sme však kritérium rastu vývozu posunuli do roku 1995, situácia by bola menej priaznivá, ale dostatočne uspokojivá, čo ukazuje podiel vývozu podnikov s trvalým rastom vývozu od roku 1995 na celkovom objeme slovenského vývozu (tab. 6).

„Stálicami" zabezpečujúcimi trvalý rast vývozu v SR sú predovšetkým: Volkswagen Slovakia, a. s., Slovnaft, a. s., Slovalco, a. s., SPP, a. s., ale i SCP, a. s., Whirpool, a. s., INA, a. s., Skloplast, a. s., Sony, a. s., Slovakofarma, a. s. Týchto desať podnikov sa podieľalo na celkovom objeme vývozu SR v roku 2000 podielom 54,5 %.

Tab. 6 Podiel vývozu podnikov s trvalým rastom vývozu od r. 1995 na celkovom objeme vývozu v rokoch 1998, 1999, 2000 v %

2000	1999	1998
68,7	71,3	68,5

Dôsledky vysokej odvetvovej a podnikovej koncentrácie vývozu na ekonomiku SR potvrdzujú i údaje o podiele vývozu na celkových tržbách podnikov podľa odvetví (tab. 7).

Závislosť slovenských podnikov od vývozu je veľmi rozmanitá. Bytostne sú od vývozu závislé najmä podniky strojárskeho a elektrotechnického priemyslu, ale i ťažobného a spotrebného priemyslu. Podiel vývozu v podnikoch, kde je podiel vývozu na tržbách vyšší než 75 % predstavoval v roku 2000 54,5 %.

Tab. 7 Podiel vývozu podnikov s podielom vývozu na tržbách vyšším ako 75 % v % v roku 2000

Odvetvie	Podiel vývozu na tržbách vyšší než 75 %
Strojársky priemysel	86,9
Chemický, farmaceutický a gumársky priemysel	26,1
Hutnícky priemysel	40,2
Energetický priemysel	–
Drevospracujúci priemysel	27,2
Elektrotechnický priemysel	80,0
Spotrebný priemysel	62,6
Potravinársky priemysel	–
Sklársky priemysel	85,7
Výroba stavebných materiálov	35,9
Polygrafický priemysel	–
Ťažobný priemysel	100,0

Trend top 2001. Vlastné prepočty.

Pozitívne stránky vývozu v roku 2000:

- posilnenie elektrotechnického priemyslu v odvetvovej štruktúre vývozu (z 2,9 % v roku 1999 na 5,2 % a v roku 2000),
- mimoriadny rast vývozu v roku 2000 (na podnikovej úrovni) 87,2 % celkového objemu vývozu v roku 2000 bolo realizovaných v podnikoch s rastom vývozu v rokoch 1999 – 2000,
- naďalej vysoký podiel vývozu realizovaného v podnikoch s trvalým rastom vývozu od roku 1995,
- trvalý rast vývozu najväčších vývozcov,
- vstup strategických investorov do vyvážajúcich podnikov, vytvárajúci možnosti rozšírenia trhov.

Negatívne stránky vývozu v roku 2000:

- naďalej vysoká odvetvová a podniková koncentrácia vývozu,
- naďalej vysoký podiel materiálovo, energeticky a dovozne náročných odvetví v odvetvovej štruktúre vývozu. Ide najmä o chemický, farmaceutický a gumársky priemysel, hutnícky priemysel a energetický priemysel. Tieto predstavovali v roku 2000 až 51,1 % celkového objemu vývozu SR,
- závislosť celých odvetví od dovoznej konjunktúry na vybraných trhoch (predovšetkým EÚ) najmä v strojárskom a elektrotechnickom priemysle, ale i sklárskom a spotrebnom priemysle,
- súčasne závislosť celej ekonomiky od niekoľkých rozhodujúcich vývozcov,
- vstup zahraničných investorov je spojený so „zabetónovaním" existujúcej odvetvovej štruktúry vývozu náročnej na materiál, energiu a dovoz.

NOVÝ ZÁKON O BANKÁCH

JUDr. Renáta Kuklišová, Národná banka Slovenska

Dňa 5. októbra 2001 bol Národnou radou Slovenskej republiky schválený nový zákon o bankách, ktorý je publikovaný v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako zákon č. 483/2001 Z. z. Zákonom č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „nový zákon o bankách") boli novelizované aj ďalšie zákony, ktoré bolo potrebné zmeniť v nadväznosti na nové riešenie niektorých problémov upravených v novom zákone o bankách.

Ide najmä o novelu zákona č. 563/1991 Zb. o účtovníctve v znení niektorých predpisov, ktorou sa umožnilo osobitným zákonom uložiť účtovným jednotkám zostavovanie priebežnej účtovnej závierky v priebehu účtovného obdobia v kratšom období ako jeden rok.

Ďalej je to novela zákona Slovenskej národnej rady č. 73/1992 Zb. o auditoroch a Slovenskej komore auditorov v znení neskorších predpisov, ktorou sa upravili určité povinnosti auditorom pri výkone audítorskej činnosti, najmä v oblasti spolupráce a poskytovania informácií niektorým orgánom. Ide napríklad o Národnú banku Slovenska pri vykonávaní bankového dohľadu alebo o Úrad pre finančný trh pri vykonávaní dohľadu nad finančným trhom v oblasti kapitálového trhu a poisťovníctva.

Hlavným cieľom pri príprave nového zákona o bankách bolo zosúladenie slovenského bankového práva s právom Európskych spoločenstiev a tiež splnenie požiadaviek OECD na činnosť bánk vrátane zvýšenia rozsahu zapracovania Bazilejských princípov na výkon bankového dohľadu. V rámci toho sa pojmovo zosúladili bankové činnosti s bankovými činnosťami upravenými v Smernici Európskeho parlamentu a Rady č. 2000/12 o zakladaní a podnikaní úverových inštitúcií.

Novou významnou časťou zákona o bankách sú ustanovenia upravujúce práva a povinnosti Slovenskej republiky pri prijímaní zahraničných bánk so sídlom na území členského štátu Európskych spoločenstiev, ktoré budú mať záujem vykonávať bankové činnosti na území Slovenskej republiky prostredníctvom svojich pobočiek alebo priamo. Súčasťou riešenia týchto vzťahov je aj úprava podnikania slovenských bánk v týchto členských štátoch. Právna úprava má za cieľ odstrániť bariéry slobodného poskytovania bankových služieb bankami a zahraničnými bankami v rámci Európskych spoločenstiev. Tieto ustanovenia však nadobudnú účinnosť až dňom pristúpenia Slovenskej republiky do Európskych spoločenstiev.

Zakladné ustanovenia

Nový zákon o bankách jednoznačne upravil, že banky môžu byť založené iba ako akciové spoločnosti, pričom sa výslovne zakazuje ich iná právna forma. Existujúce štátne peňažné ústavy sa budú musieť do 30. júna 2002 premeniť na akciové spoločnosti.

Základnými bankovými činnosťami, ktorých výkon súčasne môžu vykonávať iba banky alebo subjekty, ktorým to výslovne povolí osobitný zákon, sú prijímanie vkladov a poskytovanie úverov. Na výkon týchto činností musia mať banky bankové povolenie. Takéto prísne vymedzenie súbehu prijímania vkladov a poskytovania úverov iba pre subjekty osobitne povoľované, regulované a kontrolované je dôležité z toho dôvodu, že tieto subjekty pracujú v prevažnej miere s finančnými prostriedkami vkladateľov, ktorých záujmy sú týmto zákonom chránené.

Pod vkladom sa rozumejú zverené peňažné prostriedky, ktoré predstavujú záväzok voči vkladateľovi na ich výplatu, a to buď hneď na požiadanie alebo v súlade s podmienkami dohodnutými pri vkladovom vzťahu. Do tejto všeobecnej definície vkladu možno okrem vkladných knižiek zahrnúť napríklad aj vkladové certifikáty a vkladové listy.

Úver je tiež chápaný v najširšom význame, tzn. ako dočasne poskytnuté peňažné prostriedky bez ohľadu na formu (druh) obchodu. Súčasťou takejto definície úveru sú aj špeciálne úverové formy ako factoring a forfaiting.

V novom zákone o bankách sú i naďalej tak ako v predchádzajúce právnej úprave ustanovenia, ktoré jednoznačne definujú činnosti, ktoré nemôže okrem bánk a pobočiek zahraničných bánk vykonávať nikto iný. Takýmito činnosťami sú:

1. prijímanie vkladov a poskytovanie úrokov z nich, ktoré sú daňovým výdavkom podľa zákona č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov,
2. poskytovanie úverov a pôžičiek z návratných peňažných prostriedkov získaných na základe verejnej výzvy,
3. vykonávanie platobného styku a zúčtovania a
4. vydávanie bankových platobných kariet.

Všetky tieto činnosti sú teda zadefinované ako výlučné bankové činnosti, ktoré v záujme ochrany vkladateľa môžu vykonávať iba banky a pobočky zahraničných bánk, lebo tie podliehajú bankovému dohľadu Národnej banky Slovenska a sú povinné dodržiavať dôsledne pravidlá obozretného podnikania.

Týmito ustanoveniami sa sleduje zabránenie vykonávania bankovej činnosti subjektmi, ktoré nemajú na túto bankovú činnosť povolenie a nie sú nikým kontrolované. V tejto súvislosti treba uviesť, že nebankové subjekty (právnické osoby aj fyzické osoby) môžu prijímať peňažné vklady len vtedy, ak im to výslovne umožňuje osobitný zákon (predovšetkým Obchodný zákonník). K tomu treba poznamenať, že pojem „vklady" pozná tak Občiansky zákonník, ako aj Obchodný zákonník, ale používajú ich v podstatne rozdielnych významoch. Občiansky

zákonník (§ 778 a nasl.) upravuje prijímanie vkladov, ktoré je bankovou činnosťou, pričom s týmito vkladmi je v zásade spojené právo vkladateľa na úroky (§ 779). Obchodný zákonník upravuje vklady spoločníkov do ich obchodných spoločností, vklady členov družstiev, ako aj prijímanie vkladov podnikateľmi od ich tichých spoločníkov, pričom nejde o bankovú činnosť a s týmito vkladmi je v zásade spojené právo na podiel na výsledku hospodárenia z podnikania (podiel na zisku, prípadne aj podiel na likvidačnom zostatku alebo vyrovnací podiel a iné právo na úroky).

Zákazom poskytovania úrokov alebo iných odplát z prijatých vkladov, ktoré sú nákladom podľa zákona č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov sa má zabrániť sľubovaniu nereálne vysokých pevných úrokov, ktorých pravidelné poskytovanie a ich zahrnutie do nákladov nie je jednoznačne účtovne preukázateľné.

Všeobecné ustanovenia o bankovom dohľade

Nový zákon o bankách obsahuje na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy všeobecné ustanovenia o bankovom dohľade. Je v nich upravený výkon bankového dohľadu vykonávaný Národnou bankou Slovenska ako na individuálnom základe, tak aj na konsolidovanom základe. Jednoznačne sa upravujú vzťahy medzi tými dohľadmi tak, že bankový dohľad na konsolidovanom základe nenahrádza výkon bankového dohľadu na individuálnom základe nad bankami a pobočkami zahraničných bánk ani dozor nad inými finančnými inštitúciami a poisťovňami vykonávaný príslušnými orgánmi, ak tieto finančné inštitúcie sú súčasťou konsolidovaného celku. To znamená, že dohľad napríklad nad správcovskými spoločnosťami, prípadne poisťovňami z hľadiska ich fungovania aj naďalej vykonáva Úrad pre finančný trh. Bankový dohľad Národnej banky Slovenska bude mať v ich prípade iba kompetenciu v rámci dohľadu na konsolidovanom základe kontrolovať správnosť poskytnutých údajov potrebných na vykonanie bankového dohľadu na konsolidovanom základe. Za neposkytnutie alebo nesprávne poskytnutie takýchto údajov bude môcť uložiť dohliadovej osobe v rámci dohľadu na konsolidovanom základe pokutu do výšky 20 000 000 Sk. Ak činnosť týchto osôb ohrozí banku v rámci konsolidovaného celku bude ďalej Národná banka Slovenska oprávnená takejto banke, ktorá je súčasťou konsolidovaného celku, prípadne ho kontroluje, uložiť sankciu smerujúcu k tomu, aby zabezpečila nápravu v činnosti príslušného subjektu alebo prestala s ním obchodovať.

Zákon tiež jednoznačne upravuje, že problémy medzi bankami alebo pobočkami zahraničných bánk a ich klientmi nepodliehajú bankovému dohľadu. Takéto spory majú byť riešené súdmi alebo inými príslušnými subjektmi, napríklad rozhodcovskými súdmi. Môže ísť napríklad o spory súvisiace s nedodržaním bankového tajomstva alebo spory súvisiace s chybným prevedením finančných prostriedkov v rozpore s platobným príkazom klienta.

Bankovému dohľadu podlieha aj činnosť iných osôb súvisiaca s činnosťou bánk alebo riadením bánk alebo pobočiek zahraničných bánk. Týmito osobami sú napríklad osoby používajúce názov banka alebo pobočka zahraničnej banky, pričom nemajú bankové povolenie, ďalej osoby, ktoré získali podiel na banke bez predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska, prípadne členovia štatutárneho orgánu banky a dozornej rady banky.

V tejto časti nový zákon o bankách upravuje tiež spôsob výkonu dohľadu nad pobočkami zahraničných bánk, a to tak, že orgán bankového dohľadu iného štátu vykonáva dohľad len na základe dohody uzatvorenej medzi Národnou bankou Slovenska a orgánom bankového dohľadu iného štátu. Tiež Národná banka Slovenska môže vykonávať dohľad na území iného štátu len, ak to pripúšťajú právne predpisy tohto štátu alebo medzinárodné dohody.

Vo všeobecných ustanoveniach o bankovom dohľade je tiež upravená možnosť spolupráce Národnej banky Slovenska s inými orgánmi dohľadu nad finančnými inštitúciami v Slovenskej republike a podobnými orgánmi dohľadu a dozoru v zahraničí a možnosť výmeny informácií získaných pri výkone bankového dohľadu alebo dozoru. Zákon pritom zabezpečuje ochranu týchto informácií tak, že sa môžu použiť len na účely plnenia úloh pri výkone bankového dohľadu alebo dozoru. Tieto orgány si budú môcť poskytnúť navzájom tieto informácie len so súhlasom Národnej banky Slovenska.

Bankové povolenie

Nový zákon o bankách obsahuje tiež základné pravidlá a podmienky udeľovania bankového povolenia. Žiadosť sa predkladá Národnej banke Slovenska, ktorá o jeho udelení rozhoduje. Iba v prípade stavebných sporiteľní a hypotekárnych bánk o udelení bankového povolenia rozhoduje Národná banka Slovenska po dohode s Ministerstvom financií Slovenskej republiky.

Na rozdiel od predchádzajúceho zákona sú v novom zákone o bankách jednoznačne ustanovené podmienky, ktoré musí subjekt žiadajúci o udelenie bankového povolenia splniť. Priamo v zákone je uvedená požiadavka minimálnej výšky peňažného vkladu do základného imania, a to pre všeobecnú banku 500 000 000 Sk a pre hypotekárnu banku 1 000 000 000 Sk. Ďalšie podmienky, ktoré musí žiadajúci subjekt splniť sú zamerané na priehľadnosť a nezávadnosť finančných prostriedkov, spôsobilosť a vhodnosť budúcich akcionárov banky, odbornú spôsobilosť a dôveryhodnosť osôb navrhovaných za členov štatutárneho orgánu, dozornej rady a za vedúcich zamestnancov. Vedúcimi zamestnancami sa rozumejú tí vedúci zamestnanci, ktorí sú v priamej riadiacej pôsobnosti štatutárneho orgánu. Žiadajúci subjekt tiež musí splniť viaceré podmienky, ktoré súvisia s ekonomickými vzťahmi budúcej banky a s požiadavkami na bezpečné a obozretné podnikanie v oblasti bankovníctva.

Okrem iných skutočností musí žiadateľ preukázať ďalej spôsobilosť a vhodnosť osôb, ktoré budú akcionármi banky s kvalifikovanou účasťou. Táto požiadavka vyplýva z toho, že bankový dohľad je povinný hodnotiť vlastnícku štruktúru banky. Pri hodnotení spôsobilosti prípadného akcionára s kvalifikovanou účasťou sa bude overovať, či napríklad akcionár je spôsobilý právne vykonávať akcionárske práva a povinnosti ale-

bo či má finančnú spôsobilosť. Pri hodnotení vhodnosti prípadného akcionára sa bude požadovať hodnoverné preukázanie prehľadného a dôveryhodného pôvodu peňažného vkladu do základného imania a bude sa tiež posudzovať ich spoľahlivosť vo vzťahu k požiadavkám na bezpečné fungovanie banky a bankového sektora. Uvedené skutočnosti sa overujú z cieľom, aby bankové povolenie nebolo vydané akcionárom, ktorých pozadie je nejasné alebo nevhodné (napríklad osoby z tzv. off-shore centier alebo osoby prepojené na tieto centrá, subjekty vykonávajúce bankové činnosti v rozpore so zákonom o bankách, napríklad prijímajúce finančné zdroje bez bankového povolenia) alebo osobám, ktorých hlavný predmet podnikania nie je zárukou, aby mohli zabezpečiť bezpečné vykonávanie bankových činností a neohrozili stabilitu bankového sektora. Napríklad, ak tieto osoby nemajú dobrú podnikateľskú povesť, nie sú občiansky bezúhonné (v prípade fyzickej osoby) alebo nevedia preukázať transparentnosť svojich finančných alebo majetkových vzťahov k iným subjektom pôsobiacim na finančnom trhu. Pri uvedenom hodnotení sa prihliada aj k celkovej štruktúre akcionárov a k zámerom akcionára pri pôsobení v banke.

Podmienky, na základe ktorých bolo banke udelené bankové povolenie, bude banka povinná dodržiavať počas celej svojej existencie, až pokiaľ jej bankové povolenie nezanikne alebo pokiaľ jej nebude bankové povolenie odobraté.

Po udelení bankového povolenia banka má možnosť pripraviť sa organizačne na výkon bankových činností, najdlhšie však počas šiestich mesiacov. Ak banka v tejto lehote nepreukáže splatenie základného imania v plnej výške a technickú a organizačnú pripravenosť na výkon bankových činností, funkčný riadiaci a kontrolný systém banky vrátane systému riadenia rizík Národná banka Slovenska bude povinná odobrať jej bankové povolenie. Dôležitou podmienkou, ktorú musí banka preukázať pred začatím svojej činnosti, je aj platná zmluva s členmi štatutárneho orgánu, v ktorej musí byť jasné stanovenie povinností člena štatutárneho orgánu a tiež jasné stanovenie zodpovednosti člena štatutárneho orgánu za prípadné vzniknuté škody spôsobené pri výkone jeho funkcie, a to v plnom rozsahu.

Podobné podmienky musí splniť aj zahraničná banka, ak chce vykonávať bankové činnosti na území Slovenskej republiky prostredníctvom svojej pobočky zahraničnej banky.

Organizácia, riadenie, požiadavky na podnikanie banky a pobočky zahraničnej banky

V návrhu nového zákona o bankách sa sprísňujú požiadavky na vnútornú organizáciu bánk tak, aby sa zabezpečila funkčnosť výkonu bankových činností. Kladie sa dôraz na jednoznačné rozdelenie právomocí a zodpovednosti v systéme riadenia bánk priamo v stanovách a tiež na jednoznačnú úpravu spolupráce medzi štatutárnym orgánom banky, dozornou radou banky a vedúcimi zamestnancami banky.

V tejto súvislosti sa v novom zákone o bankách jednoznačne upravili aj povinnosti členov štatutárnych orgánov bánk a spôsob vyvodenia ich zodpovednosti za nedodržanie týchto povinností.

Zosúladili sa tiež požiadavky na podnikanie bánk s požiadavkami upravenými v európskej bankovej smernici napríklad v časti možnosti získavania majetkového podielu na nebankovej právnickej osobe. Banka nemôže mať podľa nového zákona o bankách kontrolu nad právnickou osobou, ktorá nie je bankou, finančnou inštitúciou alebo podnikom pomocných bankových služieb. Pod kontrolu sa pritom rozumie najmä priamy alebo nepriamy podiel najmenej 50 % na základnom imaní právnickej osoby alebo na hlasovacích právach v právnickej osobe, prípadne právo vymenovať alebo odvolávať štatutárny orgán, väčšinu členov štatutárneho orgánu, dozornej rady alebo riaditeľa právnickej osoby.

Novými pojmami v zákone o bankách sú "finančná inštitúcia" a "podnik pomocných bankových služieb". Finančnou inštitúciou sa rozumie iná právnická osoba alebo banka, ktorá v rámci svojho podnikania vykonáva ako svoju rozhodujúcu alebo podstatnú činnosť niektorú z bankových činností uvedených v § 2 ods. 2 nového zákona o bankách alebo ktorej hlavným predmetom podnikania je nadobúdanie podielov na majetku podľa zákona č. 385/1999 Z. z. o kolektívnom investovaní v znení neskorších predpisov, ako aj akýkoľvek subjekt so sídlom v zahraničí s obdobným predmetom činnosti a podielové fondy.

Podnikom pomocných bankových služieb sa rozumie právnická osoba, ktorá ako hlavnú činnosť vykonáva správu majetku, služby spracovania dát alebo inú podobnú činnosť, ktorá pomáha pri zabezpečovaní hlavnej činnosti jednej alebo viacerých bánk alebo pobočiek zahraničných bánk.

Novým spôsobom sa upravili ustanovenia upravujúce primeranosť vlastných zdrojov, úverovú angažovanosť a likviditu bánk tak, že viaceré limity doteraz upravované v opatreniach Národnej banky Slovenska sú uvedené priamo v zákone.

Opatrenia na nápravu a pokuty

V rámci opatrení na nápravu sa v novom zákone o bankách upresnili opatrenia na nápravu, ktoré môže Národná banka Slovenska uložiť bankám alebo pobočkám zahraničných bánk, ak Národná banka Slovenska zistí nedostatky v ich činnosti. Zvýšila sa horná hranica pokuty až na 20 000 000 v prípade opakovaného alebo závažného nedostatku. Novou sankciou je tiež možnosť v rámci výkonu bankového dohľadu uložiť pokutu členovi štatutárneho orgánu banky, členovi dozornej rady banky, vedúcemu pobočky zahraničnej banky, zástupcovi vedúceho pobočky zahraničnej banky, prokuristovi, vedúcemu zamestnancovi banky alebo pobočky zahraničnej banky, správcovi na výkon nútenej správy alebo zástupcovi správcu na výkon nútenej správy za porušenie povinností, ktoré mu vyplývajú zo zákona o bankách alebo iných všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré sa vzťahujú na výkon bankových činností, zo stanov banky a iných vnútorných aktov riadenia banky alebo za porušenie podmienok alebo povinností uložených rozhodnutím vydaných Národnou bankou Slovenska pokutu podľa závažnosti, miery zavinenia a povahy porušenia až do výšky dvanásťnásobku mesačného priemeru jeho celkových príjmov za predchádzajúci rok od banky alebo pobočky zahra-

ničnej banky a od členov konsolidovaného celku alebo členov subkonsolidovaného celku, do ktorého patrí banka alebo pobočka zahraničnej banky. Vedúcemu zamestnancovi možno uložiť pokutu najviac do výšky 50 % dvojnásobku mesačného priemeru jeho celkových príjmov za predchádzajúci rok od banky alebo pobočky zahraničnej banky a od členov konsolidovaného celku alebo členov subkonsolidovaného celku, do ktorého patrí banka alebo pobočka zahraničnej banky.

V novom zákone o bankách sa tiež jednoznačne upravili dôvody, kedy Národná banka Slovenska bude mať povinnosť zaviesť nútenú správu nad bankou (napríklad ak primeranosť vlastných zdrojov banky klesne po 4 %) a kedy bude môcť zvážiť jej zavedenie. Podobne je v novom zákone o bankách riešené aj odobratie bankového povolenia. To znamená, že zákon ustanovil, kedy Národná banka Slovenska bude povinná odobrať bankové povolenie (napríklad ak vlastné zdroje banky klesnú pod úroveň základného imania alebo, ak primeranosť vlastných zdrojov klesne pod 2 %) a kedy bude mať možnosť odobrať bankové povolenie.

Bankové tajomstvo

V novom zákone o bankách sa novým jednoznačnejším spôsobom zadefinovalo bankové tajomstvo a to tak, že predmetom bankového tajomstva sú všetky informácie a doklady o záležitostiach, ktoré sa týkajú klienta banky alebo klienta pobočky zahraničnej banky, ktoré nie sú verejne prístupné, najmä informácie o obchodoch, stavoch na účtoch a stavoch vkladov. Tieto informácie sú banka a pobočka zahraničnej banky povinné utajovať a chrániť pred vyzradením, zneužitím, poškodením, zničením, stratou alebo odcudzením. Informácie a doklady o záležitostiach, ktoré sú chránené bankovým tajomstvom, môžu banka a pobočka zahraničnej banky poskytnúť tretím osobám len s predchádzajúcim písomným súhlasom dotknutého klienta alebo na jeho písomný pokyn. Bez takéhoto súhlasu klienta správu o záležitostiach klienta je banka alebo pobočka zahraničnej banky povinná podať osobám povereným výkonom bankového dohľadu, audítorom pri činnosti ustanovenej zákonom o bankách alebo zákonom č. 73/1992 Zb. o audítoroch a Slovenskej komore audítorov v znení neskorších predpisov a Fondu ochrany vkladov na plnenie jeho úloh. Stavebná sporiteľňa takúto správu podá aj osobám povereným kontrolou používania štátnej prémie v stavebnom sporení a hypotekárna banka aj osobám povereným kontrolou používania štátneho príspevku v hypotekárnych obchodoch. Ďalej sa môže poskytnúť informácia na písomné požiadanie napríklad súdu, orgánu činnému v trestnom konaní, daňovému orgánu alebo colnému orgánu, súdnemu exekútorovi, správe finančnej kontroly, orgánu štátnej správy na účely výkonu rozhodnutia, službe finančnej polície Policajného zboru, správcovi alebo predbežnému správcovi v konkurznom a vyrovnacom konaní Úradu pre finančný trh alebo príslušnému štátnemu orgánu na účely plnenia záväzkov z medzinárodnej zmluvy.

Nový zákon o bankách i naďalej požaduje preukázanie totožnosti klienta, pričom sa však jednoznačnejšie zadefinovalo, akým spôsobom možno preukázať totožnosť klientov. Totožnosť klienta možno preukázať dokladom totožnosti alebo podpisom klienta, ak je tento klient osobne známy a ak je jeho podpis bez akýchkoľvek pochybností zhodný s podpisom klienta na podpisovom vzore uloženom v banke alebo v pobočke zahraničnej banky, pri ktorého podpisovaní klient preukázal svoju totožnosť dokladom totožnosti. Pri vykonávaní obchodu prostredníctvom technických zariadení sa totožnosť preukazuje osobitným identifikačným číslom alebo obdobným kódom, ktorý banka alebo pobočka zahraničnej banky pridelí klientovi a automatickým údajom, ktorý banka alebo pobočka zahraničnej banky dohodne s klientom, alebo elektronickým podpisom. Pri maloletom klientovi, ktorý nemá doklad totožnosti sa dokladom totožnosti overuje totožnosť jeho zákonného zástupcu a predkladá sa doklad, z ktorého je zrejmé oprávnenie zástupcu na zastupovanie a tiež rodný list maloletého klienta.

Úplne novým ustanovením v zákone o bankách je zavedenie povinnosti pre banku a pobočku zahraničnej banky zisťovať vlastníctvo prostriedkov použitých klientom na vykonanie obchodu, a to pri každom obchode s hodnotou nad 100 000 Sk. Ide o ustanovenie, ktorým sa má obmedziť možnosť legalizovať príjmy z trestnej činnosti.

Konanie pred Národnou bankou Slovenska

Nový zákon o bankách, rovnako ako predchádzajúci zákon o bankách obsahuje aj procesné ustanovenia upravujúce konanie v rámci činnosti Národnej banky Slovenska, na ktoré sa nevzťahuje zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní.

V týchto ustanoveniach sú upravené procesné ustanovenia tak, že na konanie v rámci činnosti Národnej banky Slovenska podľa zákona o bankách sa už nevzťahuje zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní. Dôvodom na túto úpravu je to, že ide o špecifické konanie Národnej banky Slovenska, na ktoré sú viaceré ustanovenia zákona o správnom konaní neaplikovateľné (napríklad ustanovenia o odvolacom konaní a o preskúmavaní rozhodnutí mimo odvolacieho konania). Súčasne však je dôvodom aj to, že Národná banka Slovenska nie je orgánom štátnej správy. Rozhodovanie Národnej banky Slovenska však patrí do sféry rozhodovania v oblasti verejnej správy, a preto jej rozhodnutia sú preskúmateľné Najvyšším súdom Slovenskej republiky podľa § 44 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ako rozhodnutia právnickej osoby v oblasti verejnej správy, resp. ako rozhodnutia právnickej osoby, ktorej zákon zveruje rozhodovanie o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb.

Procesné ustanovenia sa vzťahujú na konanie vo veciach zverených Národnej banke Slovenska, v ktorých sa rozhoduje o právach, povinnostiach a právom chránených záujmoch fyzických a právnických osôb. Konanie sa môže začať na základe písomnej žiadosti účastníka konania alebo na podnet Národnej banky Slovenska.

V rámci týchto procesných ustanovení sa jednoznačne ustanovuje, že na konanie v prvom stupni je príslušný útvar bankového dohľadu Národnej banky Slovenska. O rozklade proti rozhodnutiu bankového dohľadu Národnej banky Slovenska rozhoduje Banková rada Národnej banky Slovenska.

CORPORATE GOVERNANCE V ZÁKONE O BANKÁCH

JUDr. František Hetteš, Národná banka Slovenska

Medzi rozhodujúce zložky podporujúce stabilitu finančného systému konkrétnej krajiny podľa Guidance on Deposit Insurance (konečnej správy z roku 2001) vydanej Financial Stability Forum možno zaradiť:

a) efektívnu trhovú disciplínu,

b) uplatňovanie corporate governance,

c) širokú a obozretnú reguláciu a dohľad,

d) správny a spoľahlivý účtovný systém,

e) zdravý režim zverejňovania informácií,

f) efektívny výkon (realizáciu) práva,

g) vhodný systém ochrany vkladov.

Corporate governance ako jednu z vyššie uvedených zložiek je možné podľa Financial Times, 1997, užšie definovať ako vzťah podniku k akcionárom; v širšom zmysle potom ako vzťah podniku k celej spoločnosti. Prípadne ho možno definovať ako súhrn procesov, organizačných štruktúr a informácií využívaných na riadenie a dohliadanie manažmentu organizácie (Guidance on Deposit Insurance, Financial Stability Forum, 2001). Podľa niektorých teoretikov, napr. Mathiesena (1999), je corporate governance ekonomická disciplína, ktorá skúma, ako dosiahnuť zvýšenie efektívnosti určitej korporácie pomocou organizačného usporiadania, kontraktov, organizačných pravidiel a podnikovej legislatívy.

Bazilejský výbor pre bankový dohľad vydal v septembri 1999 materiál s názvom „Zlepšenie podnikového riadenia (corporate governance) pre bankové organizácie". Tento materiál vychádza z Princípov podnikového riadenia, ktoré vydala OECD (OECD Principles of Corporate Governance). Princípy majú prispieť k zlepšeniu právneho, inštitucionálneho a regulačného rámca pre podnikové riadenie v krajinách OECD a poskytnúť smernice a námety burzám cenných papierov, investorom, organizáciám a ostatným subjektom, ktoré majú nejakú úlohu v procese vývoja dobrého podnikového riadenia. Podľa citovaného materiálu bankový dohľad nemôže fungovať, ak neexistuje správne podnikové riadenie. Skúsenosti zdôrazňujú potrebu vhodnej úrovne zodpovednosti, kontroly a rovnováhy právomocí v každej banke. Správne podnikové riadenie zjednodušuje prácu bankového dohľadu a prispieva k spolupráci medzi manažmentom banky a bankovým dohľadom. Corporate governance (podnikové riadenie) je v materiáli OECD definované takto: „Ide o systém, na základe ktorého sú riadené a vedené podnikateľské spoločnosti. Tento systém špecifikuje rozdelenie právomocí a zodpovedností medzi jednotlivé zúčastnené strany, ako je predstavenstvo, dozorná rada, manažment a majoritní a ostatní vlastníci a formuluje pravidlá a postupy na prijímanie rozhodnutí o podnikových záležitostiach. Súčasne určuje aj spôsob, ako sa budú podniku určovať ciele a prostriedky na ich dosiahnutie a spôsob merania úspešnosti".

Banky sú rozhodujúcim prvkom hospodárstva (z dôvodu účasti na realizácii platobného systému, sprostredkovania peňazí medzi vkladateľmi a tými, ktorí si ich požičiavajú a prenosu menovej politiky), a preto je dôležité, aby mali silné a správne podnikové riadenie. Medzi základné znaky či zložky správneho podnikového riadenia podľa uvedeného materiálu Bazilejského výboru pre bankový dohľad zo septembra 1999 patria:

a) hodnoty spoločnosti (banky), kódex správania sa a ostatné normy primeraného správania sa a systém, ktorý sa používa na zabezpečenie ich dodržiavania,

b) dobre formulovaná stratégia spoločnosti (banky), podľa ktorej sa dá merať úspech celej spoločnosti a prínosy jednotlivcov,

c) jasné rozdelenie zodpovedností a právomocí na vykonávanie rozhodnutí, ktoré obsahuje hierarchiu vyžadovaných schválení od jednotlivcov po predstavenstvo,

d) stanovenie mechanizmov pre vzájomné pôsobenie a spoluprácu medzi predstavenstvom, vyšším manažmentom a audítormi,

e) silné interné kontrolné systémy vrátane funkcií interného a externého auditu, funkcií manažmentu rizika nezávislých útvarov vykonávajúcich obchody a ostatné kontroly,

f) osobitné monitorovanie vystavenia sa riziku tam, kde je pravdepodobný konflikt záujmov, vrátane obchodných vzťahov s dlžníkmi, ktorí sú kapitálovo prepojení s bankou, veľkými akcionármi, vyšším manažmentom alebo kľúčovými osobami pre výkon rozhodnutí v rámci spoločnosti,

g) finančné a manažérske stimuly na konanie vhodným spôsobom, ktoré sú poskytované vyššiemu manažmentu, manažmentu v obchodných útvaroch a zamestnancom vo forme odmeňovania, postupu a iného ocenenia,

h) primerané vnútorné informačné toky a informačné toky smerom k verejnosti.

Samotná správa a riadenie spoločnosti, teda aj banky, má svoj legislatívny základ. Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon o bankách) okrem Obchodného zákonníka upravil vo svojich ustanoveniach najmä tieto oblasti či prvky spadajúce do pojmu corporate governance:

1. Rozdelenie právomocí a zodpovedností a spolupráca.
2. Interná a externá kontrola a riadenie rizík.
3. Transparentnosť konania a zverejňovanie informácií.

Rozhodujúcim ustanovením pre aplikáciu princípu corporate governance, resp. požiadaviek Bazilejského výboru pre bankový dohľad je § 23 ods. 1 zákona o bankách. Podľa tohto ustanovenia stanovy banky okrem náležitostí uvedených v Obchodnom zákonníku (§ 173 a 174) musia obsahovať aj iné požiadavky, ktoré sú špeciálne v prípade bánk. Banka je povinná upraviť organizačnú štruktúru a systém riadenia banky tak, aby zabezpečovali riadny a bezpečný výkon povolených bankových činností a umožnili zdravý rozvoj a prosperitu banky. Ďalej je banka povinná v stanovách upraviť vzťahy a spoluprácu medzi štatutárnym orgánom, dozornou radou, vedúcimi zamestnancami banky, útvarom vnútornej kontroly a vnútorného auditu. Tiež je povinná v stanovách rozdeliť a upraviť právomoci a zodpovednosť v banke za:

a) tvorbu, uskutočňovanie, sledovanie a kontrolu obchodných zámerov banky, v ktorých sú priamo alebo nepriamo vyjadrené aj základné hodnoty či postoje banky vo vzťahu k predmetu podnikania a spoločnosti ako takej;

b) systém riadenia banky pri dodržaní pravidla „štyroch očí", ktorý neobsahuje len požiadavku dvoch podpisov, ale aj oddelené rozdelenie funkcií, krížovú kontrolu a podvojnú kontrolu aktív, to znamená, že požiadavka dvoch podpisov nie je jedinou možnou formou realizácie princípu „štyroch očí";

c) systém vnútornej kontroly vrátane útvaru vnútornej kontroly a vnútorného auditu, zodpovedajúci zložitosti a rizikám bankových činností. Zákon o bankách nevyžaduje vytvorenie dvoch samostatných útvarov, to je vecou konkrétnej banky. Vysvetľujúcim kritériom na určenie organizačnej podoby útvaru kontroly je zložitosť a riziko činností vykonávaných bankou. Zákon o bankách však určuje zameranie činnosti útvaru vnútornej kontroly a vnútorného auditu. Pokiaľ zákon hovorí o nových druhoch obchodov, pôjde len o také nové druhy obchodov, ktoré majú relevanciu z hľadiska riadenia rizík;

d) oddelené riadenie rizík od bankových činností vrátane systému identifikácie, sledovania merania a riadenia významných rizík, ktorým je banka vystavená. Zákon o bankách zvýrazňuje význam rizík v činnosti banky a po prvýkrát v príkladoch definuje pojem riziko, ako aj niektoré konkrétne druhy rizík – úverové, trhové, riziko likvidity a prevádzkové riziko. Okrem týchto rizík možno uviesť aj ďalšie, ako sú riziko krajiny, právne riziko a riziko dobrého mena, ktoré musí banka zohľadňovať pri svojej činnosti. Súčasne sa zvýrazňuje potreba monitorovania, hodnotenia a kontrolovania rizík, ktorým je banka vystavená;

e) oddelené vykonávanie klasických úverových obchodov (ktoré zahŕňajú okrem úverov aj záruky) a investičných obchodov, ktoré sú definované v § 34 ods. 4 zákona o bankách. Ustanovenie § 34 zákona o bankách, ktoré bližšie rozvádza túto požiadavku, vychádza zo smernice Rady č. 89/592/EHS z 13. novembra 1989 a zo smernice Rady č. 93/22/EHS z 10. mája 1993. Uplatnenie citovaných smerníc má napomôcť zlepšenie integrity finančného trhu a zachovanie dôvery v tento trh. S tým súvisí aj zákaz zneužívania informácií nadobudnutých v súvislosti s výkonom funkcie alebo zamestnania na neoprávnené získavanie výhod pre seba alebo pre iného;

f) oddelené sledovanie rizík, ktorým je banka vystavená pri vykonávaní bankových činností s osobami s osobitným vzťahom k banke, ktoré sú definované v ustanoveniach § 35 zákona o bankách. Ide o realizáciu princípu 10 základných princípov efektívneho výkonu bankového dohľadu, ktorý má zabrániť zneužívaniu prepojených alebo príbuzných vzťahov pri poskytovaní úverov a vytvoriť v týchto prípadoch najmä predpoklady na objektívne rozhodovanie pri poskytovaní úverov a sledovanie splácania poskytnutého úveru;

g) primeraný informačný systém vo vnútri i navonok, ktorý má okrem iného zabezpečiť transparentnosť konania bankového subjektu a tým podporiť trhovú disciplínu. Táto požiadavka je detailnejšie rozpracovaná najmä v ustanovení § 37 zákona o bankách;

h) ochranu pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti, ktorá vychádza zo smernice Rady č. 91/308/EHS o prevencii zneužitia finančného systému na pranie špinavých peňazí, ktorá bola zmenená a doplnená smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2001/97/ES zo 4. decembra 2001. Táto je upravená najmä v zákone č. 367/2000 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Pritom aj samotný zákon o bankách sa dotýka problematiky prania špinavých peňazí, napr. v ustanovení § 89 ods. 1 o potrebe zisťovania totožnosti klienta banky.

Pre potreby zabezpečenia realizácie princípu corporate governance zákon o bankách ukladá nové povinnosti členom štatutárneho orgánu, dozornej rady a vedúcim zamestnancom banky. Tieto povinnosti sa ukladajú v záujme bezpečnosti a zdravia banky a majú v konečnom dôsledku pomôcť dosiahnuť zvýšenie hodnoty akcií banky alebo jej trvalého zisku. Pritom sa zvýrazňuje požiadavka postupovania v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Osobitne sa prvý raz ukladá členom štatutárneho orgánu banky povinnosť poznať, riadiť a kontrolovať výkon povolených bankových činností a zabezpečovať bezpečnosť a zdravie banky. Pri hodnotení splnenia tejto požiadavky treba posudzovať štatutárny orgán ako celok. To znamená, že napr. nie každý člen štatutárneho orgánu musí poznať všetky činnosti vykonávané bankou a s nimi spojené riziká. Avšak zloženie celého štatutárneho orgánu takúto požiadavku musí spĺňať. Pritom zákon o bankách definuje pojem „bezpečnosť a zdravie banky" ako také vykonávanie bankových činností, ktoré neohrozuje primeranosť vlastných zdrojov, likviditu a obozretné podnikanie banky a oprávnené záujmy vkladateľov a ostatných veriteľov alebo bankový systém. Z definície možno vyvodiť, že ide o rozsiahlu ochranu záujmov, t. j. od záujmov jednotlivca, napr. akcionára, až po skupinové či celospoločenské záujmy.

V súvislosti s uplatňovaním corporate governance zákon o bankách rieši tzv. konflikt záujmov, t. j. obmedzuje členov štatutárneho orgánu banky, členov dozornej rady banky a zamestnancov banky vo vykonávaní niektorých činností, napr. člen štatutárneho orgánu banky nemôže byť štatutárnym orgánom alebo členom štatutárneho orgánu, alebo prokuristom, alebo členom dozornej rady inej právnickej osoby, ktorá je podnikateľom.

Vzhľadom na význam systému vnútornej kontroly zákon o bankách sa v ustanovení § 25 osobitne zaoberá organizáciou vnútorného auditu a vnútornej kontroly, ich vzťahmi k dozornej rade banky a k Národnej banke Slovenska a tiež niektorými inými podmienkami uplatňovania systému vnútornej kontroly.

Ustanovenia zákona o bankách, ktoré upravujú princíp corporate governance sa primerane vzťahujú aj na pobočku zahraničnej banky, na vedúceho pobočky zahraničnej banky a na zamestnancov pobočky zahraničnej banky.

Poskytovaním informácií navonok sa zákon o bankách osobitne zaoberá v ustanovení § 37, a to vo vzťahu k jednotlivým klientom banky a pobočky zahraničnej banky, k Národnej banke Slovenska a tiež k verejnosti ako celku. Pritom ide o poskytovanie individuálnych informácií, napr. o konkrétnom obchode či o uloženom opatrení na nápravu, alebo o informácie v tzv. agregovanej forme, napr. o finančných ukazovateľoch.

Za určitých podmienok, ak uverejnené informácie sú neúplné alebo sa podstatne odchyľujú od skutočnosti, banka a pobočka zahraničnej banky sú povinné bezodkladne uverejniť opravu.

Záverom možno konštatovať, že zámerom uplatnenia princípu corporate governance v zákone o bankách je predovšetkým vytvoriť právne predpoklady na prvotný vstup zdravého bankového subjektu do bankového sektora, od ktorého sa očakáva dlhodobé úspešné pôsobenie na trhu.

MAURICE ALLAIS A JEHO SNAHA O RIGORÓZNOSŤ EKONOMICKEJ VEDY

doc. Ing. Magdaléna Přívarová, CSc.
Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave

K významným svetovým ekonómom, ktorí sa nemalou mierou zaslúžili o rozvoj viacerých oblastí ekonomickej vedy, patrí aj francúzsky ekonóm Maurice Allais. V roku 1988 mu bola udelená Nobelova cena za ekonómiu ako v poradí druhému Francúzovi, ktorému sa doposiaľ dostalo tejto pocty. (Prvým bol jeho žiak a stúpenec G. Debreu).

Maurice Allais sa narodil 31. mája 1911 v Paríži. Vyrastal v skromných pomeroch. Už ako štvorročný stratil otca a táto dráma ho poznačila na celý život.

Ani ťažké materiálne podmienky, s ktorými musel zápasiť počas svojho štúdia mu však nezabránili v tom, aby v roku 1933 skončil Ecole Polytechnique ako premiant.

Po skončení školy pracoval ako štátny úradník a popri tom napísal niekoľko vedeckých prác, z ktorých treba spomenúť najmä tieto dve: A la recherche d'une discipline économique (1943) a Economie et intéret (1947). Na najdôležitejšie výsledky, ku ktorým v nich dospel, nadväzujú neskôr R. Solow, E. Phelps a W. Baumol.

V roku 1948 bol vymenovaný za profesora ekonomickej analýzy na Ecole nationale supérieure des Mines a riadil výskumný tím Národného centra vedeckého výskumu (CNRS). Od roku 1970 viedol Juglarovo centrum menovej analýzy na univerzite Paríž X.

V roku 1980 odišiel do dôchodku, naďalej však pokračoval vo svojej výskumnej činnosti a na Ecole nationale des Mines prednáša Základy menovej a konjunkturálnej analýzy.

Ako prezieravý pozorovateľ predpovedal, v štúdii publikovanej v máji 1987, vážnu menovú krízu, ku ktorej došlo v októbri 1987. Vo svojej argumentácii sa odvolával na tri zásadné analógie finančnej situácie v roku 1987 a krízy 1929 až 1933, a to:

- *značná zadlženosť,*
- *silné špekulačné vlny,*
- *nebezpečná prax založená na financovaní dlhodobých investícií prostredníctvom krátkodobých depozít.*

M. Allais je pokračovateľom francúzskej školy ekonomického myslenia. Na jeho dielo dnes nadväzujú najmä G. Debreu, M. Boiteux a E. Malinvaud. Allaisove príspevky k rozvoju ekonomickej vedy sú skutočne početné a významné. Možno ich rozdeliť do štyroch hlavných oblastí:

1. *Podarilo sa mu vybudovať rigorózne základy modernej teórie všeobecnej ekonomickej rovnováhy, teórie trhov a peňažnej makroekonomickej dynamiky.*
2. *Pokúsil sa o revíziu teórie kapitálu a úroku.*
3. *Umožnil lepšie pochopiť zákonitosti pohybu kapitálu a jeho súvislosť s tvorbou peňazí.*
4. *Je odborníkom na teóriu užitočnosti a rizika.*

Všeobecná ekonomická rovnováha a peňažná makroekonomická dynamika

Ekonomická veda sa už dlhú dobu snaží zostaviť rigorózny model trhovej rovnováhy, ktorý by zároveň umožňoval analyzovať jej efektívnosť. Vo verbálnej podobe sa s týmto problémom stretávame už u Adama Smitha, podľa ktorého „neviditeľná ruka" (alebo trh) riadi všetky individuálne rozhodnutia firiem a spotrebiteľov a slúži, v konečnom dôsledku, k dosahovaniu všeobecného záujmu.

Koncom XIX. storočia L. Walras konštruuje svoj model všeobecnej ekonomickej rovnováhy. Ekonomický systém chápe ako sústavu rovníc a funkcií, ktoré na jednej strane vyjadrujú individuálne dopyty po statkoch a službách, ako aj ponuku práce zo strany domácností a na druhej strane, ponuku statkov zo strany firiem a ich dopyt po výrobných faktoroch. Riešením tejto sústavy dostávame množinu rovnovážnych cien.

V rokoch 1940 – 1950 sa M. Allais snažil zdokonaliť Walrasov model tým, že vypracoval jeho matematicky rigoróznejšie vyjadrenie. Vo svojej práci A la recherche d'une discipline économique, publikovanej v roku 1943, rieši otázky existencie systému cien, ktorý by umožnil zabezpečenie rovnosti medzi ponukou a dopytom na všetkých trhoch, určenie podmienok jej stability a prostriedkov, pomocou ktorých ju možno dosiahnuť. Táto oblasť jeho výskumu ústi do fundamentálnych otázok ekonómie, akými sú hodnota, cena, rozdeľovanie, blahobyt.

Hlavný Allaisov prínos do zdokonalenia Walrasovho modelu všeobecnej ekonomickej rovnováhy spočíva v tom, že po prvýkrát dokázal dve, navzájom ekvivalentné teorémy, ktoré dobre poznajú všetci ekonómovia: každý rovnovážny stav trhovej ekonomiky je stavom rovnováhy trhovej ekonomiky. Inými slovami, všeobecná ekonomická rovnováha je Paretovým optimom, ktoré sa definuje ako taká situácia, v ktorej žiadny ekonomický subjekt nemôže zlepšiť svoje postavenie bez toho, aby sa nezhoršilo postavenie ostatných subjektov.

Alllais, na rozdiel od von Hayeka, sa domnieva, že aj v plánovite riadenej ekonomike sa môže dosiahnuť stav rovnováhy a maximálnej efektívnosti, avšak pod podmienkou, že sú splnené dva predpoklady: plánovač je takpovediac vševedúci (má dokonalé informácie o zdrojoch všetkých statkov ako aj o produkčných funkciách a funkciách užitočnosti všetkých ekonomických subjektov) a navyše, nesleduje žiadny iný cieľ, ako je uspokojenie potrieb členov spoločnosti.

Teória všeobecnej ekonomickej rovnováhy a obidva teorémy, ktoré z nej vyplývajú, sú však podľa Allaisa založené na úplne nerealistických predpokladoch, týkajúcich sa priebehu produkčných funkcií a funkcií užitočnosti. Ide najmä o hypotézy konvexnosti indiferenčných kriviek a izokvánt. Ich konvexnosť znamená, že výnosy sú buď konštantné alebo klesajúce. Bez týchto hypotéz nie je možné dokázať teorémy ekvivalencie.

V rokoch 1966 – 1967 si Allais uvedomil, že musí úplne opustiť Walrasov model a skonštruoval svoj vlastný model trhovej ekonomiky. Tento vychádza z pojmu rozdeliteľného prebytku a, v protiklade s Walrasovým princípom, už nie je založený na jedinom cenovom systéme. Allais teda navrhuje model, ktorý je skonštruovaný na úplne nových základoch.

Nastoľovanie všeobecnej ekonomickej rovnováhy sa v ňom totiž chápe ako proces decentralizovaného rozhodovania, v rámci ktorého sa jednotlivé ekonomické subjekty pôsobiace v ekonomike snažia nájsť, realizovať a rozdeliť daný prebytok. K stavu všeobecnej ekonomickej rovnováhy dochádza vtedy, keď už neexistuje žiadny realizovateľný prebytok.

Allais sa svojou teóriou rovnováhy snaží postihnúť súvislosť medzi mnohopočetnými individuálnymi rozhodnutiami a maximálnou efektívnosťou, ktorá môže slúžiť ako základ akýchkoľvek liberálnych politík, odmietajúcich štátne zásahy do ekonomiky.

Revízia teórie kapitálu a úroku

Druhá oblasť, na ktorú sa M. Allais zameral, je teória kapitálu a úroku, ktorá bola dlhý čas neúplná a bola založená len na zjednodušených modeloch. Allais tvrdí, že záver klasickej teórie, podľa ktorej rovnováha ponuky kapitálu a dopytu po ňom vedie k vnútornému optimu, nie je prijateľný, pretože všeobecná teória kapitálu a úroku musí brať do úvahy dva druhy vzájomných závislostí: tie, ktoré existujú medzi subjektmi pôsobiacimi na trhoch a tie, ktoré sa prejavujú medzi rôznymi obdobiami, pretože väčšina rozhodnutí má dopad do budúcnosti. Preto vo svojej práci Economie et intéret (1947) vypracoval analýzu zhodnocovacích procesov a maximálne efektívnej kapitalizácie, v ktorej ako prvý ekonóm v histórii uvažuje tiež s budúcimi generáciami a nielen s generáciou súčasnou. Zavádza tiež do ekonomickej teórie dva nové pojmy: prvotný dôchodok (rozumie pod ním celkovú hodnotu miezd a pozemkových rént) a charakteristická funkcia (ide o funkčnú závislosť, ktorá charakterizuje výrobné procesy v čase). Všetky tieto skutočnosti mu napomohli k tomu, že sa s niekoľkoročným predstihom dopracoval k výsledkom, ku ktorým neskôr dospela neoklasická teória rastu. V uvedenej práci skúma, aké podmienky treba splniť na to, aby sa ekonomika v stave permanentného rastu dostala do situácie, ktorú nazýva ako „maximum maximorum" (ide o situáciu, v ktorej sa dosahuje maximálne možný dôchodok na obyvateľa). Na základe svojej analýzy dokazuje, že na to, aby sa dosiahol optimálny stav investícií, ktorý maximalizuje spotrebu na obyvateľa je nutné, aby sa mzdová úroková miera (t. j. priemerná výška miezd sa berie za jednotku) rovnala miere rastu počtu obyvateľstva. Čiže, ak sa počet obyvateľov nezvyšuje, mzdová úroková miera by mala byť nulová. Ide o pravidlo, ktoré sa neskôr nazvalo ako „zlaté pravidlo akumulácie" a objav ktorého je prisudzovaný R. Solowovi.

Teória peňazí a úver

Allais sa zaujímal tiež o problémy teórie peňazí a patrí do skupiny ekonómov, ktorí rehabilitovali kvantitatívnu teóriu peňazí. Domnieva sa, že súčasný systém úverov nie je schopný zabezpečiť bezporuchové fungovanie trhových ekonomík. Podľa neho je rozdiel medzi peňažnou hotovosťou a úsporami nejasný, v dôsledku čoho nie je možné spoľahlivo kontrolovať veľkosť peňažnej masy a preto dnes už nikto nevie, čo sú to vlastne peniaze.

Úverový systém umožnil, v dôsledku presne neurčeného zvyšovania platobných a úverových prostriedkov, rozvoj inflácie, vyvolal platobnú neschopnosť a podporil špekulácie, a to tak na devízových, ako aj na finančných trhoch.

Podľa Allaisa je nutné uskutočniť zásadnú reformu, ktorá by prinútila banky, aby pri tvorbe bankových depozít rešpektovali súlad v lehotách medzi aktívami a pasívami. Len vtedy totiž môžu byť splnené menové podmienky, ktoré by boli schopné zabezpečiť efektívne fungovanie trhovej ekonomiky. Allais sa domnieva, že základnou úlohou štátu je udržiavať stabilnú hodnotu peňazí, pretože bez nej nie je možné prijímať ekonomicky racionálne rozhodnutia. Preto musí byť zavedený striktný systém kontroly úverov. Skúsenosti totiž ukazujú, že nemožno mať ani efektívnu ekonomiku, ani spravodlivé rozdeľovanie dôchodkov v ekonomike, ktorá je z hľadiska menového nestabilná.

Súčasný systém, ktorý umožňuje bankám vytvárať peniaze, je podľa Allaisa absurdný, lebo banky požičiavajú peniaze, ktoré nevlastnia a takto získavajú neoprávnené dôchodky. Preto navrhuje, aby sa zriaďovali zvlášť banky, ktoré by prijímali vklady a zvlášť banky, ktoré by poskytovali úvery. Prvé by prijímali vklady od svojich klientov a starali by sa o ne, ale nemohli by ich požičiavať. Takto by sa nevytvárali peniaze „ex nihilo". Tieto banky by však účtovali svojim klientom služby spojené s vedením ich účtov.

Pokiaľ ide o úverové banky, tieto by si požičiavali peniaze na dlhé obdobie a z nich by poskytovali krátkodobé úvery bez toho, aby vytvárali peniaze. Miera rastu masy peňazí v obehu by teda závisela len od centrálnej banky a dôchodky z kreácie peňazí by plynuli štátu, ktorý by takto získaval ďalšie zdroje financovania (okrem daní). Pretože, podľa M. Allaisa, treba reformovať aj daňový systém, ktorý, podľa neho trestá najschopnejších, to znamená najefektívnejších.

Takto je Allaisova teória peňazí úzko spätá s jeho radikálnymi a originálnymi návrhmi, týkajúcimi sa dňovej sústavy. Allais žiada zníženie všetkých daní z príjmu, vychádzajúc z princípu, že štát nemá žiadne morálne právo zasahovať do súkromného života ľudí a najmä, zdaňovať ovocie ich práce. Podľa Allaisa, dane platia len dobre riadené podniky (teda tie, ktoré sú ziskové), ostatné, t. j. menej efektívne, nie sú v podstate zdaňované.

M. Allais sa domnieva, že by mali existovať len tri druhy daní. V prvom rade by sa mala podstatne zvýšiť už existujúca daň z kapitálu, ktorá by sa vzťahovala na všetky fyzické aktíva:

pôdu, nehnuteľnosti atď. Táto daň by mala jednotnú sadzbu (2 %), čo by umožnilo získať rozpočtové príjmy rovnajúce sa 8 % HDP.

Podľa Allaisa by sa mala stanoviť jednotná sadzba DPH. A napokon posledný, ale nemenej významný zdroj financovania štátnych výdavkov by predstavovali príjmy dosiahnuté z kreácie peňazí, ktoré by realizovala len centrálna banka.

Možno povedať, že Allaisove myšlienky týkajúce sa reformy peňažnej a daňovej sústavy sú obzvlášť odvážne a že sú súčasťou jeho bilaterálneho myslenia, to znamená, minimalizácie zásahov štátu do ekonomickej činnosti.

Allaisove presvedčenie o tom, že nemôže existovať ani ekonomická efektívnosť, ani spravodlivosť v rozdeľovaní dôchodkov v menovo nestabilnej ekonomike, ho priviedli ku skúmaniu peňažného trhu. Pri svojej analýze sa však neobmedzil len na prípad statickej rovnováhy, ale zaoberal sa aj podmienkami stability dynamickej rovnováhy na trhu peňazí. Tým sa zaradil medzi priekopníkov v skúmaní peňažnej makroekonomickej dynamiky.

Allais je autorom jednej z prvých analýz teoretického určenia dopytu po peniazoch, na ktorú neskôr nadviazal W. Baumol. V rokoch 1965 – 1987 publikuje rad vedeckých prác, v ktorých ponúka novú formuláciu funkcie dopytu po peniazoch. Táto sa opiera o nové pojmy, ktoré Allais zavádza do ekonomickej vedy. Ide o pojem miery zabúdania, hodnota ktorej sa v priebehu ekonomického cyklu mení a tiež o pojem psychologického času, v ktorom, na rozdiel od fyzického času, sú zákony peňažnej dynamiky invariantné.

Allaisova formulácia funkcie dopytu po peniazoch má dva nové znaky: je poznačená dedičnosťou (správanie sa ľudí je podmienené minulými udalosťami, pričom treba brať do úvahy dedičný psychologický proces zabúdania) a je relativistická (ak fyzický čas nahradíme časom psychologickým, potom je dopyt po peniazoch invariantný, pretože ľudia sa v identických situáciách správajú vždy rovnako, bez ohľadu na to, v akých spoločensko-ekonomických podmienkach žijú).

Teória užitočnosti a rizika (Allaisov paradox)

Ďalší Allaisov prínos k rozvoju ekonomickej vedy patrí do oblasti rozhodovania za riziká a neistoty. Ide o tú časť ekonomickej vedy, ktorej predmetom je pomôcť tak firmám, ako aj spotrebiteľom uskutočniť rozhodnutia, ktoré by boli vzájomne koherentné, pričom sa berú do úvahy ich preferencie a informácie o budúcnosti.

Korene teórie individuálneho správania sa za neistoty siahajú do 17. storočia. Za jej zakladateľov možno právom označiť B. Pascala a P. de Fermata, podľa ktorých racionálne správanie sa za neistoty a riziká predpokladá rešpektovať pravidlo maximalizácie očakávaného peňažného zisku.

Empirické skúsenosti zo Sankt Peterburgu v roku 1720 však ukázali, že tento princíp spravidla nie je v súlade s realitou. D. Bernoulli sa snaží tieto výsledky zdôvodniť tým, že dosiahnutý peňažný zisk nemožno hodnotiť len podľa jeho výšky v absolútnom vyjadrení. On totiž závisí – a to nepriamo úmerne – od objemu kapitálu, ktorý subjekt vlastnil na začiatku: jedna peňažná jednotka zisku má totiž pre milionára nižšiu hodnotu ako pre chudobného. Každý si teda konštruuje svoje vlastné hodnotenie zisku, čo možno vyjadriť logaritmickou funkciou očakávanej užitočnosti (U), ktorú treba maximalizovať:

$$U = log\,(C + g)$$

kde C = pôvodný kapitál
g = očakávaný zisk.

V roku 1944 vydávajú J. von Neumann a O. Morgenstern svoju Teóriu hier (Theory of Games), v ktorej sa opierajú práve o uvedený Bernoulliho princíp.

Takýto postoj je pre Allaisa neprijateľný, pretože sa neberie do úvahy psychologický význam pravdepodobnostného rozdelenia hodnôt okolo ich priemeru, čo predstavuje základný prvok teórie rizika. Na overenie svojej hypotézy uskutočnil v roku 1952 prieskum zahrňujúci okolo 100 osôb, ktoré mali podľa neho také poznatky z teórie pravdepodobnosti, že ich bolo možné považovať za racionálne sa správajúce ekonomické subjekty.

Na sympóziu CNRS konanom v Paríži v roku 1952 Allais prezentoval výsledky svojho prieskumu. Tieto ukázali, že u žiadneho z respondentov sa jeho správanie neriadilo len podľa princípu maximalizácie očakávanej užitočnosti.

Predpokladajme, spolu s Allaisom, že ekonomický subjekt sa má rozhodovať dvakrát. V prvom prípade si má vybrať jednu zo situácií A a B:

A: istota, že získa 100 miliónov
B: 10 %-ná pravdepodobnosť, že získa 500 miliónov
1 %-ná pravdepodobnosť, že nezíska nič
89 %-ná pravdepodobnosť, že získa 100 miliónov.

V druhom prípade si má vybrať jednu zo situácií C a D:
C: 11 %-ná pravdepodobnosť, že získa 100 miliónov
89 %-ná pravdepodobnosť, že nezíska nič
D: 10 %-ná pravdepodobnosť, že získa 500 miliónov
90 %-ná pravdepodobnosť, že nezíska nič.

V rozpore s Bernoulliho princípom si subjekt zvolí skôr A ako B, pretože v bezprostrednej blízkosti istoty uprednostní bezpečnosť. Ak by jediným kritériom voľby daného subjektu bolo percento pravdepodobnosti, že vyhrá, potom by preferoval C pred D. Avšak rozdiel pravdepodobností, že vyhrá je medzi situáciami C a D malý, zatiaľ čo rozdiel očakávaného zisku je značný. Preto subjekt uprednostní D pred C. Toto správanie možno vysvetliť tým, že preferencia záruky je rastúcou funkciou vzniku priaznivej udalosti. Slabinou von Neumannovej a Morgensternovej teórie očakávanej užitočnosti je predpoklad, že táto preferencia je konštatná.

Allaisov paradox jednoducho korešponduje so psychologickou skutočnosťou, podľa ktorej sa preferuje v blízkosti istoty záruka. Spočiatku panoval v ekonomickej teórii názor, že Allaisova hypotéza je aplikovateľná len v niekoľkých ojedinelých prípadoch. Dnes je už však všeobecne prijímaná a možno povedať, že umožnila podstatným spôsobom revidovať teóriu očakávanej užitočnosti, čo stimulovalo rozvoj alternatívnych prístupov.

SLOVENSKÝ BANKOVÝ SEKTOR

NOVÁ TVÁR A NOVÉ VÝZVY

(z dokumentu White Book Slovakia 2001)

II. časť

Anna Pilková a Viliam Pätoprstý, UniBanka, a. s.

Právne prostredie

Pre zdravé a stabilné prostredie v cbankovom sektore je nevyhnutné vytvoriť fungujúci a účinný právny rámec. Pravidelná Správa Európskej Komisie o pokroku krajín v približovaní sa do EÚ v roku 2001 konštatovala, že na Slovensku funguje trhové hospodárstvo, ktoré by mohlo v najbližšom období vydržať tlak trhu EÚ, za predpokladu pokračovania v programe štrukturálnych reforiem. Pokiaľ ide o legislatívny rozvoj, Komisia EÚ poznamenáva, že bude nevyhnutné posilniť účinnú implementáciu právneho rámca, hoci pravidlá fungovania trhového hospodárstva sú už vo veľkej miere zavedené a ďalšie zmeny sa pripravujú.

Tomu má zodpovedať kontrola a následná úprava legislatívy, ktorej účelom je rýchlo sa prispôsobiť najlepším medzinárodným postupom. V roku 2001 bol schválený nový zákon o bankách a nový zákon o Národnej banke Slovenska. Taktiež bol novelizovaný zákon o bankrote a v októbri roku 2001 boli schválené zásadné zmeny v Obchodnom zákonníku. Podobný postup sa očakáva aj pri záložnom a záručnom práve. Okrem súvisiacich opatrení a vykonávacích predpisov bude prioritou určiť a odstraňovať prekážky riadneho fungovania súdnictva.

Kvalita prostredia

Pre všetky banky platia v podstate rovnaké podmienky fungovania na trhu, vrátane daňových, organizačných a účtovných predpisov. Vykonávanie bankových služieb sa viaže na licenciu Národnej banky Slovenskej. Právnické osoby podliehajú všeobecným daňovým predpisom.

Postavenie subjektov vykonávajúcich bankovú činnosť však nie je rovnocenné z pohľadu ochrany vkladov, keďže stavebné sporiteľne platia iba polovičné poplatky v porovnaní s ostatnými bankami. Toto zvýhodnenie sporiteľní však bude podľa platnej legislatívy postupne znižované, pričom k jeho úplnému odstráneniu dôjde počnúc rokom 2005.

Bankové predpisy a regulácia

Bankové predpisy boli v minulom roku ovplyvnené veľkými zmenami v bankovej legislatíve, ktorých cieľom bolo vytvoriť prostredie kompatibilné s podmienkami v EÚ. Najväčšie zmeny, ktoré priniesli nové zákony sa týkajú zavedenia dohľadu na konsolidovanom základe (finančné skupiny namiesto jednotlivých spoločností) a preorientovanie sa na kritériá BIS v oblasti požiadaviek kapitálovej primeranosti (vrátane postupného zohľadnenia potreby kapitálu pre trhové riziko).

Kompatibilitou je potrebné sa zaoberať aj v ďalších oblastiach akými sú účtovníctvo, daňové záležitosti a iné zákony a predpisy.

Regulačný rámec

Kontrola a dohľad vo finančnom sektore na Slovensku sa vykonáva viac prostredníctvom osobitných inštitúcií ako jediného zjednoteného orgánu. Takýto prístup vyžaduje úzku spoluprácu jednotlivých kontrolných orgánov za účelom zabezpečenia prehľadu, aby kontrolné orgány negatívne neovplyvňovali činnosť skupín a tým aj finančný trh.

Inštitucionálna kontrola a dohľad vo finančnom sektore na Slovensku sa vykonáva nasledovným spôsobom:

- Národná banka Slovenska dohliada nad bankovým sektorom. Funkciu kontroly vykonáva aj Ministerstvo financií SR, ktoré je spolu s NBS zodpovedné za vytvorenie legislatívy a metodiky účtovníctva.
- Úrad pre finančný trh je zodpovedný za dohľad nad oblasťou poisťovníctva, kolektívneho investovania a trhom s cennými papiermi. Spolupracuje s Ministerstvom financií SR v oblasti kontroly.
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny v spolupráci s Ministerstvom financií SR kontroluje a dohliada na doplnkové dôchodkové poistenie.

V priebehu roka 2000 bol založený Úrad pre finančný trh, zámerom ktorého bolo postupne prebrať úlohu inštitúcie na jednotný dohľad nad celým finančným trhom. V súčasnosti prebiehajú diskusie o výhodách a nevýhodách ako aj požiadavkách na vytvorenie jednotného dohľadu nad finančným sektorom za daných podmienok slovenskej ekonomiky. Takýto jednotný inštitút dohľadu bol vytvorený vo Veľkej Británii, kým v iných štátoch EÚ, ako napríklad v Taliansku, dávajú prednosť nezjednotenému prístupu, kde jednotlivé inštitúcie medzi sebou úzko spolupracujú.

V roku 1998 sa po prvýkrát prehodnotila harmonizácia predpisového poriadku podľa 25 základných bazilejských princípov pre bankový dohľad. V roku 2000, v úzkej spolupráci so Svetovou bankou sa urobilo druhé prehodnotenie. Väčšina odporúčaní Svetovej banky sa zapracovala do novely zákona o Národnej banke Slovenska a nového zákona o bankách. Tieto zákony predstavujú základné právne normy, ktoré vytvárajú právne predpoklady na harmonizáciu predpisov so smernicami

č. 93/6/EEC z 15. 3. 1993 o kapitálovej primeranosti investičných spoločností a úverových inštitúcií. Podľa tohto zákona a smernice č. 2000/12/EC EÚ Európskeho parlamentu a Rady z 20. mája 2000 týkajúcej sa vytvárania a získavania obchodov v úverových inštitúciách. Národná banka Slovenska v súčasnosti pripravuje nový predpisový poriadok, ktorý by mohol nadobudnúť účinnosť už v roku 2002. V oblasti harmonizácie práva pred vstupom do EÚ, Slovensko predbežne uzavrelo všetky tri súvisiace kapitoly (3, 4,11).

Regulačné smernice

Regulácia v oblasti kapitálu. – Regulácia v oblasti kapitálu sa uskutočňuje formou výpočtu kapitálovej primeranosti. Výpočet ukazovateľa kapitálovej primeranosti sa priblížil normám BIS (1988), vrátane požiadaviek na minimálnu kapitálovú primeranosť (8%). Diskutabilným bodom sú rezervy, vymedzenie ich určenia ako aj množstvo obsiahnuté v kapitáli. Podľa národných predpisov je možné všeobecné rezervy započítať do výpočtu kapitálovej primeranosti. Toto nie je prijateľné pre niektoré centrálne banky v krajinách EÚ, ako napríklad pre Banku Talianska, ale ešte stále je diskutabilné, či je to v súlade s požiadavkami BIS. Problémy taktiež súvisia s účtovným zadefinovaním obsahu rezerv.

Kvantifikácia rizikovo vážených aktív, vrátane váženia rizika sa približuje požiadavkám BIS. Súčasný výpočet podielu kapitálovej primeranosti neberie do úvahy trhové riziko, novo pripravované predpisy s ním však už rátajú. Všetky problémy týkajúce sa cenotvorby na nelikvidnom kapitálovom trhu by sa pri výpočte tohto ukazovateľa mali objektívne brať do úvahy.

Postupy a predpisy o riziku. – Súčasný predpisový poriadok neobsahuje žiadne osobitné požiadavky týkajúce sa postupov riadenia rizík v bankovom systéme. Predpisy o výmenných kurzoch a prístupe k rizikám likvidity sa približujú overeným postupom riadenia rizika.

Z hľadiska devízového rizika (ako súčasť trhového rizika) opatrenia NBS stanovujú limity pre pozície v zahraničnej mene, ako aj dva limity pre likviditu.

Iné trhové riziká a úrokové riziko nie sú regulované. Regulácia vývoja úverového rizika sa vykonáva kvantifikáciou kvality úverových aktív tak, že sa klasifikujú pohľadávky z úverov, ich pokrytie opravnými položkami a rezervami a meranie rizika koncentrácie voči jednotlivým klientom. Nevyužíva sa objektívny obraz hodnoty aktív v reálnom čase (účtovnícky princíp), povinnosť vytvoriť opravné položky v účtovníctve je stanovená na ročnom základe.

V súlade s osvedčenými postupmi zo zahraničia, nový zákon o bankách vytvára právne podmienky na prísnu kontrolu postupov riadenia rizika. Mnoho bánk a hlavne tie so zahraničnou účasťou už vytvorili podmienky na prijatie tohto zákona.

Požiadavky na opravné položky. – Opatrenie Národnej banky Slovenska vytvorilo predpisový rámec na vypočítanie potrieb vlastného kapitálu, podľa klasifikácie jednotlivých kategórií pohľadávok. Klasifikácia pohľadávok sa určuje podľa dĺžky omeškania splátky a zhodnotenia finančného postavenia veriteľa. Vytvorenie opravných položiek do 2 % zo štandardných úverov sa tvorí vo všeobecných rezervách a sú daňovo odpočítateľné do takejto výšky: 5 % výška opravných položiek na úvery s výhradou, 20 % na neštandardné úvery, 50 % na pochybné a sporné a 100 % na stratové úvery. Pri kategóriách klasifikovaných pohľadávok je príslušná hodnota zábezpeky odpočítaná od nominálnej hodnoty úveru.

Na odpočítanie hodnoty zábezpeky používajú jednotlivé banky rozličné vlastné postupy hodnotenia "reálnej hodnoty" zábezpeky. Nízky podiel vymožiteľnosti pohľadávok by mohol byť v tejto oblasti významným rizikovým faktorom. Podľa posledných novelizácií zákona o daniach je možné väčšinu opravných položiek zahrnúť do daňových výdavkov.

Účtovné kritériá a odlišnosti pri medzinárodných štandardoch (IAS). – Slovenské účtovné štandardy sa líšia od medzinárodných účtovných štandardov, aj keď sa objavila snaha o ich úpravu. Slovenské banky sú povinné vykazovať finančné výkazy iba podľa slovenských účtovných štandardov.

Z dôvodu rozdielov medzi domácimi a medzinárodnými účtovnými a audítorskými štandardami (oblasť kapitálového účtovníctva, hodnotenie zábezpeky, účtovanie úrokov z nesplácaných úverov, leasing, normy pre trhové oceňovanie), sa Slovensko pridalo k medzinárodnému projektu "Posilnenie národných systémov účtovníctva a výkazníctva". V roku 2002 sa chystá novelizácia zákona o účtovníctve a zákona o audite so zámerom, že v roku 2003, v tzv. prechodnom období, sa budú účtovné postupy riadiť oboma princípmi a rok 2004 by mal byť v celom štáte rokom definitívneho prestupu na medzinárodné účtovné štandardy. Tým bude zabezpečená harmonizácia právnych noriem Slovenska v oblasti účtovníctva so smernicami EÚ a tiež aj s medzinárodnými účtovnými štandardmi.

Svetová banka a Medzinárodný menový fond požadujú dve zásadné zmeny v účtovníctve bánk ešte pred rokom 2003, pred prechodom na medzinárodné účtovné štandardy:

- štvrťročne ohodnocovať cenné papiere podľa trhovej hodnoty (to by sa malo zabezpečiť vydaním príslušného opatrenia NBS),
- v parlamente by mala byť prijatá novela zákona o účtovníctve, ktorá by vyriešila problém účtovania úrokov z aktív splácaných v omeškaní viac ako 90 dní.

Parametre prevádzkového rizika. – Doteraz prevádzkové riziko na Slovensku nebolo regulované a dôsledkom toho sa neregulovala ani tvorba rezerv a ani opravných položiek, ktoré by pokrývali práve tento typ rizika. Jednotlivé banky majú svoju vlastnú politiku merania prevádzkového rizika a následne aj tvorenia rezerv a opravných položiek v tejto oblasti. Rezervy sa veľmi často tvoria k platobným kartám, ako aj v ďalších oblastiach, ktoré externí audítori určili ako problematické. NBS požaduje, aby audítorská správa obsahovala aj informácie o vykonaní auditu informačných technológií, bezpečnosti, správnosti a úplnosti práce systémov a dodržiavania pravidiel obozretného podnikania vrátane hospodárnosti prevádzkovej oblasti (banky, dlhodobo vlastnené zahraničným kapitálom používajú podporu IT ako súčasť svojich noriem).

Nový predpisový rámec BIS

Existujúca a pripravovaná legislatíva o bankách vytvorí prostredie, ktoré umožní v slovenskom bankovníctve postupne zaviesť BIS II. V súvislosti so zavedením BIS II sa očakáva, že najväčšie problémy budú v oblasti úverového rizika. Tento typ rizika je a v blízkej budúcnosti aj bude najvýznamnejším problémom v slovenskom bankovníctve. NBS s najväčšou pravdepodobnosťou bude posudzovať prístup každej banky k hodnoteniu úverového rizika a odlíši tie, ktoré sa môžu spoľahnúť na interný model a tie, ktoré by mali použiť externý model.

Všeobecná legislatíva

Vzhľadom na charakter prostredia a bankového podnikania v transformujúcich sa ekonomikách za najdôležitejšie všeobecné právne normy možno považovať zákon o bankrote a zákony pojednávajúce o zálohoch a zárukách.

Zákon o bankrote a jeho účinnosť. – Zákon o bankrote a vyrovnaní č. 328/1990 Zb. schválilo Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej federatívnej republiky, účinnosť nadobudol 1. októbra 1991 a odvtedy bol 14-krát novelizovaný. Zákon je veľmi komplikovaný, aj v dôsledku mnohých novelizácií, zaviedol rozličné právne úpravy a dotýka sa aj niektorých postupov, ktoré sa už zavádzali. Priemerná doba vysporiadania konkurzom podľa zákona je dlhá a trvá priemerne tri až päť rokov.

Podstatné zlepšenia v zákone o bankrote sa zaviedli poslednými dvoma novelizáciami, z roku 1998 a 2000. Tieto novelizácie odstránili rôzne prekážky zo zákona a vytvorili právny rámec na urýchlenie konkurzu. Zvýšenie efektívnosti predpisov po týchto novelizáciách potvrdzuje aj to, že koncom roka 2001 sa po prvý krát počet subjektov v konkurznom konaní mierne znížil na 6 263, z pôvodných 6 358 koncom roka 2000.

Napriek nedávnym nápravám slovenský zákon o bankrote stále vyžaduje určité zlepšenia. Jedna podstatná oblasť nápravy sa týka obmedzenej právomoci veriteľov, hlavne pri súdnych konaniach. Za prioritu sa v tomto považuje výkon regulácie prostredníctvom posilnenia súdnictva. V roku 2001 Správa Európskej komisie o Slovensku skonštatovala, že personálne obsadenie súdov by sa malo posilniť a tiež je potrebné zintenzívniť vzdelávanie sudcov, tak aby sa nové opatrenia plne uplatnili a boli účinné.

Záložné a záručné právo. – Práve z dôvodov tradičného systému rozdelenia Slovenska, právne predpisy o zábezpekách nie sú určené jedným zákonom alebo opatrením. Zábezpeka môže pozostávať z hnuteľného a nehnuteľného majetku, pričom register existuje iba pre nehnuteľnosti (katastre) a na cenné papiere (Stredisko cenných papierov). Register hnuteľného majetku neexistuje. Popri tom všetkom sú zrejmé nevýhody rizika nadmerného ručenia a nejasných pravidiel preferencie.

Postavenie registrov je nasledovné:

• Katastrálny úrad je na Slovensku registrom nehnuteľností, ktorý určuje vlastníkov, záložné právo atď. Táto inštitúcia prechádza fázou transformácie, ktorá by mala posilniť jej efektívnosť. Podľa novej právnej úpravy sa katastre stali nezávislými a špecializovanými pobočkami verejnej správy a týmto sa, od januára 2002, vytvoril základ správneho fungovania a zvýšila sa možnosť centralizovaného riadenia informácií. Avšak kataster nie je ešte plne počítačovo vybavený a nepracuje v reálnom čase (on-line). Práve teraz prebieha proces reformy a modernizácie, katastre začali pracovať on-line, vyhľadávanie v systéme je však stále komplikované.

Najväčšie problémy súvisiace s fungovaním katastra sa stále týkajú času potrebného na zápis a na poskytnutie informácie. Na zápis nového záložného práva treba 1 – 30 mesiacov. Informácie z katastra by sa mali získať za 1 – 2 mesiace (podľa zákona o katastroch), ale bežne to býva aj dlhšie.

• Stredisko cenných papierov je registrom všetkých cenných papierov, a taktiež sa tu eviduje aj záložné právo na cenné papiere. Stredisko cenných papierov si vytvorilo vlastné predpisy, ktoré často nie sú v súlade so všeobecnými predpismi, celkove však rešpektujú právnu mienku a pravidlá. Postavenie Strediska cenných papierov negatívne ovplyvňuje monopolné postavenie a navyše, z právneho hľadiska ide o akciovú spoločnosť, ale jeho jediným akcionárom je MF SR. Evidencia zálohov a záruk je v Stredisku cenných papierov povinná.

• V súčasnosti neexistuje funkčný register hnuteľného a iného majetku. Na tomto projekte sa pracuje a na základe výberu bude register spravovať Notárska komora SR. Ďalší krok, ktorý by sa mal čoskoro uskutočniť, je zavedenie záložného práva bez možnosti držby.

Vo všeobecnosti záložné právo na Slovensku riadne nefunguje. Najväčším problémom je:

• zlé fungovanie existujúcich registrov (chýbajúci register na hnuteľný majetok sťažuje presné určenie prednosti);

• v poradí prednosti veriteľov sa pri záložnom práve uprednostňuje štát a štátne orgány bez ohľadu na skutočnú prednosť. Ide o závažný problém, hlavne pokiaľ ide o dôležitosť daňových a sociálnych nedoplatkov;

• záruky iného subjektu alebo osoby nie sú dostatočne účinné. Ak je ručiteľom osoba iná ako dlžník, potom nie je prakticky možné uplatniť vymáhanie súdnou cestou;

• účinnosť zákonov je obmedzená zlým fungovaním súdnictva.

Iné právne náležitosti

Corporate governance. – Predpisy usmerňujúce banky ako obchodné spoločnosti sú z právneho hľadiska uvedené v Obchodnom zákonníku a ďalšie podrobnosti o bankách sú zahrnuté v osobitnom zákone o bankách. Spomínaný zákon okrem iného stanovuje podmienky pre členov štatutárnych orgánov ako aj osobnú finančnú zodpovednosť pri porušení zákona a tiež určuje požiadavky na vzdelanie a minimálne 5-ročnú prax v bankovníctve, z toho tri roky v riadiacej funkcii.

Vedenie iných spoločností sa riadi Obchodným zákonníkom. V zásade táto rozsiahla novelizácia Obchodného zákonníka, ktorú schválila Slovenská národná rada v októbri 2001, v značnej miere ovplyvnila tzv. zákony o obchodných spoločnostiach. Okrem zníženia počtu hlasov potrebných k zvolaniu mimoriad-

ného valného zhromaždenia, novela posilnila aj ochranu menšinových akcionárov. Avšak na druhej strane, odstránením povinnosti verejného prísľubu pri nákupe viac ako 30 % akcií zo základného imania, vládny návrh zákona o cenných papieroch vylučuje možnosť menšinových akcionárov speňažiť svoje investície za primerané ceny. Okrem toho, navrhované novely tiež zvýšili osobnú zodpovednosť členov orgánov bánk. Touto novelou by sa mali zjednotiť domáce predpisy s predpismi EÚ.

Bankové tajomstvo. – Bankové tajomstvo je upravené relatívne konzervatívnym spôsobom, čím sa zabezpečuje klientom ochrana a posilňuje sa dôvera voči bankám, avšak bankám môže zapríčiniť časové a procedurálne ťažkosti pri uplatňovaní svojich záujmov. Podľa § 89 – 93 zákona o bankách, predmet bankového tajomstva je definovaný ako všetky údaje a informácie o bankových obchodoch, produktoch a iných záležitostiach týkajúcich sa klientov, ktoré nie sú verejne dostupné. Akékoľvek zverejnenie údajov, informácií a správ súvisiacich s bankovým tajomstvom je možné len so súhlasom klienta, okrem tých, ktoré sa nejako týkajú zverejnenia za účelom určitého súdneho konania (trestné, občianske vrátane konkurzného konania, colné, exekučné), z dôvodu ochrany vyplývajúcej z legislatívy o príjmoch pochádzajúcich z trestnej činnosti, za účelom finančnej kontroly a auditu.

Ochrana súkromia. – Ochrana súkromia je tiež upravená konzervatívnymi predpismi. Osobné údaje o klientovi sú v informačných systémoch prísne chránené prostredníctvom Občianskeho zákonníka, zákona na ochranu osobných údajov ako aj Trestným zákonom. Niektoré z týchto údajov sa vôbec nesmú zbierať a spracovávať, pokiaľ to nie je povolené konkrétnym zákonom o špecializovanom úrade, za účelom prísne vymedzeným zákonom (napr. Slovenský štatistický úrad pri sčítaní ľudu, Slovenská informačná služba a Národný bezpečnostný úrad, alebo orgány činné v trestnom konaní so súhlasom verejného prokurátora alebo súdu). K získaniu týchto údajov nepostačuje iba súhlas príslušnej osoby, ale sa musia splniť aj dodatočné podmienky vyplývajúce zo zákona, ktoré umožňujú príslušnému orgánu získať a spracovať tieto údaje. Iné osobné údaje je možné získať a spracovať len so súhlasom dotyčnej osoby.

Pranie špinavých peňazí. – Pranie špinavých peňazí je presne vymedzené v zákone č. 367/2000 Z. z. o obmedzení príjmov z prania špinavých peňazí, ktorý ukladá nielen bankám, ale okrem iných aj správcovským spoločnostiam, obchodníkom s cennými papiermi, poštám alebo kasínam, chrániť pred možným praním špinavých peňazí tak, že sa hlásia všetky podozrivé finančné operácie nad 100 000 Sk.

Novelizovaný Občiansky zákonník ako aj nový zákon o bankách neumožňujú na Slovensku existenciu anonymných bankových vkladov.

Poistenie vkladov. – Poistenie vkladov bolo naposledy predmetom zmien v novembri 2001. Od 1. decembra všetky vklady občanov a niektorých právnických osôb sú chránené proti možnému krachu bánk, až do 30-násobku priemerného platu na Slovensku za posledných 9 mesiacov roka. Od júla 2002 bude táto hranica vo výške 40-násobku priemerného platu. Nad túto hranicu, ktorá je v súčasnosti zhruba 370 000 Sk sa ochrana nevzťahuje. V čase prístupu Slovenska do EÚ bude platiť hranica vo výške 20 000 eur.

Fond ochrany vkladov, ktorý má na starosti výplatu nedostupných vkladov je financovaný komerčnými bankami vo forme pravidelných a mimoriadnych odvodov. Pravidelné ročné odvody predstavujú 0,1 % – 0,75 % poistenej sumy vkladov. Mimoriadne odvody sú v rozmedzí 0,1 % – 1,0 % z poistenej sumy vkladov.

Oblasti súvisiace s bankovým podnikaním

Peňažný, devízový a kapitálový trh

Peňažný trh slovenskej koruny sa stal štandardný, likvidný a stabilizoval sa vďaka zmenám v monetárnej politike a tiež aj reštrukturalizáciou účastníkov trhu. V roku 2000 Národná banka Slovenska zaviedla limit na úrokové sadzby pri ponukách na REPO- obchody. Likvidita a relatívna stabilita peňažného trhu viedla k podstatnému zníženiu úrokových sadzieb a nový systém sa začal vo väčšej miere používať v rámci úrokovej politiky účastníkov trhu. V oblasti produktov, prevládajú hlavne depozitné produkty a potom nasledujú forwardové produkty.

Daňové úľavy pozitívne ovplyvnili objemy obchodov na primárnom trhu krátkodobých štátnych cenných papierov (pokladničné poukážky). Po dohode o zamedzení dvojitého zdanenia zahraničné výnosy z pokladničných poukážok, nakúpených na primárnom trhu, nepodliehali zdaneniu. To prispelo k výraznému zníženiu cien. Napriek formálnemu zrušeniu tohto zvýhodnenia stále existuje určitá možnosť arbitráže. Na druhej strane neriešenie problémov metodiky týkajúcich sa zdanenia pokladničných poukážok negatívne ovplyvnilo sekundárny trh s pokladničnými poukážkami a preto domáce finančné inštitúcie s nimi obchodovali iba v zriedkavých prípadoch.

Môžeme konštatovať, že od polovice roku 2000 došlo k zavedeniu úplnej výnosovej krivky na finančnom trhu, aj keď len pri krátkodobých splatnostiach. Hoci sa úrokové sadzby BRIBOR-u v plnom rozsahu kótujú (jednodňové, 7, 14-dňové, 1M, 3M, 6M, 9M, 12M), termíny splatnosti do jedného mesiaca sú najlikvidnejšie. To isté platí aj pre výnosovú krivku štátnych dlhopisov, ktorá sa ukončila v roku 2000, keď sa vydali 5 a viac ročné štátne dlhopisy. Nižšia likvidita niektorých produktov znižuje ich dôveryhodnosť.

Rating štátu a tiež aj jednotlivých bánk významne ovplyvnil devízový trh. Na devízovom trhu prevládajú zahraničné banky, ktoré vytvárajú 84 % celkového obratu a to z viacerých dôvodov: rating banky odzrkadľujúci menšiu nezávislosť a samostatnosť, uvoľnenie z PMR pri swapových obchodoch a tiež aj dôležitá účasť zahraničných bánk na týchto obchodoch. V skupine domácich bánk v roku 2000 nastal pokles o skoro 20 %, pričom prevládali swapové obchody (viac ako 70 %), spotov bolo iba 27,3 % a forwardových obchodov 1,1 %. V roku 2001 bol trend obdobný. Priemerný denný obrat v roku 2000 dosiahol 42 miliónov USD.

Kapitálový trh, po zavedení prvkov, ktoré by mali napomôcť jeho oživenie, sa postupne stáva ďalšou možnosťou ako financovať verejné potreby, hoci pre iné (individuálne) potreby nefunguje. Rast obchodov, predovšetkým s akciami, je väčšinou spojený s privatizačnými transakciami a s tým je spojená realizácia verejných prísľubov. Neschopnosť vytvoriť inštitúciu jedinej burzy zatiaľ stále spomaľuje rozvoj (v súčasnosti tu existuje Burza cenných papierov Bratislava a Slovenská burza cenných papierov). Pre ďalší rozvoj kapitálového trhu bude kľúčová aj plánovaná reforma dôchodkového systému zavádzajúca povinný kapitalizačný princíp.

Platobný systém

Medzibankový zúčtovací systém na Slovensku je založený na jednotnom zúčtovacom centre (pre individuálne a veľké transakcie), a podľa zákona, všetky banky sú povinné vykonávať domáce platby prostredníctvom spomínaného zúčtovacieho centra (BZCS, a. s. – Bankové zúčtovacie centrum Slovenska, a. s.). Majoritným akcionárom BZCS je Národná banka Slovenska, ktorá je zároveň zo zákona zodpovedná za riadenie, integráciu a efektívnosť domáceho medzibankového platobného systému a tiež aj za riadenie a koordináciu platobného systému do zahraničia. Ďalšími akcionármi sú komerčné banky a Ministerstvo financií SR.

Transakcie v cudzej mene sú v domácom platobnom systéme zúčtovávané podobným systémom ako platby do zahraničia, cez klasický vzájomný vzťah s použitím systému nostro účtov.

Súčasný systém má niekoľko výhod: s ohľadom na riadenie likvidity a skutočnosť, že existuje iba jeden zúčtovací účet, dáta sú dôsledne spracovávané, nebankové subjekty majú prístup do systému, systém pracuje 24 hodín a údaje sa posielajú 21 hodín (3 hodiny slúžia na spracovanie a údržbu). Avšak sú tu dve veľké nevýhody: čas uzávierky je denne o 13.00 h a zúčtovanie veľkých platieb sa nerobí v reálnom čase (RTGS).

V súvislosti s prípravou na vstup do EÚ ako aj v súvislosti s nadnárodným platobným systémom TARGET, NBS pripravuje nový zákon o platobnom systéme v Slovenskej republike. Jednou z významných zmien bude oddelené spracovanie veľkých platieb medzi bankami v rámci systému RTGS.

Zúčtovací systém cenných papierov

V súlade so zákonom o cenných papieroch a investičných službách sa môžu cenné papiere vydávať na základe verejnej ponuky alebo bez nej. Prevod cenných papierov vydaných na základe verejnej ponuky a majetkové zúčtovanie obchodu v Stredisku cenných papierov (SCP) sa môže vykonať iba prostredníctvom verejného trhu. Prevod a majetkové zúčtovanie obchodu s verejne obchodovateľnými cennými papiermi sa môže vykonať iba priamo v SCP.

Malé a stredné podniky

Segment malých a stredných podnikov (MSP) hrá v hospodárstve SR dôležitú úlohu (65 % podiel zamestnanosti a 52 % podiel na HDP). Práve MSP by mali v najbližších rokoch hrať čoraz významnejšiu rolu vo fungovaní a rozvoji bankového sektora. Kritické body, ktoré obmedzujú rozvoj týchto podnikov na Slovensku sú najmä:

- komplikovaná legislatíva a predpisy taktiež aj výrazné administratívne zaťaženie,
- výrazné finančné zaťaženie v podobe odvodov,
- obmedzený prístup k zdrojom financovania, hlavne dôsledkom podkapitalizácie a vyššieho rizika. Navyše obmedzený prístup k vonkajším zdrojom je aj dôsledkom neplnenia určitých štandardných predpokladov, ktoré požadujú banky, mikro-pôžičky od bánk chýbajú z dôvodu ich neefektívnosti (chýbajúci nezávislý úverový register, nedostatok prvotného a rizikového kapitálu).

Úverový register

Podľa zákona o bankách, banky majú povinnosť informovať NBS (prostredníctvom úverového registra) o všetkých pôžičkách a zárukách, ktoré poskytli firemným klientom. Nesplnenie tejto povinnosti však nepodlieha sankcii a táto skutočnosť podstatne brzdí správne fungovanie systému. Údaje v úverovom registri sa aktualizujú raz za mesiac. Banky môžu získať údaje z registra na základe individuálnej písomnej žiadosti. Systému teraz v roku 2002 končí trojročné skúšobné obdobie. Keď bude systém plne uvedený do prevádzky, bude pracovať on-line a banky budú musieť platiť za pripojenie a využívanie služieb.

Nedostatky spojené s fungovaním registra – neurčitá identifikácia klienta a určenie úverových produktov bánk, kvalita, účel a štruktúra poskytnutých informácií v podstatnej miere ovplyvňujú jeho užitočnosť.

V súčasnosti sa pracuje na projekte úverového registra pre retailových klientov (podobne ako v ČR). Tento register bude vytvorený na širšom základe, pričom parametre budú porovnateľné s parametrami registrov v EÚ, čím by sa mali odstrániť problémy s existujúcim úverovým registrom.

Záver

Slovenský bankový sektor vykazuje po uskutočnení reštrukturalizácie a privatizácie bývalých štátom vlastnených bánk zahraničným kapitálom návrat k zdravému hospodáreniu. Okrem samotného presunu stratových úverov do vlastníctva štátu a ich nahradenia výnosnými štátnymi dlhopismi k tomu nepochybne prispieva a bude prispievať aj know-how ich strategických investorov.

Ďalšie zvýšenie efektívnosti, výnosnosti a rentability bankového podnikania tak bude súvisieť najmä s kvalitou a rýchlosťou akou budú banky schopné pod tlakom domácej a globálnej konkurencie prijímať a implementovať kľúčové rozhodnutia. Rastúca kvalita právneho a regulačného rámca, dôsledné vymáhanie prijatej legislatívy ako aj zásadné zavádzanie etických noriem do podnikania pritom budú nevyhnutnými krokmi na ceste k dokončeniu začatého procesu.

PAMÄTNÁ STRIEBORNÁ MINCA SVETOVÉ DEDIČSTVO UNESCO VLKOLÍNEC, REZERVÁCIA ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY

1. cena
Pavol Károly

2. cena
akad. sochár Michal Gavula

3. cena
Mgr. art. Patrik Kovačovský

V decembri minulého roku vydala Národná banka Slovenska pamätnú zlatú mincu venovanú rezervácii ľudovej architektúry – Vlkolínca a v súčasnosti pripravuje emisiu pamätnej striebornej mince s rovnakou tematikou. Obe nadviažu na zlaté a strieborné mince, ktoré v predchádzajúcich rokoch pripomenuli slovenské lokality zapísané do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO – Banskú Štiavnicu a Spišský hrad. Zámerom Národnej banky Slovenska je v nasledujúcich rokoch vydať aj mince s motívmi jaskýň Slovenského krasu a mestskej pamiatkovej rezervácie Bardejov, ďalších slovenských lokalít zapísaných do zoznamu.

Osada Vlkolínec leží na severe Slovenska na svahoch Veľkej Fatry a je časťou mesta Ružomberok. Tvorí pozoruhodne zachovaný sídelný komplex s drevenou zrubovou architektúrou, typickou pre horské a podhorské oblasti, pričom z hľadiska jeho homogénnosti nie je vo svete známy iný podobný celok. Nachádza sa tu 45 autentických usadlostí s množstvom archaických konštrukčných prvkov, medzi ktorými sa osobitne vyníma zrubová zvonica z roku 1770 a krytá rumpálová studňa z roku 1860. Od roku 1977 je pamiatkovou rezerváciou ľudovej architektúry a v roku 1993 bola zapísaná do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

V januári 2001 vyhlásila Národná banka Slovenska verejnú anonymnú súťaž na výtvarný návrh uvedenej mince. Zúčastnili sa jej 10 autori, ktorí predložili spolu 11 súťažných prác. Pri hodnotení súťaže odporučila odborná komisia na udelenie prvej ceny a na realizáciu výtvarný návrh kremnického výtvarníka Pavla Károlyho, ktorý je aj autorom pamätnej zlatej mince s motívom Spišského hradu. Na jeho návrhu komisia ocenila čistotu spracovania a vzájomnú prepojenosť kompozičného riešenia averzu a reverzu, ako aj harmonické spojenie písmových a obrazových prvkov. Na averze je zobrazený typický vlkolínsky zrubový dom, na reverze je ďalší charakteristický objekt – zrubová zvonica. Obe strany vhodne dopĺňa citlivo zvolený prvok – zobrazenie prierezu dreva ako tradičného základného stavebného materiálu, pričom letokruhy naznačujú aj autentičnosť a historickú hodnotu sídla.

Druhú cenu získal akademický sochár Michal Gavula. Na averze návrhu komisia pozitívne hodnotila vhodne vybrané typické objekty Vlkolínca – zrubový dom a zvonicu, na reverze mimoriadne dobre vystihnutý a stvárnený pohľad na osadu Vlkolínec a jej zasadenie do prírodného prostredia. Tretia cena bola udelená Mgr. art. Patrikovi Kovačovskému, ktorého návrh sa vyznačuje jednotou kompozície averzu a reverzu a kvalitou spracovania. Ako základný prvok autor použil siluetu domu, do ktorej na averze vložil prírodný motív v podobe stromov a na reverze architektonický prvok – stavbu zvonice. Jednotu kompozície averzu a reverzu dotvára aj ornament a použité písmo.

Pamätná strieborná minca v hodnote 200 Sk, s priemerom 34 mm a hmotnosťou 20 g, bola vyrazená v Mincovni Kremnica v počte 14 300 ks, z čoho je 11 500 ks v bežnom vyhotovení a 2 800 ks v špeciálnom vyhotovení proof. Vydanie mince upravuje vyhláška č. 153/2002 Z. z. a termín jej emisie je stanovený na 10. júna 2002.

Ing. Dagmar Flaché, foto: Ing. Štefan Fröhlich

MIESTO A ÚLOHY CERTIFIKAČNEJ AUTORITY

Ing. Július Lintner, RNDr. František Kaščák[1]

Rozvoj elektronického obchodu na Internete, ale vo všeobecnosti realizovateľnosť akéhokoľvek právneho úkonu uskutočneného elektronickou formou je limitovaná existenciou dostatočných bezpečnostných záruk, ktoré budú schopné jeho subjekty akceptovať na to, aby samotný obchod či právny úkon bol v plnom rozsahu uskutočniteľný.

Certifikačná autorita má v informačnej spoločnosti nezastupiteľnú úlohu najmä v oblasti trvalého poskytovania takýchto bezpečnostných záruk v rámci budovanej PKI (Public Key Infrastructure).

Bezpečnostné záruky majú tvoriť rámec na uplatňovanie zákonom stanovených podmienok vymožiteľnosti práva pre akékoľvek subjekty obchodného alebo iného právneho styku, realizovaného elektronickým spôsobom. Cieľom tohto príspevku je upozorniť na niektoré úlohy, ktoré stoja pred certifikačnými autoritami v etape budovania informačnej spoločnosti.

Východiská PKI – základné pojmy

Asymetrické šifrovanie

V tzv. kryptografii verejného kľúča (alebo asymetrickom šifrovaní) je šifrovací kľúč rôzny od dešifrovacieho kľúča. Medzi oboma kľúčmi platí v tomto prípade jedno-jednoznačná väzba. To znamená, že jednému konkrétnemu šifrovaciemu kľúču patrí len jeden konkrétny dešifrovací kľúč a naopak, a tiež to, že len zo znalosti jedného z kľúčov nie je možné (triviálnymi postupmi) odvodiť hodnotu druhého kľúča. Pre zabezpečenie ochrany v asymetrickom šifrovaní je najdôležitejšou požiadavkou ochrániť šifrovací (tzv. súkromný) kľúč na bezpečnom mieste. Dešifrovací (tzv. verejný) kľúč je možné (a účelné) vystaviť na verejne dostupnom mieste. Dôvody uvedených tvrdení sú načrtnuté v ďalšom texte.

Jednou z významných možností využitia princípov asymetrického šifrovania je možnosť zachovania princípu dôvernosti v elektronickej komunikácii, teda možnosť poslať správu (text, dáta) tak, aby boli čitateľné len (výlučne) pre adresáta. Možno to dosiahnuť tak, že pôvodná správa je zašifrovaná verejným kľúčom adresáta. Takto zašifrovaná správa sa dá odšifrovať jedine s použitím súkromného kľúča adresáta, ktorý by mal byť pod jeho výlučnou kontrolou.

Akákoľvek zámena (zámerná alebo neúmyselná) pri použití týchto kľúčov môže spôsobiť, že zašifrované dáta by nemohol prečítať oprávnený príjemca správy, ale vlastník príslušného súkromného kľúča. V prípade zlého úmyslu by mohlo dôjsť k tomu, že dôležité údaje bude môcť dešifrovať len ten, kto kľúče zamenil (tzv. útočník), alebo že príjemca správy bude za autora správy považovať niekoho iného.

Aby takéto negatívne situácie (podvody, omyly) mali aj svoju pozitívnu protiváhu – subjekt vytvárajúci prostredie, v ktorom by k nim nemalo dochádzať – vznikajú tzv. certifikačné autority (CA). Možno ich prirovnať k overovateľom totožnosti (napr. k notárovi, matrike), ktorí vydávajú certifikáty – doklady o väzbe medzi totožnosťou užívateľa a jeho verejným kľúčom.

Využitie asymetrického šifrovania v praxi

Princípy asymetrického šifrovania sú použité v myšlienke elektronického podpisu. Správa (súbor, dáta alebo text v elektronickej podobe), ku ktorej je priložený jej jednoznačne určený „odtlačok" (tzv. hash, matematický výsledok tzv. hashovacej funkcie) zašifrovaný súkromným kľúčom autora, sa dá prirovnať k dokumentu vlastnoručne podpísanému autorom. Vlastnoručný podpis autora tu reprezentuje hodnota odtlačku (hash), zašifrovaná súkromným kľúčom autora.

V prípade elektronického dokumentu podpísaného elektronickým podpisom môže dôjsť k pokusom o jeho zámenu (modifikáciu, zneužitie). V tomto prípade je možné kryptografickými metódami a na nich postavenými aplikáciami jednoznačne nielen identifikovať, od koho táto správa pochádza (alebo tiež od koho jednoznačne nepochádza), ale aj to, či správa v čase od vytvorenia (a podpísania) autorom po doručenie adresátovi nebola modifikovaná

---

[1] Ing. Július Lintner (1958) je projektovým manažérom spoločnosti Ditec, a. s., v ktorej pracuje na príprave komerčnej verejnej certifikačnej autority a ďalších projektoch PKI.

RNDr. František Kaščák (1961) je členom predstavenstva spoločnosti AmoNet, a. s., ktorá prevádzkuje platobný portál Monex, vybudovaný na využívaní elektronických podpisov.

Obaja autori sa podieľali na práci odbornej skupiny pri Slovenskej informatickej spoločnosti, ktorá pripravila návrh zákona o elektronickom podpise, predloženého do parlamentu v apríli 2001 ako poslanecký návrh a schváleného v pléne parlamentu 15. marca 2002.

niekým neoprávneným (útočníkom). Tieto tvrdenia vyplývajú z matematicky dokázateľnej skutočnosti, že ak elektronický podpis (t. j. hash pôvodnej správy zašifrovaný súkromným kľúčom autora) dešifrujeme pomocou verejného kľúča autora, výsledok takejto operácie bude zhodný s „hashom" doručenej správy jedine vtedy, ak predmetná správa je presne rovnaká na začiatku aj na konci jej cesty a ak použité kľúče (šifrovací – súkromný a dešifrovací – verejný) sú z jedného páru (patria k sebe).

Je zrejmé, že takýto postup nestačí na to, aby bolo možné určiť, čo presne bolo v správe zmenené (aké údaje boli modifikované na ceste od autora k adresátovi), ale to ani nie je účelom zavedenia elektronického podpisu.

Tvrdenia o bezpečnosti elektronického podpisu, založeného na princípoch asymetrických šifrovacích algoritmov, a potenciálna možnosť jeho expanzívneho rozšírenia sú postavené na splnení dvoch nasledujúcich predpokladov. Musí existovať dostatočná istota, že zverejnený (verejný) kľúč skutočne prináleží osobe, ktorá informácie a dáta vytvorila, resp. ktorá je autorom elektronicky podpísanej informácie (ktorá dáta podpísala použitím svojho súkromného kľúča). Rovnako musí existovať istota bezpečného uchovania súkromného kľúča a jeho ochrany pred neautorizovaným použitím (ochrany pred jeho zneužitím neoprávneným použitím inou osobou ako jeho vlastníkom).

Certifikačné autority a ich miesto v PKI

Hlavné funkcie certifikačných autorít

Certifikačnú autoritu a jej fungovanie možno veľmi zjednodušene opísať ako inštitúciu, ktorá vystavuje certifikáty používané na identifikáciu majiteľa verejného šifrovacieho kľúča. Certifikát je elektronický dokument podpísaný súkromným kľúčom CA, ktorý obsahuje verejný kľúč a osobné údaje držiteľa certifikátu. CA svojím podpisom na certifikáte potvrdzuje, že majiteľom verejného kľúča obsiahnutého v certifikáte je skutočne ten, kto je v popise certifikátu uvedený. Certifikát takto pomáha zabrániť zneužitiu (podvrhnutiu) kľúča s úmyslom vydávať sa za niekoho iného.

Aby bolo možné dôverovať certifikátu, CA musí preukázať, že si dôveru zasluhuje okrem iného aj tým, že vykonáva svoju činnosť otvorene, zverejňuje a najmä dodržiava svoju certifikačnú politiku, pravidlá vydávania certifikátov (tzv. CPS – Certification Practice Statement), svoje prevádzkové pravidlá a pod. Certifikáty vystavené dôveryhodnou CA nesmú byť jednoducho falšovateľné, čiže musia byť získané bezpečnými postupmi a cestami a musia byť vytvárané tak, aby ich potenciálny narušiteľ nemohol zneužiť. Vydané certifikáty musia byť odolné voči možným útokom (postupy ich používania musia poskytovať dostatočný stupeň dôveryhodnosti a jednoduchý spôsob overenia pravosti týchto certifikátov).

CA by mala byť dôveryhodnou treťou stranou, ktorá „spája" verejný kľúč s identitou užívateľa (podľa svojich interných postupov overuje jeho totožnosť). CA používa svoj vlastný pár kľúčov (súkromný a verejný) na potvrdzovanie totožnosti svojich klientov tak, že svojím súkromným kľúčom podpíše vydaný certifikát, ktorý obsahuje verejný kľúč klienta.

Certifikačná politika

Okrem podpisovania verejných kľúčov žiadateľov o vystavenie certifikátu, prípadne zverejňovania údajov o vydaných certifikátoch môže CA vykonávať aj viaceré ďalšie doplnkové činnosti, súvisiace s používaním certifikátov. Všetky tieto činnosti vo väzbe na pravidlá, podľa ktorých sa realizujú, súhrnne tvoria certifikačnú politiku danej CA. V zmysle certifikačnej politiky môže CA vydávať certifikáty viacerých úrovní podľa stupňa dôveryhodnosti, napríklad:

- certifikát bez overenia totožnosti žiadateľa, ktorý však neposkytuje žiadnu záruku totožnosti užívateľa. Môže slúžiť na testovanie, vyskúšanie vhodnosti použitia certifikátu na konkrétnu aplikáciu a pod. Skutočnosť, že certifikát má obmedzený rozsah uplatnenia a dôveryhodnosti musí byť na certifikáte uvedená a pre príjemcu musí byť jednoznačne rozpoznateľná. Tieto certifikáty obvykle nie sú platené, sú dostupné aj od viacerých komerčných CA;
- certifikát s overením totožnosti žiadateľa – obvykle býva platený. Na jeho vystavenie je potrebná osobná návšteva na pracovisku CA (u jej zmluvného partnera). Klient po vyplnení príslušných formulárov a overení týchto údajov dostane platný certifikát. Podobne ako v prípade ostatných osobných dokladov je platnosť certifikátu časovo ohraničená. Pred jej vypršaním je možné požiadať CA o obnovenie certifikátu – nevyžaduje sa osobná účasť žiadateľa, stačí vyplniť príslušný elektronicky podpísaný formulár.

V oboch prípadoch musí tiež existovať spôsob, ako ku žiadosti pripojiť verejný kľúč žiadateľa o vystavenie certifikátu. Tiež musí existovať spôsob, ako overiť, či klient má k dispozícii zodpovedajúci súkromný kľúč k verejnému kľúču, ktorý je priložený k žiadosti o vystavenie certifikátu. Toto overenie musí byť realizované tak, aby v žiadnom prípade nemohlo dôjsť k prezradeniu súkromného kľúča klienta.

Štruktúra certifikačných autorít

Certifikačné autority môžu mať rôznorodú štruktúru a vo väzbe na ňu aj rôzny stupeň dôveryhodnosti. Dôveryhodnosť si môžu navzájom potvrdzovať a tým zaistiť, že certifikáty vydané jednou CA je možné overiť aj u inej CA. Tento spôsob je vhodný hlavne pre komunikáciu na Internete, ktorá nie je ohraničená hranicami štátov a existenciou miestne príslušných CA.

Keďže sa predpokladá, že technologická náročnosť budovania dôveryhodnej certifikačnej autority bude veľmi vysoká, vyplýva z tohto predpokladu očakávanie, že na

Slovensku bude môcť reálne existovať menší počet CA (max. 2 – 3). Toto tvrdenie samozrejme platí pre tzv. otvorené systémy alebo pre tzv. verejné certifikačné autority. Okrem nich bude existovať bližšie neurčený počet certifikačných autorít v tzv. uzavretých systémoch, ktoré budú poskytovať svoje služby ohraničenému okruhu používateľov (buď klientov jednej spoločnosti, alebo vnútri ohraničenej LAN, WAN, alebo pre inak určené interné potreby jej vlastníka). Tieto špecifické certifikačné autority môžu poskytovať aj špecifické služby, ktoré sa budú vymykať službám a povinnostiam definovaným v zákonoch (môžu ísť nad rámec požiadaviek zákona alebo môžu sprísniť niektoré bezpečnostné vlastnosti svojich certifikátov, príp. niektoré zo zákonom definovaných povinností pre verejné CA nemusia byť v okruhu ich pôsobnosti plne zabezpečené).

Miesto registračných autorít v PKI

V prípade existencie menšieho počtu verejných certifikačných autorít bude pre klientov podstatná dostupnosť ich služieb. Pre nižšie úrovne certifikátov, pre ktoré sa nevyžaduje osobná prítomnosť klienta na overenie totožnosti (resp. overenie totožnosti sa nevykonáva) je dostupnosť služby zaručená prístupom cez Internet.

Odlišná bude situácia v oblasti vyšších tried certifikátov. Keďže na overenie totožnosti žiadateľa je potrebná jeho osobná prítomnosť, CA niektoré zo svojich funkcií deleguje na iné subjekty (registračné autority – RA), ktoré budú mať pracoviská teritoriálne blízko klienta. Pôjde najmä o funkcie súvisiace so zberom primárnych údajov klientov a s overovaním ich totožnosti podľa pravidiel platných v danej CA (resp. vyplývajúcich zo zákona). Registračné autority musia poskytovať rovnakú úroveň bezpečnosti ako samotná CA, najmä z pohľadu ochrany osobných údajov klientov a tiež z pohľadu zaručenia ochrany používaných šifrovacích kľúčov (klientov a CA) a certifikátov.

Certifikáty a ich používanie

Po úspešnom overení potrebných informácií vystaví CA klientovi certifikát. Tento certifikát môže byť vystavený vo viacerých rôznych formátoch pre rôzne programy pracujúce podľa rôznych noriem, prípadne môže byť umiestnený na rôznych médiách.

Klient môže certifikát používať na prezentovanie toho, že elektronický podpis, použitý na podpísanie akejkoľvek správy (súbor, e-mail), vytvoril on osobne. Bežný spôsob použitia osobného certifikátu (vystaveného osobe, nie technickému zariadeniu) vyplýva z jeho rôzneho určenia. Jedným z bežných spôsobov je ten, že klient chce súkromným kľúčom (ktorý zodpovedá verejnému kľúču, na ktorý je vydaný certifikát) elektronicky podpísať nejakú správu (obchodný dokument, objednávku) a poslať ju napr. elektronickou poštou svojmu obchodnému partnerovi. Po podpísaní správy môže k nej „pribaliť" svoj certifikát. Príjemca správy môže zo zaslaného certifikátu použiť verejný kľúč, resp. si môže overiť platnosť vydaného certifikátu u certifikačnej autority, ktorá tento certifikát vydala.

Overovanie platnosti certifikátov

Platnosť certifikátu v zásade možno overiť dvoma spôsobmi. Prvý spôsob predpokladá, že príjemca správy zašle príslušnej CA požiadavku na overenie platnosti daného certifikátu. Z odpovede CA je možné potom usúdiť, či je certifikát platný a v poriadku, alebo či z akéhokoľvek dôvodu tak nie je (certifikát môže byť už zrušený, neplatný, neexistujúci, čakajúci na vybavenie a pod.). Použitie tohto spôsobu je reálne vtedy, ak je odpoveď CA promptná a presne časovo definovaná. Realizácia tohto postupu je technicky náročnejšia a predpokladá sa, že pôjde o platenú službu.

Druhý spôsob vychádza z myšlienky tzv. pozitívnej negácie. To znamená, že ak dokážem vylúčiť, že daný certifikát nie je negatívny (v okamihu potreby jeho použitia nebol zrušený, neplatný, neexistujúci, čakajúci na vybavenie a pod.) a neexistuje iný stav, v ktorom by sa mohol nachádzať, musí potom z tohto vyplývať, že je platný. Použitie tohto spôsobu je reprezentované v existencii tzv. zoznamu zrušených certifikátov (Certificate Revocation List – CRL). Ide o certifikáty, ktoré sú z akéhokoľvek dôvodu nepoužiteľné na preukázanie dôveryhodnosti daného verejného kľúča klienta, pre ktorého boli vystavené. Tieto zoznamy sa vydávajú periodicky a obsahujú aj údaje o presnom čase ich vydania.

Zrušenie platnosti certifikátu

Každý klient má právo požiadať o predčasné zrušenie (revokáciu) svojho certifikátu, ak nadobudne dojem, že jeho súkromný kľúč bol zneužitý a že ho už naďalej nemôže dôveryhodne používať. Prípadne môžu existovať dôvody oprávňujúce CA predčasne ukončiť platnosť ňou vydaného certifikátu. CA má spracované svoje pravidlá, podľa ktorých postupuje pri žiadosti o revokácie certifikátov. Každú zmenu stavu certifikátu musí správne interpretovať a na základe toho uskutočniť príslušnú operáciu.

Zaručenie bezpečnosti informácií v oboch spôsoboch overenia platnosti certifikátu je ďalšou z kritických funkcií správneho fungovania každej certifikačnej autority, ktorá chce byť dôveryhodná. V oboch spôsoboch bol čas jedným z podstatných údajov, ktoré musí CA klientovi poskytnúť, či už z hľadiska vytvorenia (podpísania, poslania a pod.) elektronického dokumentu, alebo z pohľadu overenia rôznych skutočností, viažucich sa na tento dokument. V prípade podpísaného elektronického dokumentu môže byť zásadne dôležité vedieť, či v určitom čase (napr. v čase podpisovania dokumentu alebo v čase overovania platnosti podpisu na dokumente) bol certifikát podpisujúceho platný (či ide o platný podpis). Preto býva jednou zo slu-

žieb poskytovaných CA tzv. služba časových pečiatok (časových značiek, time stamp).

Hlavné úlohy certifikačných autorít v informačnej spoločnosti

Cieľom predchádzajúcej stručnej sumarizácie pojmov bolo okrem iného načrtnúť, že vybudovanie funkčnej a najmä bezpečnej infraštruktúry verejného kľúča (PKI) je výsostne závislé od miery a úrovne bezpečnosti, ktorú dokáže zaručiť certifikačná autorita, a od vlastností a rozsahu funkcií, ktoré je CA schopná poskytnúť svojim klientom. Od miery splnenia týchto skutočností sa odvíjajú aj potenciálne možnosti rozvoja bezpečnej elektronickej komunikácie v danom regióne (krajine) a možnosti rozšírenia aplikácií postavených na týchto princípoch.

Ďalšie potenciálne možnosti rozvoja bezpečnej komunikácie závisia od právneho prostredia, ktoré je v danom regióne (krajine) v tejto oblasti vybudované. Je vecou konkrétnych legislatívnych noriem, aby určili základné rámce pre rozvoj v danej oblasti a aby predpísali, čo je možné, alebo čo nie je povolené v tej-ktorej oblasti, a to s ohľadom na riešenie tejto problematiky v ostatných krajinách a odporúčania medzinárodných organizácií.

Strategický význam certifikačných autorít

Jednou z najdôležitejších pozitívnych čŕt tejto oblasti informatiky je snaha zásadným spôsobom zvýšiť úroveň bezpečnosti v existujúcich druhoch elektronickej komunikácie a vytvorenie podmienok na rozvoj takejto bezpečnej komunikácie v iných oblastiach. Dosiahnutie potrebnej úrovne bezpečnosti akejkoľvek komunikácie môže zároveň prispieť k rozšíreniu nových aplikácií do rôznych oblastí života spoločnosti a ich následným používaním zvýšiť a zlepšiť kvalitu života jej obyvateľov. Princípy kryptografie postavené na asymetrickom šifrovaní sa v súčasnosti pokladajú za dostatočne bezpečné na to, aby sa systém (PKI) postavený na ich využití mohol chápať ako stabilný.

Vo vyjadreniach kompetentných činiteľov, ktorí majú blízko k problematike elektronických podpisov sa začínajú objavovať pozitívne vyjadrenia o možnosti bezpečnej elektronickej komunikácie občana s verejnou správou, vo všeobecnosti so štátom. Táto možnosť by výhľadovo mohla zaručiť nielen zjednodušenie styku občana so štátom vo väčšine jeho foriem, ale tiež skvalitnenie a spresnenie spätnej väzby občana a štátu navzájom (napríklad v daňovej správe, referendách, voľbách apod.). Zaujímavé sú perspektívne možnosti nových komplexných aplikácií založených na bezpečnej komunikácii občanov v systéme zdravotného zabezpečenia alebo vnútri tohto systému medzi jeho subjektmi (nemocnice, lekárne, poisťovne, zdravotnícke zásobovanie a pod.). Známe sú prednosti bezpečnej elektronickej komunikácie v obchode (najmä v jeho elektronickej forme), kde sa očakáva aj najrýchlejšia návratnosť vynaložených investícií.

Ochrana súkromného kľúča – základ bezpečnosti systému

Ako sme už uviedli, v systéme PKI je za najdôležitejšiu považovaná ochrana súkromného kľúča každého z jeho subjektov pred zneužitím. Potreba ochrany je v zásade rovnaká, či už ide o súkromný kľúč akéhokoľvek subjektu PKI – súkromnej osoby, súkromný kľúč servera alebo súkromný kľúč certifikačnej autority. Podstatný rozdiel je v potenciálnych škodách, ktoré môžu vyplývať zo zneužitia súkromného kľúča jednotlivých subjektov. V prípade zneužitia súkromného kľúča súkromnej osoby môže ísť o škodu viazanú na aktivity tejto osoby (aj tu môže ísť o veľké hodnoty, priamo závislé od aktivít danej osoby). V prípade zneužitia súkromného kľúča servera patriaceho konkrétnej spoločnosti či organizácii sa škoda môže mnohonásobne zvýšiť, pretože tento server môžu využívať viaceré ďalšie subjekty. V prípade zneužitia súkromného kľúča CA sa už dá hovoriť o katastrofických následkoch pre celú PKI, čo teoreticky v hraničnom prípade môže byť aj úroveň štátu a jeho hospodárstva alebo politického zriadenia (rozsah katastrofy závisí od stupňa rozvoja informatizácie spoločnosti, používaných aplikácií a penetrácie certifikátov danej CA v rámci spoločnosti).

Úlohy certifikačných autorít v PKI

Hlavnou úlohou CA je stať sa dôveryhodnou treťou stranou, ktorá svojím technickým vybavením, prevádzkovými pravidlami a vnútornými bezpečnostnými atribútmi dokáže trvale zabezpečiť ochranu dôverných informácií pred akýmkoľvek zneužitím. Musí byť schopná poskytovať svoje služby v nepretržitom režime, pretože nielen nepravdivá, ale aj nedostupná informácia je potenciálnym zdrojom vzniku podvodu. V neposlednom rade musí byť schopná poskytovať svoje služby kompatibilne s inými existujúcimi certifikačnými autoritami po celom svete, najmä z dôvodu prebiehajúcej internacionalizácie obchodu a elektronickej komunikácie.

Subjekty, ktoré využívajú služby certifikačnej autority musia mať trvalú istotu v tom, že spoľahlivosť údajov, služieb CA a jej produktov nie sú ohrozené a že v každom okamihu sú plne pod kontrolou CA. Bezpečnosť a spoľahlivosť CA nie je len výsostnou otázkou jej technického a programového vybavenia, ale najmä jej vnútorných prevádzkových pravidiel a postupov pri vydávaní certifikátov a administrácii produktov, a tiež v jej vnútornej personálnej spoľahlivosti.

Stavba CA nie je statickým procesom, ktorý končí realizáciou jej technických a programových náležitostí a uvedením do rutinnej prevádzky. V tomto okamihu sa proces budovania dobrého mena v skutočnosti iba začína. Ide však o trvalý proces, pri ktorom na jednej strane je certifikačná autorita a jej údaje (údaje jej certifikátov, jej klientov) a na druhej strane neznámy počet útočníkov rôzneho typu, úrovne, znalostí, možností a záujmov.

POKLADNIČNÉ POUKÁŽKY A ICH OCEŇOVANIE

doc. Ing. Božena Hrvoľová, CSc.
Fakulta podnikového manažmentu, Ekonomická univerzita v Bratislave

Pokladničné poukážky sú krátkodobé, dlhové cenné papiere, založené na diskonte. Maximálna doba splatnosti je jeden rok. Emitentom pokladničných poukážok býva spravidla štát a centrálna banka. Štát používa emisiu štátnych pokladničných poukážok na krytie krátkodobého deficitu štátneho rozpočtu a centrálna banka na riadenie likvidity bankového sektora. Okrem toho sú pokladničné poukážky významným nástrojom fiškálnej politiky štátu a menovej politiky centrálnej banky. Preto objem emisie pokladničných poukážok ovplyvňuje i fáza ekonomického cyklu. Napríklad v období recesie sa vláda snaží v súlade s menovou politikou centrálnej banky naštartovať ekonomický rast emisiou pokladničných poukážok na financovanie rôznych rozvojových programov.

Pokladničné poukážky patria k najdôležitejším cenným papierom peňažného trhu. Sú charakteristické takmer nulovým rizikom insolventnosti a vysokým stupňom likvidity. Trh pokladničných poukážok patrí k najväčším a najrozvinutejším. Krátke doby splatnosti vedú k nízkym kurzovým stratám v dôsledku zmien úrokových sadzieb. Prednosťou týchto krátkodobých cenných papierov je to, že ich vlastníkom i dlžníkom umožňujú rýchlu reakciu na zmenu tempa rastu inflácie a úrokových sadzieb.

Zo spomínaných predností pokladničných poukážok však vyplýva, že poskytujú relatívne nízky stupeň zhodnotenia. Sadzby štátnych pokladničných poukážok sú základom pre ostatné úrokové sadzby na peňažnom trhu.

Z hľadiska finančného manažéra ako investora má tento druh investície výhodu aj v tom, že mu umožní napríklad znížiť riziko portfólia cenných papierov, ktoré vlastní, môže ich použiť aj na REPO obchody alebo ako záruky pri získavaní iných foriem úverov, napríklad lombardného.

V USA boli štátne pokladničné poukážky (treasury-bills) prvýkrát emitované ministerstvom financií v roku 1929 na krytie častých krátkodobých hotovostných deficitov štátneho rozpočtu.

V tejto vyspelej krajine existuje niekoľko rôznych typov štátnych pokladničných poukážok:

• pravidelné série štátnych pokladničných poukážok, ktoré sú emitované pravidelne každý týždeň (trojmesačné a šesťmesačné štátne pokladničné poukážky) alebo každý mesiac (jednoročné štátne pokladničné poukážky) na konkurenčných aukciách. Najväčšie množstvo príjmov získava ministerstvo financií z emisií 6-mesačných pokladničných poukážok;

• nepravidelné série štátnych pokladničných poukážok sú emitované iba v prípade, ak má ministerstvo financií nejaké špeciálne hotovostné potreby. Do tejto skupiny patria štátne pokladničné poukážky s pruhom kupónov a štátne pokladničné poukážky pokladničného manažmentu. Štátne pokladničné poukážky s pruhom kupónov sú balíkom štátnych pokladničných poukážok, ktorý od investora vyžaduje, aby zaplatil celú sériu s rozdielnymi dobami splatnosti jednotlivých štátnych pokladničných poukážok. Investori, ktorí boli pri nákupe týchto štátnych pokladničných poukážok úspešní, musia prijímať štátne pokladničné poukážky za ich ponukovú cenu v priebehu niekoľkých nasledujúcich týždňov. Štátne pokladničné poukážky pokladničného manažmentu predstavujú znovu otvorené emisie štátnych pokladničných poukážok, ktoré sa predávali v predchádzajúcich týždňoch. K znovuotvoreniu emisie štátnych pokladničných poukážok dochádza v prípade, keď sa objaví neobvyklá a neočakávaná potreba zvýšenej hotovosti zo strany ministerstva financií. ŠPP sa umiestňujú na trh spravidla aukčným spôsobom. Takto ceny a výnosy stanoví trh a nie ministerstvo financií.

V USA ministerstvo financií zvažuje konkurenčné a nekonkurenčné ponuky štátnych pokladničných poukážok. Konkurenčné ponuky predkladajú spravidla veľkí investori – komerčné banky alebo díleri cenných papierov, ktorí kupujú naraz štátne pokladničné poukážky v hodnote niekoľkých miliónov dolárov. Nekonkurenčné ponuky predkladajú malí investori (menej než 1 mil. USD), ktorí akceptujú priemerné ceny. Všeobecne platí, že ministerstvo financií USA uspokojí všetky nekonkurenčné ponuky.

V Českej republike boli prvé štátne pokladničné poukážky emitované v roku 1992. Okrem štátu a centrálnej banky vydáva v ČR pokladničné poukážky aj Fond národného majetku a Komerční banka.

Na Slovensku sa začali pokladničné poukážky emitovať po vzniku samostatného štátu v roku 1993. Sú emitované v dematerializovanej podobe, v nominálnych hodnotách 1 mil. Sk. Pokladničné poukážky na slovenskom peňažnom trhu možno členiť z hľadiska emitenta na štátne pokladničné poukážky a pokladničné poukážky NBS.

Štátne pokladničné poukážky (ŠPP) sú emitované MF SR na krytie krátkodobého deficitu štátneho rozpočtu. Agentom ich predaja je NBS. Primárny predaj prebieha spravidla aukčným spôsobom – americkou a holandskou aukciou.

Pokladničné poukážky NBS (PP NBS) emituje centrálna banka. Sú jedným z nástrojov na riadenie likvidity v bankovom sektore.

Prístup k týmto cenným papierom má však na Slovensku len obmedzený okruh účastníkov. Prevádzkový poriadok NBS delí účastníkov trhu pokladničných poukážok do troch skupín:

• priami účastníci, ktorí majú na obchodovanie s pokladničnými poukážkami licenciu. Do tejto skupiny patria komerčné banky, poisťovne a obchodníci s cennými papiermi,

• nepriami účastníci, ktorí môžu obchodovať s pokladničnými poukážkami len sprostredkovane cez priamych účastníkov. Patria sem domáce i zahraničné právnické subjekty, ktoré eviduje NBS,

• subjekty s osobitným postavením – NBS a MF SR. Osobitné postavenie NBS a MF SR vyplýva z ich postavenia pri

emisiách a obchodovaní s pokladničnými poukážkami. NBS vystupuje na trhu pokladničných poukážok vlastným menom i menom MF SR a ako fiškálny agent štátneho rozpočtu. MF SR je oprávnené obchodovať na trhu pokladničných poukážok prostredníctvom NBS.

Pokladničné poukážky sa predávajú s diskontom pod nominálnu hodnotu. Nominálnu hodnotu dostane až posledný majiteľ v lehote ich splatnosti. Výnos pri tomto druhu cenných papierov je daný rozdielom medzi kúpnou cenou a nominálnou hodnotou.

Z hľadiska finančného manažéra ako investora je potrebné okrem posúdenia výhodnosti formy primárneho predaja pokladničných poukážok (americkou alebo holandskou) aj posúdenie tohto cenného papiera z hľadiska ceny, výnosov a zdanenia.

Prístupy k oceňovaniu pokladničných poukážok

Prístup k oceňovaniu pokladničných poukážok závisí od toho, či sú pokladničné poukážky kótované na základe sadzby diskontu (d) alebo miery výnosu (r). Sadzba diskontu je vždy menšia ako miera výnosu, pretože sa viaže k vyššiemu základu – nominálnej hodnote, nie k predajnej cene ako miera výnosu.

Sadzbu diskontu a mieru výnosu vypočítame podľa vzťahov [1] a [2]:

$$d = \frac{D}{NH} \cdot \frac{360}{n_{sm}} \quad [1] \qquad r = \frac{D}{P} \cdot \frac{360}{n_{sm}} \quad [2]$$

kde:

D – diskont,

NH – nominálna hodnota, splatná na konci životnosti,

P – nákupná cena,

n_{sm} – počet dní medzi predajom a dobou splatnosti (sell-maturity),

$360/n_{sm}$ – člen, ktorý predstavuje anualizáciu sadzby diskontu a miery výnosu.

Na základe sadzby diskontu sú kótované pokladničné poukážky napríklad v USA a vo Veľkej Británii. Pri výpočte sadzieb diskontu pokladničných poukážok v USA a Veľkej Británii je rozdiel v používaných štandardoch. V USA sa požíva štandard ACT/360 a vo Veľkej Británii štandard ACT/365 alebo 366 v prípade prestupného roka.

Na Slovensku i v Čechách sa používa kotácia pokladničných poukážok na základe miery výnosu a štandard pri výpočte výšky výnosu pokladničných poukážok ACT/360.

Ak sú pokladničné poukážky kótované na základe sadzby diskontu, diskont a nákupnú cenu (emisnú na primárnom trhu alebo predajnú cenu na sekundárnom trhu) vypočítame podľa nasledujúcich vzťahov:

$$\text{Diskont} = NH \cdot d \cdot (n_{sm}/360) \quad [3]$$

$$\text{Cena (P)} = NH - \text{diskont} = NH \cdot (1 - d \cdot n_{sm}/360) \quad [4]$$

Príklad: *Vypočítajme výšku diskontu a emisný kurz zo štátnych pokladničných poukážok, ktorých nominálna hodnota je 1 mil. USD, sadzba diskontu 9 % a doba splatnosti je 28 dní.*

Diskont = 1 000 000 . 0,09 . 28/360 = 6 999,90 USD

P = 1 000 000 – 6 999,90 = 993 000,10 USD

P = 1 000 000 . (1 – 0,09 . 28/360) = 993 000,10 USD

Investora, prirodzene, okrem absolútnej výšky výnosu formou diskontu zaujíma aj stupeň zhodnotenia jeho investície, čiže vzťah medzi diskontom a cenou, za ktorú pokladničné poukážky kúpil, t. j. miera výnosu podľa vzťahu [2], ktorý môžeme upraviť nasledovne:

$$r = \frac{\text{diskont}}{P} \cdot \frac{360}{n_{sm}} = \frac{d}{1 - d \cdot (n_{sm}/360)} \quad [5]$$

Príklad: *Vypočítajme mieru výnosu pokladničných poukážok, pričom vychádzame z číselných údajov predchádzajúceho príkladu.*

$$r = \frac{6\,999{,}90}{993\,000{,}10} \cdot \frac{360}{28} =$$

$$= \frac{0{,}09}{1 - 0{,}09(28/360)} = 0{,}090622, \text{ t. j. } 9{,}06\ \%$$

Z príkladov vidno, že miera výnosu z pokladničných poukážok (r) je väčšia ako sadzba diskontu (d), t.j. $r > d$. Je to pochopiteľné, pretože (ako sme už spomínali) diskont sa vzťahuje k cene, nie k nominálnej hodnote.

Z rovnice [5] môžeme odvodiť výpočet sadzby diskontu, ak je známa miera výnosu:

$$r = \frac{d}{1 - d \cdot (n_{sm}/360)} \rightarrow d = \frac{r}{1 + r \cdot (n_{sm}/360)} \quad [6]$$

Príklad: *Predpokladajme, že štátne pokladničné poukážky boli emitované za mieru výnosu 8,5 % na 60 dní. Zodpovedajúcu sadzbu diskontu vypočítame takto:*

$$d = \frac{0{,}085}{1 + 0{,}085 \cdot (60/360)} = 0{,}0838126, \text{ t. j. } 8{,}38\ \%.$$

V literatúre (1) sa možno stretnúť i so vzťahom, ktorý umožní previesť sadzbu diskontu zo štátnych pokladničných poukážok na tzv. investičný výnos (ekvivalent kupónového výnosu), ktorý umožní porovnanie výnosov rôznych dlhových cenných papierov.

Investičný výnos (IR) možno vypočítať podľa nasledujúceho vzorca:

$$IR = \frac{365 \cdot d}{360 - (d \cdot n_{sm})} \quad [7]$$

Príklad: *Vypočítajme investičný výnos pokladničných poukážok emitovaných za sadzbu diskontu 9 % na 28 dní:*

$$IR = \frac{365 \cdot 0{,}09}{360 - (0{,}09 \cdot 28)} = 0{,}09189325, \text{ t. j. } 9{,}19\ \%$$

Predchádzajúce vzťahy predpokladali kúpu pokladničných poukážok, kótovaných na základe sadzby diskontu, ktoré investor kúpi na primárnom alebo sekundárnom trhu a bude ich držať až do doby splatnosti.

Ak investor kúpi pokladničné poukážky po dátume primárnej emisie a predá ich pred dobou splatnosti, bude ho zaujímať miera výnosu po dobu ich držania – holding return (r_h). Možno ju vypočítať podľa vzťahu:

$$rh = \left[\frac{(1 - ds \,.\, n_{sm}/360)}{(1 - dp \,.\, n_{pm}/360)} - 1\right] . \frac{360}{n_{pm} - n_{sm}}, \qquad [8]$$

kde:

d_p – sadzba diskontu PP k dátumu nákupu (purchase),

d_s – sadzba diskontu PP k dátumu predaja (sell),

n_{pm} – počet dní medzi nákupom a splatnosťou (purchase-maturity),

n_{sm} – počet dní medzi predajom a splatnosťou (sell-maturity).

Príklad: *Vypočítajme mieru výnosu po dobu držania 91-dňových pokladničných poukážok, ktoré investor kúpil 10 dní po emisii a predá ich v čase, keď do doby splatnosti ostáva 74 dní. Sadzba diskontu je stála – 10 %:*

$$r_h = \left[\frac{(1 - 0{,}10 \,.\, 74/360)}{(1 - 0{,}10 \,.\, 81/360)}\right] - 1 \,.\, \frac{360}{81 - 74} =$$

$$= 0{,}0918, \text{ t. j. } 9{,}18\ \%$$

V prípade, že sú pokladničné poukážky kótované na základe miery výnosu *(r)*, nákupnú cenu (na primárnom trhu i na sekundárnom trhu) možno vypočítať podľa všeobecne známeho vzorca pre dlhové cenné papiere s nulovým kupónom:

$$P = \frac{NH}{(1 + r \,.\, n_{sm}/360)} \qquad [9]$$

Spomínali sme, že na Slovensku sú pokladničné poukážky kótované na základe miery výnosu. Nákupná cena sa na našom trhu pokladničných poukážok počíta podľa vzťahu:

$$\text{Nákupná cena} = \frac{NH \,.\, 360}{(DTM \,.\, US) + 360} \qquad [10]$$

kde:

DTM – doba splatnosti,

NH – nominálna hodnota,

US – miera výnosu požadovaná kupujúcim.

Ak vzťah [10] prepíšeme do symbolov používaných v texte príspevku, na prvý pohľad uvidíme, že ak čitateľa i menovateľa vydelíme 360, dostaneme sa k vzťahu [9].

$$P = \frac{NH \,.\, 360 \quad / 360}{(n_{sm} \,.\, r) + 360 \quad / 360} \rightarrow \frac{NH}{(1 + r \,.\, n_{sm}/360)}$$

Príklad: *Predpokladajme pokladničné poukážky emitované s NH 1 mil. Sk na 273 dní za mieru výnosu vo výške 7,78 % p. a. Zaujíma nás a) nákupná cena, b) výška diskontu, c) zodpovedajúca sadzba diskontu a d) investičný výnos.*

$$a)\ P = \frac{1\,000\,000}{1 + 0{,}0778 \,.\, (273/360)} = 944\,289 \text{ Sk alebo } \frac{1\,000\,000 \,.\, 360}{(273 \,.\, 0{,}0778) + 360} = 944\,289 \text{ Sk}$$

$$b)\ \text{Diskont} = NH - P = 1\,000\,000 - 944\,289 = 55\,711 \text{ alebo}$$

$$\text{Diskont} = P \,.\, r \,.\, (n_{sm}/360) = 944\,289 \,.\, 0{,}0778 \,.\, (273/360) = 55\,711$$

$$c)\ d = \frac{D}{NH} \,.\, \frac{360}{n_{sm}} = \frac{55\,711}{1\,000\,000} \,.\, \frac{360}{273} = 0{,}0735, \text{ t. j. } 7{,}35\ \% \text{ alebo}$$

$$d = \frac{r}{1 + r \,.\, n_{sm}/360} = \frac{0{,}0778}{1 + 0{,}0778 \,.\, 273/360} = 0{,}0735, \text{ t. j. } 7{,}35\ \%\,.$$

$$d)\ IR = \frac{365 \,.\, d}{360 - (d \,.\, n_{sm})} = \frac{365 \,.\, 0{,}0735}{360 - (0{,}0735 \,.\, 273)} = 0{,}0789, \text{ t.j. } 7{,}89\ \%$$

Na celkový výnos investora vplýva i výška zdanenia výnosu. Štátne pokladničné poukážky sú cenné papiere, ktoré sú v mnohých krajinách oslobodené od dane. V minulosti to platilo aj pre SR. V súčasnom období sú výnosy zo štátnych pokladničných poukážok zdaňované sadzbou 15 %. Výnos ŠPP je definovaný ako rozdiel medzi nominálnou hodnotou (1 mil. Sk) a emisnou cenou ŠPP. Špecifikom zdaňovania výnosov zo ŠPP na Slovensku je to, že za deň zdanenia výnosu sa považuje deň ich emisie a za daňovníka je považovaný investor, ktorý kúpil ŠPP v deň emisie, t.j. ich prvý nadobúdateľ.

Príklad: *Zaujíma nás čistý výnos prvého nadobúdateľa ŠPP, ak vychádzame z číselných údajov predchádzajúceho príkladu a 15 % sadzby dane z výnosu ŠPP.*

Diskont = NH – P = 1 000 000 – 944 289 = 55 711 t. j. základ dane

15 % daň = 55 711 . 0,15 = 8 356,65

Čistý výnos = 55 711 – 8 356,65 = 47 354,35 Sk

$$\text{Miera čistého výnosu investora} = \frac{47\,354{,}35}{944\,289 + 8\,356{,}65} \,.\, \frac{360}{273} =$$

$$= 0{,}0655, \text{ t. j. } 6{,}5\ \%.$$

Toto špecifikum zdaňovania na Slovensku, prirodzene, komplikuje obchodovanie na sekundárnom trhu, pretože vzniká potreba výpočtu alikvotnej časti dane pre rôzne dlhé obdobia držby danej pokladničnej poukážky.

Použitá literatúra:

1. Rose, P. S.: Peněžní a kapitálové trhy. Praha, Victoria Publishing 1994, str. 477.
2. Blake, D.: Analýza finančních trhů. Praha, Grada Publishing, 1995.
3. Brealey, R. A. – Myers, S. C.: Teorie a praxe firemních financí. Praha, Victoria Publishing 1994.
4. Chovancová, B.: Štátne pokladničné poukážky ako nástroj krátkodobého financovania štátneho rozpočtu. V The Czech economy at the turn of the milenium, Sborník z mezinárodní vědecké konference, část první, Brno 2001.
5. Mishkin, T.: Ekonomie peněz, bankovnictví a finančních trhu. Finance a úvěr 2/1992.
6. Petrjánošsová, B.: Podnikanie a banky. Bratislava, FITR 1994.
7. Polidar, V.: Management bank a bankovních obchodů. Praha, Economia 1991.
8. Zákon č. 285/1992 Zb. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov.

Téma príspevku bola spracovaná v rámci interného grantu č. 0325/2001 „Techniky, metódy a modely ohodnocovania finančných nástrojov".

JÁN URSÍNY
(1896 – 1972)

Meno Jána Ursínyho sa najčastejšie spomína v súvislosti s jeho politickou činnosťou a aktívnou účasťou v občianskom bloku antifašistického odboja. Tým sa akosi dostáva do úzadia skutočnosť, že ako popredný reprezentant agrárneho hnutia na Slovensku a čelný funkcionár Republikánskej strany maloroľníckeho a poľnohospodárskeho ľudu patril k najagilnejším organizátorom slovenského úverového družstevníctva medzivojnového obdobia.

Narodil sa 11. októbra 1896 v Rakši, v národne uvedomelej roľníckej rodine. V rokoch 1903 – 1908 navštevoval miestnu ľudovú školu, neskôr meštiansku školu v Martine. Od roku 1912 pokračoval v štúdiu na hospodárskej škole v moravských Šlapanicích, kde získal odborné vzdelanie hospodárskeho smeru. Po jej ukončení sa vrátil na rodinný majetok v Rakši.

Rodinné tradície viažuce sa k pôde, ale i Ursínyho spätosť so slovenskou dedinou, dokonalá znalosť jej potrieb a možností predurčili jeho celoživotnú orientáciu. Po vzniku prvej Československej republiky sa stal stúpencom agrárneho hnutia na Slovensku, avšak viac ako samotnej politike venoval svoju pozornosť praktickému riešeniu roľníckej otázky. Ako úradujúci člen správnej rady celoslovenskej centrály družstevných organizácií – Ústredného družstva v Bratislave – zapojil sa už začiatkom 20-tych rokov 20. storočia do propagácie hospodárskych spolkov, združujúcich kapitálovo slabé roľnícke obyvateľstvo. Vo svojich národohospodárskych úvahách vychádzal z faktu, že Slovensko je v prevažnej miere poľnohospodárskou krajinou, a preto potrebuje na svoju aktivizáciu širokorozvetvenú družstevnú organizáciu, budovanú na báze svojpomoci a družstevnej samosprávy. Úverné družstvá – „dedinské banky", ako ich s obľubou nazýval, mali nahradiť chýbajúce kapitálové zdroje a vysokohodnotnou svojpomocou (znesiteľnejšími úrokovými sadzbami), prispieť k technickej rekonštrukcii slovenského hospodárstva. Význam družstiev neponímal len čisto z ekonomického hľadiska. Popri prioritnej úlohe hospodársky pozdvihnúť roľnícky stav mali v členstve prebúdzať i zmysel pre sporivosť a zároveň byť poradnými, no tiež výchovnými miestami v jeho ďalších hospodárskych aktivitách.

Po roku 1924 sa jeho meno začalo postupne spájať aj s ďalšou zložkou úverových družstevných organizácií na Slovensku, známych pod názvom Roľnícke vzájomné pokladnice. Išlo o svojpomocné ľudové peňažné ústavy stredného typu, budované pre jeden správny okres. Ich hlavným poslaním bola služba poľnohospodárstvu formou lacných, ale plne zabezpečených prevádzkových a investičných úverov. Ján Ursíny stál nielen pri zrode týchto peňažných ústavov, ale ako jeden z vedúcich funkcionárov bratislavskej centrály Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc usmerňoval ich činnosť prakticky plných pätnásť rokov. Spočiatku zastával post úradujúceho člena správnej rady, neskôr v rokoch 1928 – 1930 pôsobil ako úradujúci podpredseda, a napokon na valnom zhromaždení zväzu 15. júna 1930 bol zvolený za predsedu správy. O desať rokov neskôr musel toto miesto za dramatických okolností opustiť. Po marcových udalostiach v roku 1939 došlo totiž v samosprávnych orgánoch zväzu k zásadným, politicky podfarbeným personálnym zmenám. Tieto vyplývali z vtedajšieho všeobecného trendu vládnych kruhov vytlačiť z vedúcich pozícií svojich niekdajších politických i hospodárskych rivalov, predovšetkým agrárnikov, družstevné centrály nevynímajúc. Pod vplyvom týchto skutočností, ale i v dôsledku osobných antipatií sa vtedajší predseda vlády Jozef Tiso, dôverným listom z mája 1939, osobne zasadzoval za odvolanie Jána Ursínyho z predsedníckej funkcie. Spor okolo Ursínyho, ktorého predstavitelia vtedajšieho režimu považovali za krajne politicky nespoľahlivú osobu, vyvrcholil na ľubochnianskom valnom zhromaždení zväzu 3. júna 1939. Napriek silnému politickému tlaku sa prítomní zástupcovia členských organizácií vyslovili jednoznačne za jeho zotrvanie na tomto poste. Konečný verdikt však vynieslo Ministerstvo financií v roku 1940, na základe ktorého bol nútený vzdať sa najskôr predsedníctva a neskôr aj miesta v správe zväzu.

Ďalšia významná kapitola Ursínyho života sa začala odvíjať v súvislosti s jeho aktívnou účasťou pri organizovaní občianskeho bloku protifašistického odboja. Ako jedna z jeho kľúčových osobností, podieľal sa v roku 1943 na založení ilegálnej Slovenskej národnej rady (SNR) a na prípravách Slovenského národného povstania. Po jeho vypuknutí sa stal členom Predsedníctva SNR a zároveň poverenikom pre veci hospodárske a zásobovacie. Od 7. februára 1945 pôsobil ako poverenik pôdohospodárstva a pozemkovej reformy. Túto funkciu zastával až do ustanovenia prvej československej vlády na oslobodenom území. V apríli 1945 bol vymenovaný za podpredsedu vlády obnovenej Československej republiky za Demokratickú stranu a dva roky pôsobil aj v najvyššom slovenskom i celoštátnom zákonodarnom zbore. Istej satisfakcie za udalosti z rokov 1939 – 1940 sa mu dostalo v decembri 1945, keď ho opätovne zvolili do čela nového vedenia Zväzu roľníckych vzájomných pokladníc.

Počas politickej krízy na jeseň roku 1947 abdikoval na post podpredsedu vlády Československej republiky. V apríli nasledujúceho roku ho ako čelného predstaviteľa Demokratickej strany obvinili komunisti z účasti na sprisahaní ľudáckeho podzemného hnutia (tzv. aféra Obuch a spol.). I keď mu nebolo preukázané žiadne z obvinení, v zinscenovanom procese ho odsúdili na sedem rokov väzenia. Ján Ursíny sa tak stal jednou z prvých obetí nastupujúceho komunistického režimu. Z väzenia sa vrátil predčasne v roku 1953, rehabilitovaný bol až v roku 1964 rozhodnutím Najvyššieho súdu. Po prepustení pracoval najprv ako poľnohospodársky robotník v Rakši, neskôr ako skladník Štátnych lesov v Turčianskych Tepliciach.

Zomrel 8. januára 1972 vo svojom rodisku. V roku 1945 bol vyznamenaný Radom SNP 1. triedy a v roku 1992 Radom Tomáša Garrigue Masaryka 2. triedy in memoriam.

Mgr. Tatiana Cvetková, archív NBS

ZAUJÍMAVOSTI Z HISTÓRIE PEŇAŽNÝCH POKLADOV A POKLADNIČIEK

PhDr. Elena Minarovičová

V domácnostiach i v zbierkových fondoch múzeí sa nachádzajú predmety, ktoré síce neplnia funkciu platidla, ale úzko súvisia so starostlivosťou o peniaze a s ich ochranou. Hoci si dnes väčšina ľudí ukladá svoje úspory do bánk, niet azda nikoho, kto by nemal doma pokladničku, do ktorej si symbolicky odkladá drobné mince. Obsah pokladničiek je ozajstným „pokladom" najmä pre malé deti, u ktorých sa takto prebúdza kladný vzťah k peniazom a pestuje zmysel pre sporivosť.

Avšak mnohí, ktorí pokladničky – „sporiteľničky" na drobné mince majú doma, si možno ani neuvedomujú, kde sú počiatky tejto tradície, tradície sporenia, ukladania peňazí, ktorej korene siahajú až do dávnej minulosti a úzko súvisia s vedomým ukrývaním určitého peňažného obnosu.

Poklad zlatých solidov z Bíne, okres Nové Zámky, z polovice 5. storočia n. l. ukrytý v hlinenej nádobke.

Poklad vyše tritisíc zlatých a striebornych mincí z Pácu, okres Trnava, zo 14. storočia ukrytý v hlinenej nádobe.

Už od nepamäti ľudia dohliadali na svoje peniaze a starali sa o ich bezpečné uloženie. Vedomé ukrývanie peňazí súviselo v minulosti najčastejšie so stavom peňažného hospodárstva a situáciou tej ktorej doby a miesta. V priebehu historického vývoja sa vo formách uschovávania mincí odrážali pomery aj postavenie majiteľa. V neistých časoch vojen, keď hrozilo nebezpečenstvo lúpežných prepadov, v časoch rabovania, vzbúr a povstaní, alebo v prípade rôznych živelných pohrôm, bolo istejšie uschovať svoj peňažný majetok napríklad hoci aj do zeme, ako nosiť väčšie čiastky peňazí pri sebe, prípadne si ich ponechávať doma.

Mnohé z takto ukrytých peňazí sa po určitej dobe vo vhodnom čase opäť vrátili do obehu, avšak veľa takýchto pokladov zostalo z neznámych príčin celé stáročia, ba i tisícročia v pôvodnom úkryte nedotknutých.

Objavený peňažný poklad sa tak stáva nálezom s významom prvoradého historického a numizmatického prameňa. Jednotlivé mince v poklade dokumentujú zloženie obeživa v určitej dobe a na danom mieste. Väčšina z objavených peňažných pokladov bola uložená v rozličných schránkach, obaloch. Mince sa najčastejšie vkladali do hlinených, kameninových, keramických, sklených alebo cínových, bronzových a medených nádob. Mohli byť tiež zabalené do plátna, kože, ale aj uložené v sudoch, debnách, drevených alebo kovových škatuliach, kazetách a podobne.

Poklady peňazí sa ukladali na rôznych miestach. Ukrývali sa v zemi, ale aj pod vodou, v studniach, záhradách a na poliach, zamurované v stenách domov, pod povrchom dlážky, na povalách i v pivniciach, pod základmi budov, v kostoloch, na hradoch a zámkoch, v hroboch, jaskyniach, lesoch, v dutinách alebo pod koreňmi starých stromov. Početné sú nálezy mincí na trasách a križovatkách dávnych obchodných ciest a na lokalitách starých trhovísk.

Mnohé z takýchto objavených pokladov mincí sa spolu so svojou schránkou alebo obalom, najčastejšie s hlinenými nádobami, v ktorých boli po dlhé roky ukryté, stali súčasťou zbierkových fondov múzeí. V múzeu alebo v inej vedeckej inštitúcii sa po odbornom spracovaní stali základným historickým prameňom na sledovanie dejín peňažníctva a významným svedectvom dávnej histórie Slovenska.

Spomínala som, že poklady, najmä stredovekých mincí, boli najčastejšie uschované v hlinených nádobách. Samotné schránky na mince – v prenesenom slova zmysle pokladničky – majú i bez svojho obsahu veľký význam a nie vždy sa im venovala náležitá pozornosť.

Práve súvislosť nádob s mincami predstavuje dôležitý podklad na datovanie jednotlivých typov keramiky. Doba uloženia nálezu mincí sa určuje podľa najmladšej razby zachovanej v poklade. Nádoby, v ktorých ukryli mince sa používali v domácnosti v čase ich uschovania. Hlinené nádoby sa ľahko rozbili, preto sa obvykle nepoužívali dlho. Možno predpokladať, že sa nádoby zhotovovali pomerne krátku dobu pred ukrytím pokladu, v časovom rozpätí priemerne 10 rokov. Datovanie nádob prostredníctvom mincí v nich uložených je spoľahlivou pomôckou pri

Pokladničky, pančuchy z kovu, keramiky, korálikov a textílu z 19. a 20. storočia.

Keramické a porcelánové pokladničky

Pokladničky vyhotovené z postriebreného a strieborného plechu z 19. storočia v podobe somárika a sliepočky.

časovom zaradení druhov a typov keramiky. Nájdené hlinené nádoby tvoria dnes súvislý chronologický rad, a tým pomáhajú pri štúdiu vývoja keramiky od najstarších čias.

Prvá stredoveká hlinená pokladnička na mince pochádzala zo 14. storočia. Mala kupolovitý tvar zakončený gombíkom. Zo 17. storočia sa našli dve pokladničky na Slovensku v Modrom Kameni, okres Lučenec a v Závade. Obidve nádoby mali rovnaký tvar sploštenej gule. Na výduti mali úzky otvor na mince, boli glazované a odlišovali sa iba veľkosťou. Podobné pokladničky z 15. až 17. storočia s mincami vajcovitého, guľovitého alebo kopulovitého tvaru s úzkym otvorom na mince sa objavili napríklad tiež v Čechách, Maďarsku a v Poľsku. Stojí za zmienku, že hlinená nádobka zelenej farby z náleziska v Modrom Kameni ukrývala vzácny poklad zo začiatku 17. storočia. Obsahovala 325 kusov zlatých dukátov, strieborných toliarov a poltoliarov.

V súčasnosti existuje nesmierne množstvo najrozličnejších schránok na mince. K historickým schránkam na mince patrí pančuška, predchodca peňaženky, od ktorej sa azda odvíja ono známe „sporiť do pančuchy." Predovšetkým v muzeálnych zbierkach môžeme nájsť pančušky vyrobené z látky pretkanej kovovým vláknom, často doplnené kovovými krúžkami na uzatváranie. Niektoré pančuchy sú háčkované, vyšívané, alebo celé vyhotovené z perličiek a sklenených korálikov. Dámske háčkované pančuchy – peňaženky – na úschovu mincí sa používali už v 17. až 19. storočí nielen v Amerike, ale aj v Európe.

K predchodcom dnešnej peňaženky patrí okrem pančuchy aj peňažný mešec. Sprevádzal mince od ich vzniku až po súčasnosť, a to v rôznych veľkostiach, tvaroch a podobách, ktoré sa menili s dobou. Spočiatku išlo väčšinou o kus kože alebo textílie, do ktorej sa jednoducho peňažný obnos zabalil. Postupom času sa vyvinula klasická forma mešca na peniaze, ktorá je už stará minimálne dvetisíc rokov. Túto formu nachádzame nielen v starom Oriente, ale existovala aj v dobe antiky, tiež v našich kultúrnych oblastiach a uchovala sa takmer dodnes. V dobe raného stredoveku bol mešec dôležitou súčasťou šľachtického odevu a nosil sa zavesený na opasku. V antickej mytológii sa stretávame s Merkúrom, bohom obchodu a zisku, ktorého často zobrazovali s jeho atribútom – mešcom.

Asi od 18. storočia poznáme veľké rozmerné skladacie peňaženky, ktoré sa ľudovo nazývali „harmonika" a ktoré sa v modifikovanej podobe používajú dodnes. Skladacie peňaženky nám pripomínajú dobu používania veľkých strieborných mincí toliarovej doby a malé peňaženky z 18. až 19. storočia zhotovené z drahých materiálov boli určené pravdepodobne pre zlaté mince. Mladšie sú peňaženky z 19. a zo začiatku 20. storočia, vyhotovené z plátna alebo z kože s kovovým rámom, alebo pletené z medeného drôtu a ktoré sa dali prichytiť na opasok.

Honosná kovová pokladnička z 19. storočia

Pokladničky vyhotovené z plechu, 19. – 20. storočie (dolu vľavo)

Kovová pokladnička znázorňujúca černocha, okolo roku 1900 – ruka s mincou sa pohybuje

Keramické pokladničky znázorňujúce hrocha a čerta

Ukážky súčasných pokladničiek

Na stredovekých šľachtických odevoch možno pozorovať, ako sa súbežne s odevom vyvíjali aj peňaženky, ktoré samozrejme museli ladiť so súdobým štýlom. Dokumentujú to knižné ilustrácie a tiež výtvarné, najmä maliarske diela.

Peňaženka podliehala takmer vždy premenám doby a módy. Najrozličnejšie tvary, zväčša vyhotovené s umeleckým citom z ušľachtilých materiálov sa tešili veľkej obľube. Zhotovovali sa z brokátu, perlete, striebra i zlata, ba aj zo slonoviny. Veľakrát bývala peňaženka oveľa cennejšia ako jej obsah. Peňaženky vykladané perleťou boli v móde najmä v období rokoka, biedermaieru a secesie. V druhej polovici 19. storočia sa stali peňaženky, vyšívané napríklad perlami alebo sklenenými korálkami s rozličnými vzormi, aj obľúbeným a vyhľadávaným predmetom s cieľom darovania, napríklad pri príležitosti svadby a podobne.

Vo všetkých dobách musela však peňaženka odpovedať tvaru platidiel a zároveň aj spĺňať kritéria bezpečnosti. Od konca 18. storočia, v súvislosti so vznikom papierových peňazí, móda peňaženiek reaguje na zmenené podmienky. Niektoré peňaženky sú určené špeciálne na bankovky, iné iba na mince, alebo spájajú obidve funkcie. Nebývajú už tak honosné ako v predchádzajúcich storočiach. Oproti ušľachtilým materiálom brokátových peňaženiek, vykladaných perleťou, zdobených striebrom i zlatom, alebo vyšívaných perlami, sa dnes pri výrobe peňaženiek uprednostňuje koža alebo syntetický materiál, prípadne textil. Vyhotovené sú najmä s dôrazom na bezpečnosť, pritom ich tvar sa podriaďuje účelnosti.

Okrem peňažných mešcov, pančušiek a peňaženiek osobitné postavanie zaujímajú pokladničky. Historický význam majú kovové pokladničky v tvare určitého objektu, napríklad stredovekej bašty, veterného mlyna, alebo v tvare korbeľa. Tie náročnejšie sú zhotovené zo strieborného alebo postriebreného plechu a majú podobu rôznych zvieratiek, napríklad sliepočky alebo somárika. Aj pokladničky – „sporiteľničky" z modranskej keramiky, porcelánu a fajansy znázorňujúce prasiatka, mačičku s košíkom, babku s húskami, hríbiky, dievčatko sediace na veľkej taške, do ktorej vhadzuje mincu, hrocha, alebo čerta, dokumentujú nápaditosť, fantáziu a tvorivú invenciu svojich výrobcov.

V súčasnosti existuje nesmierne množstvo najrozličnejších schránok na mince. História tradičného hlineného alebo keramického prasiatka siaha v Európe až do 17. storočia, ale sú o ňom aj staršie záznamy. Dnes sa prasiatka rôznych veľkostí zhotovujú nielen z keramiky, porcelánu, ale aj z dreva, fúkaného skla, sadry a iného materiálu.

Mladšie kovové pokladničky z minulého storočia sú zabezpečené proti vyberaniu obsahu zámkou. Tvarovo sú jednoduchšie, mávajú napríklad podobu kufríka, truhličky, knižky alebo malého trezoru. Na týchto pokladničkách je kruhový otvor, určený na papierové platidlá a uzatvárateľná štrbina na mince. Kľúčik od pokladničky sa uschová v banke a majiteľ sa tak vyhne pokušeniu kedykoľvek vyberať svoje úspory. Takéto pokladničky poskytovali kedysi svojim klientom napríklad Živnostenský úverný ústav v Bratislave, Všeobecný úverný ústav Zaps. spol. s r. o., Filiálka Novomestskej ľudovej banky úč. spol. vo Vrbovom, Občianska záložňa a ďalšie iné. Autorka tohto článku vlastní pokladničku Pražskej staromestskej záložne v tvare malého trezoru. Táto pokladnička z tridsiatich rokov je ozdobená krásnym dekorom, na jednej strane je znak mesta Prahy a na druhej vyobrazenie budovy Pražskej mestskej poisťovne. Na chrbte pokladničky je nápis „Učte se šetřiti v mladu, aby ste ve stáří neměli hladu."

Z konca 19. a začiatku 20. storočia pochádzajú mechanické pokladničky s väčšími rozmermi, ktoré slúžili viac-menej na reklamné účely, alebo pre potreby obchodníkov. Ich pôvod je v Amerike, kde boli v tých časoch veľmi populárne. Pohybom páčky sa vložená minca umiestnila na určené miesto. Napríklad pri pokladničke znázorňujúcej poprsie černocha (o veľkosti približne 155 x 134 mm) sa minca položila na jeho ruku a páčkou sa posunula priamo do otvárajúcich sa úst, pričom černoch zatváral a otváral oči.

Moderným pokladničkám najrozličnejších tvarov a tiež i peňaženkám zánik určite nehrozí. Najmä peňaženku – tento tradičný predmet dennej potreby – neohrozí ani bezhotovostný styk. Jej premeny nekončia, pretože ľudia neradi nosia drobné mince vo svojich vreckách. A v súvislosti s rozvojom platenia šekmi a kreditnými kartami prekoná peňaženka iba ďalšie inovácie.

Foto: M. Červeňanský

(Predmety pochádzajú zo zbierok Slovenského národného múzea v Bratislave a zo súkromných zbierok.)

Z rokovania Bankovej rady NBS

Dňa 26. apríla 2002 sa uskutočnilo 8. rokovanie Bankovej rady NBS pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

• BR NBS rozhodla o zvýšení základných úrokových sadzieb NBS o 0,5 %. Týmto zvýšením Národná banka Slovenska reaguje na prehlbovanie vonkajšej ekonomickej nerovnováhy, predovšetkým v dôsledku rastu deficitu zahraničného obchodu, na zvyšovanie vnútornej nerovnováhy a v neposlednom rade na neprijatie dostatočných opatrení na elimináciu rizík spojených s týmto vývojom.

Neriešenie rizík v oblasti verejného sektora spolu s očakávaným nárastom úverov podnikovej sfére a obyvateľstvu môžu vytvárať tlak na kurz a neskôr na infláciu, čím sa ohrozujú zámery menovej politiky formulované v Menovom programe Národnej banky Slovenska na rok 2002.

• Po zhodnotení aktuálneho ekonomického vývoja, ako aj predikcií do konca roka a zvážení možných dopadov rizík vývoja vo fiskálnej oblasti, Banková rada NBS rozhodla o zvýšení dvojtýždňovej limitnej reposadzby NBS na 8,25 %, jednodňovej depozitnej sadzby na 6,5 % a refinančnej sadzby na 9,5 %.

• BR NBS rozhodla o realizácií projektu „RTGS", v rámci ktorého bude do konca roka 2003 vybudovaný a uvedený do používania moderný platobný systém zúčtovania v reálnom čase – platobný systém RTGS. Tento systém bude bankám umožňovať vykonávať domáce medzibankové platby a prevody finančných prostriedkov vo veľmi krátkom čase – prakticky v priebehu niekoľkých minút. To umožní slovenským obchodným bankám poskytovať ich klientom nové služby v oblasti platobného styku a podmienky v Slovenskej republike sa tak v tejto oblasti ešte viac priblížia podmienkam v krajinách EÚ. Platobný systém RTGS bude prevádzkovať NBS.

• BR NBS rozhodla o realizácii projektu „SIPS", v rámci ktorého bude do konca roka 2002 vybudovaný a uvedený do používania domáci medzibankový platobný systém SIPS. Platobný systém SIPS bude prevádzkovať NBS.

Tlačové oddelenie OVI NBS

Hospodárske výsledky Slovenskej záručnej a rozvojovej banky za rok 2001

Slovenská záručná a rozvojová banka (SZRB) je štátnym peňažným ústavom zameraným na podporu financovania malých a stredných podnikateľov, ktorých definícia je legislatívne kompatibilná s Európskou úniou. Osobitnosť a jedinečnosť postavenia SZRB v systéme podpory malého a stredného podnikania spočíva v poskytovaní bankových podpôr kombinovaným spôsobom. Svoje podporné programy malému a strednému podnikateľskému stavu realizuje SZRB formou poskytovania záruk, úverov a nenávratných finančných príspevkov prostredníctvom komerčných bánk, na podnikateľskú činnosť aj s uplatňovaním mnohosektorovej podpory, napr. rozvoj miest, obcí a regiónov, poľnohospodárskej výroby, bytovej výstavby, cestovného ruchu, úspor palív a energie a pod.

Svoje nezastupiteľné miesto v činnosti banky má aj podpora novo začínajúcich malých a stredných podnikateľov a aj drobného podnikateľského stavu živnostníkov, ktorí nie sú cieľovou skupinou všetkých komerčných bánk. SZRB je jedinou inštitúciou, ktorá na Slovensku financuje stav malého a stredného podnikania na bankových princípoch.

Zdrojové krytie na vládou schválené programy SZRB zabezpečuje transfermi zo štátneho rozpočtu a z vlastných výnosov. Významné miesto v zabezpečení banky finančnými zdrojmi zaujímajú úverové zmluvy uzatvárané so spolupracujúcimi zahraničnými bankami, ako sú napr. úverové linky z Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) a z Rozvojovej banky Rady Európy (CEB). Úvery sa využívajú na spolufinancovanie strategických investičných zámerov malých a stredných podnikateľov, bytovú výstavbu a sociálnu bytovú výstavbu.

Predstavitelia SZRB, š. p. ú., informovali novinárov na tlačovej konferencii konanej dňa 25. apríla 2002 o hospodárskych výsledkoch banky za rok 2001, o zámeroch ďalšieho rozvoja banky, nových segmentoch a produktoch, finalizácii transformácie banky zo štátneho peňažného ústavu na štátnu akciovú spoločnosť, transformácii Štátneho fondu životného prostredia a Štátneho podporného fondu poľnohospodárstva a potravinárstva do portfólia Slovenskej záručnej a rozvojovej banky.

Bilančná suma banky dosiahla ku koncu roku 2001 čistú hodnotu 14 260 612 tis. Sk, čo predstavuje nárast o 99 percent. Hodnota podsúvahového portfólia sa zvýšila o 22 percent. Najvýraznejší podiel na zvýšení bilančnej sumy malo prevzatie úverov družstevnej bytovej výstavby v hodnote 6 678 816 tis. Sk. Na strane pasív je prevzatie kryté dlhodobým úverom z NBS.

Zisk po zdanení za rok 2001 predstavoval sumu 136 025 tis. Sk. Rentabilita vlastného imania bola 5, 1 % a rentabilita aktív 0, 9 %. Pod tento ukazovateľ sa podpísala delimitácia úverov z družstevnej bytovej výstavby. Cudzie zdroje vzrástli o 6 968, 5 mil. Sk a ich podiel na bilančnej hodnote dosiahol 81 %. Vlastné zdroje banky vzrástli o 126, 6 mil. Sk, čím dosiahli hodnotu 2 673, 4 mil. Sk,

z toho zákonný rezervný fond 160 mil. Sk. Všeobecné prevádzkové náklady banky bez odpisov investičného majetku predstavujú 13 % z celkových nákladov.

Výrazný nárast zaznamenali výnosy z operácií s cennými papiermi a výnosy z operácií s klientmi, ktoré vzrástli šesťnásobne. Predpokladané straty, vyplývajúce z rizikových aktív súvahových a tiež podsúvahových, boli kryté vytvorenými opravnými položkami a rezervami vo výške zodpovedajúcej aj medzinárodným účtovným štandardom. Ich hodnota spolu dosiahla 1 441 964 tis. Sk, čo je 10 % hrubej bilančnej hodnoty banky.

– sb –

Audit a bezpečnosť informačných technológií

Slovenská pobočka organizácie ISACA, ktorá združuje profesionálov z oblasti bezpečnosti, auditu a kontroly informačných systémov, organizuje dňa 13. júna 2002 v kongresovom centre hotela Stupava konferenciu na tému Audit a bezpečnosť informačných technológií (ABIT 2002).

S prednáškami na témy z oblasti ochrany osobných údajov, detekcie a prevencie počítačovej kriminality, auditu e-commerce a internetových technológií vystúpia poprední odborníci zo Slovinska, Česka a Slovenska.

Podrobnosti o podujatí nájdete na internetovej stránke http://www.isaca.sk.

K. Lachová

HÚŽEVNATÝ, PRACOVITÝ A SKROMNÝ ČLOVEK

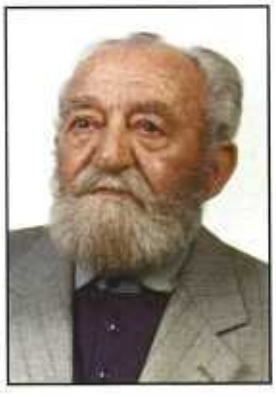

Dňa 2. apríla 2002 nás navždy opustil pán **Rudolf Štohl**, bývalý dlhoročný pracovník Štátnej banky československej, vo veku nedožitých 96 rokov. Celý svoj život zasvätil práci v bankovníctve – takmer šesťdesiat rokov.

Narodil sa za Rakúsko-Uhorskej monarchie v jednoduchej roľníckej rodine v Pezinku a od malička túžil dosiahnuť aspoň stredoškolské vzdelanie. Preto namiesto toho, aby ho rodičia dali „na remeslo", študoval na bratislavskej obchodnej akadémii, ktorú absolvoval v r. 1927. Ihneď po ukončení štúdia začal pracovať v pobočke Slovenskej banky v Modre. Tu prešiel postupne všetkými bežnými činnosťami a získal potrebnú prax. Vzhľadom na to, že už vtedy ovládal nemecký a aj základy anglického jazyka, koncom r. 1930 (za 1. ČSR) dostal ponuku ísť pracovať do vtedy najväčšej pobočky Slovenskej banky v Mukačeve, kde až do jesene r. 1940 pôsobil na rôznych vedúcich postoch. Tu sa aj oženil a narodili sa dve jeho dcéry. Od konca r. 1940 do konca vojny v r. 1945 pracoval ako riaditeľ pobočky Slovenskej banky v Hlohovci. Koncom vojny dostal poverenie od centrály Slovenskej banky v Bratislave na obnovenie činnosti filiálky v Nových Zámkoch, kde ostal pracovať ako riaditeľ až do začiatku r. 1949, kde okrem iného využil aj znalosť maďarčiny. V tom čase sa rodina rozrástla o ďalšiu dcéru.

Po premenovaní Slovenskej banky na Slovenskú Tatrabanku prijal rozhodnutie centrály na riadiace miesto v pobočke v Prešove. V r. 1950 sa aktívne zúčastňoval na vytváraní medzipobočkového zúčtovacieho styku Štátnej banky československej v rámci ČSR. Do jesene 1954 zastával post krajského hlavného účtovníka v Štátnej banke československej, neskôr zastával viaceré riadiace funkcie.

V Bratislave pribudla do rodiny posledná dcéra. Ešte aj po odchode do dôchodku, v polovici 70. rokov, pracoval v zmenárni na hranici s Rakúskom, kde využil nielen bankovú prax, ale aj jazykové znalosti a už v pokročilom veku neváhal začať s učením sa taliančiny. Vo svojich 72 rokoch ukončil pracovnú časť svojho života. Počas svojho pracovného pôsobenia aktívne prispieval do bankového časopisu Hlas banky a odborných časopisov. Do konca života si uchoval záujem o dianie v slovenskom i svetovom bankovníctve a finančníctve, ktoré mohol bezprostredne sledovať aj vďaka svojim dcéram. S veľkou poctou a vďakou vnímal slávnostné prijatie u guvernéra Národnej banky Slovenska na jar minulého roka pri príležitosti jeho vzácneho jubilea – 95. narodenín. Tie tohtoročné, nedožité, si pripomíname so spomienkou na tvorivého bankového pracovníka, dobrého človeka a priateľa, láskavého otca.

Izabela Fendeková

Ukazovateľ	Merná jednotka	1998	1999	2000	2001	2001				2002	
						9.	10.	11.	12.	1.	2.
REÁLNA EKONOMIKA											
Hrubý domáci produkt 1) 2)	mld. Sk	641,1*	653,3*	667,7*	689,7*	516,2*			689,7*		
Medziročná zmena HDP 3)	%	4,1*	1,9*	2,2*	3,3*	3,1*			3,3*		
Miera nezamestnanosti 4)	%	15,6	19,2	17,9	18,6	17,4	17,3	17,7	18,6	19,7	19,6
Spotrebiteľské ceny 3)	%	5,6	14,2	8,4	6,5	7,4	7,1	6,5	6,5	6,2	4,3
OBCHODNÁ BILANCIA 2)											
Vývoz (fob)	mil. Sk	377 807	423 648	548 372	610 693	457 5401	513 268	567 024	610 693	45 147	46 971
Dovoz (fob)	mil. Sk	460 736	468 892	590 728	713 898	522 531	587 862	654 185	713 898	50 950	53 408
Saldo	mil. Sk	-82 929	-45 244	-42 356	-103 205	-64 991	-74 594	-87 161	-103 205	-5 803	-6 437
PLATOBNÁ BILANCIA 2)											
Bežný účet	mil. Sk	-74 844,0	-47 544,0	-32 941,1	-84 891,5	-54 710,9	-60 484,5	-72 182,2	-84 891,5	4 044,5	
Kapitálový a finančný účet	mil. Sk	67 538,3	77 617,9	63 415,1	83 173,0	30 764,6	39 122,1	64 921,2	83 173,0	-372,6	
Celková bilancia	mil. Sk	-19 543,2	30 137,3	34 168,8	6 866,9	-14 136,7	-13 334,5	1 969,5	6 866,9	-3 231,4	
DEVÍZOVÉ REZERVY 4) 9)											
Celkové devízové rezervy	mil. USD	5 957,8	4 372,0	5 581,7	5 437,3	5 144,2	5 277,5	5 458,7	5 437,3	6 463,9	6 417,8
Devízové rezervy NBS	mil. USD	2 923,3	3 425,2	4 076,8	4 188,7	3 846,1	3 825,3	4 108,0	4 188,7	4 688,8	4 651,6
ZAHRANIČNÁ ZADLŽENOSŤ 4) 7)											
Celková hrubá zahraničná zadlženosť	mld. USD	11,9	10,5	10,8	11,3	11,0	11,1	11,0	11,3	11,3	
Zahraničná zadlženosť na obyvateľa SR	USD	2 209	1 944	2 021	2 095	2 040	2 066	2 040	2 095	2 102	
MENOVÉ UKAZOVATELE											
Devízový kurz 5) 6)	Sk/USD	35,242	41,417	46,200	48,347	47,792	48,096	48,535	48,233	48,063	48,577
Peňažná zásoba (M2) 4) 8)	mld. Sk	459,1	508,9	580,4	649,2	611,6	605,2	620,7	649,2	640,1	645,9
Medziročná zmena M2 3) 8)	%	2,5	10,9	14,2	11,9	8,7	8,0	10,8	11,9	10,6	11,0
Úvery podnikom a obyvateľstvu 4) 8)	mld. Sk	382,5	397,6	396,1	321,7	316,9	318,0	322,9	321,7	323,7	295,1
ŠTÁTNY ROZPOČET 2) 4)											
Príjmy	mld. Sk	177,8	216,7	213,4	205,3	151,7	169,6	185,2	205,3	19,3	32,0
Výdavky	mld. Sk	197,0	231,4	241,1	249,7	174,6	197,2	215,0	249,7	22,2	42,9
Saldo	mld. Sk	-19,2	-14,7	-27,7	-44,4	-22,9	-27,6	-29,8	-44,4	-2,9	-10,9
PRIMÁRNY TRH											
Priemerná úroková miera											
jednoročné vklady	%	11,17	12,34	9,76	6,62	6,42	6,37	6,28	6,31	6,11	6,06
krátkodobé úvery	%	20,61	19,61	13,61	11,24	11,45	10,67	10,57	10,30	10,33	9,94
krátkodobé čerpané úvery	%	19,72	17,45	11,95	9,18	9,02	8,69	8,58	8,79	8,89	8,90
PEŇAŽNÝ TRH											
Úrokové sadzby stanovované Bankovou radou NBS platnosť od						24.8.2001	21.9.2001	26.10.2001	26.11.2001	21.12.2001	25.1.2002
1-dňové operácie – sterilizačné	%					6,00	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00
– refinančné	%					9,00	9,00	9,00	9,00	9,00	9,00
2-týždňová limitná sadzba NBS pre štandardný REPO tender	%					7,75	7,75	7,75	7,75	7,75	7,75
Priemerná úroková miera z medzibank.vkladov (BRIBOR) **											
overnight	%	14,41	11,47	7,96	7,35	7,82	7,10	7,23	7,26	7,22	7,25
7-dňová	%	15,88	13,24	8,47	7,73	7,80	7,69	7,71	7,67	7,61	7,65
14-dňová	%	16,54	13,56	8,53	7,76	7,81	7,76	7,75	7,72	7,68	7,70
1-mesačná	%	18,39	14,51	8,58	7,77	7,83	7,80	7,77	7,76	7,70	7,71
2-mesačná	%	19,82	15,16	8,58	7,77	7,88	7,85	7,78	7,76	7,70	7,73
3-mesačná	%	20,82	15,66	8,58	7,77	7,89	7,88	7,78	7,76	7,70	7,73
6-mesačná	%	22,14	16,23	8,58	7,77	7,94	7,91	7,79	7,75	7,70	7,71
9-mesačná	%			7,95	7,75	7,97	7,93	7,77	7,74	7,71	7,72
12-mesačná	%			7,97	7,76	8,00	7,98	7,77	7,74	7,71	7,72

1) stále ceny, priemer roka 1995
2) kumulatívne od začiatku roka
3) zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka
4) stav ku koncu obdobia
5) kurz deviza stred, priemer za obdobie
6) od 1. 10. 1998 zrušenie fixného kurzového režimu a zavedenie floatingu
7) od 1. 1. 1999 zmena metodiky
8) vo fixnom východiskovom kurze k 1. 1. 1993
9) od 1. 1. 2002 zmena metodiky
* predbežné údaje
** od 29. 5. do 15. 10. 1997 „Monitoring úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozít v SR"

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 31. 3. 2002 v mil. Sk

Majetok			Zmena oproti 20.3.2002	Záväzky			Zmena oproti 20.3.2002
1 Zlato		1,026.4	(0.0)	1 Emisia obeživa		88,369.9	(-2,282.1)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,077.5	(-13.8)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,077.8	(-13.8)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		5,126.0	(-4,223.9)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		17,626.3	(-3,835.7)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	4,318.3		(-4,223.9)	3.1 V cudzej mene	16,782.8		(-3,835.7)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	807.7		(0.0)	3.2 V slovenských korunách	843.5		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		9,987.3	(-8,039.8)	4 Emitované cenné papiere		16,750.0	(3,696.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciam		30,293.8	(31.8)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	15,096.7		(-3.1)	4.2 Ostatné	16,750.0		(3,696.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	15,197.1		(34.9)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciam		85,329.8	(-1,194.9)
6 Cenné papiere		197,742.5	(7,151.1)	5.1 Peňažné rezervy bánk	27,169.0		(-543.6)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	197,742.5		(7,151.1)	5.2 Ostatné	58,160.8		(-651.3)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici		24,329.8	(2,752.8)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe		370.4	(-135.0)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky		31,446.7	(-3,423.6)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	919.0		(-526.6)
8 Pohľadávky voči verejnej správe		10,600.0	(-800.0)	8.2 Ostatné	30,527.7		(-2,897.0)
9 Ostatný majetok		16,662.0	(1,204.8)	**Vlastné imanie**			
9.1 Úvery ostatným klientom	631.7		(257.5)	9 Vlastný kapitál		10,756.7	(0.0)
9.2 Ostatné	16,030.3		(947.3)	10 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata–)		-3,397.1	(-253.5)
Spolu		**276,660.3**	**(-4,689.8)**	**Spolu**		**276,660.3**	**(-4,689.8)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Milena Koreňová
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 10. 4. 2002 v mil. Sk

Majetok			Zmena oproti 31.03.2002	Záväzky			Zmena oproti 31.03.2002
1 Zlato		1,026.4	(0.0)	1 Emisia obeživa		86,927.5	(-1,442.4)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,069.9	(-7.6)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,070.2	(-7.6)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		5,631.2	(505.2)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		21,784.7	(4,158.4)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	4,817.9		(499.6)	3.1 V cudzej mene	20,941.2		(4,158.4)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	813.3		(5.6)	3.2 V slovenských korunách	843.5		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		12,868.4	(2,881.1)	4 Emitované cenné papiere		16,750.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciam		30,263.2	(-30.6)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	15,093.9		(-2.8)	4.2 Ostatné	16,750.0		(0.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	15,169.3		(-27.8)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciam		80,095.9	(-5,233.9)
6 Cenné papiere		198,091.8	(349.3)	5.1 Peňažné rezervy bánk	27,532.6		(363.6)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	198,091.8		(349.3)	5.2 Ostatné	52,563.3		(-5,597.5)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici		29,921.0	(5,591.2)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe		1,909.2	(1,538.8)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky		31,261.2	(-185.5)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	929.6		(10.6)
8 Pohľadávky voči verejnej správe		10,600.0	(0.0)	8.2 Ostatné	30,331.6		(-196.1)
9 Ostatný majetok		16,858.3	(196.3)	**Vlastné imanie**			
9.1 Úvery ostatným klientom	494.5		(-137.2)	9 Vlastný kapitál		10,756.7	(0.0)
9.2 Ostatné	16,363.8		(333.5)	10 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata–)		-3,992.4	(-525.3)
Spolu		**280,554.0**	**(3,893.7)**	**Spolu**		**280,554.0**	**(3,893.7)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Milena Koreňová
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 20. 4. 2002 v mil. Sk

Majetok			Zmena oproti 10.4.2002	Záväzky			Zmena oproti 10.04.2002
1 Zlato		1,026.4	(0.0)	1 Emisia obeživa		89,934.6	(3,007.1)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,029.0	(-40.9)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,029.3	(-40.9)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		9,724.9	(4,093.7)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		15,201.4	(-6,583.3)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	8,923.3		(4,105.4)	3.1 V cudzej mene	14,357.9		(-6,583.3)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	801.6		(-11.7)	3.2 V slovenských korunách	843.5		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		9,229.3	(-3,639.1)	4 Emitované cenné papiere		18,650.0	(1,900.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciam		30,251.2	(-12.0)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	15,086.3		(-7.6)	4.2 Ostatné	18,650.0		(1,900.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	15,164.9		(-4.4)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciam		77,132.4	(-2,963.5)
6 Cenné papiere		189,065.9	(-9,025.9)	5.1 Peňažné rezervy bánk	27,624.3		(91.7)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	189,065.9		(-9,025.9)	5.2 Ostatné	49,508.1		(-3,055.2)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici		27,407.2	(-2,513.8)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe		1,809.5	(-99.7)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky		30,573.4	(-687.8)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	728.9		(-200.7)
8 Pohľadávky voči verejnej správe		10,600.0	(0.0)	8.2 Ostatné	29,844.5		(-487.1)
9 Ostatný majetok		16,995.3	(137.0)	**Vlastné imanie**			
9.1 Úvery ostatným klientom	410.7		(-83.8)	9 Vlastný kapitál		10,756.7	(0.0)
9.2 Ostatné	16,584.6		(220.8)	10 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata–)		-4,427.7	(-505.3)
Spolu		**272,066.8**	**(-8,487.2)**	**Spolu**		**272,066.8**	**(-8,487.2)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Milena Koreňová
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Časový harmonogram dekádnych bilancií je k dispozícii na internetovej adrese: http://www.nbs.sk.

NÁJDETE NÁS NA INTERNETE
http://nbs.sk

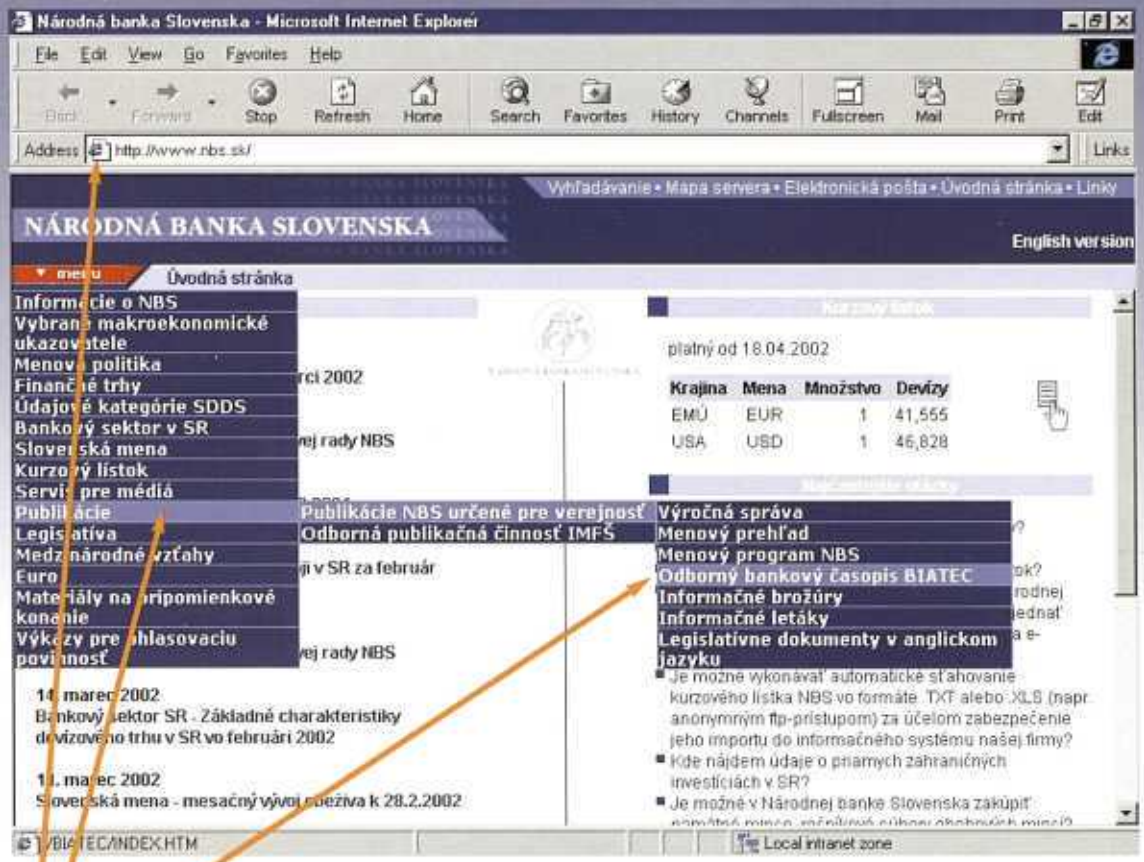
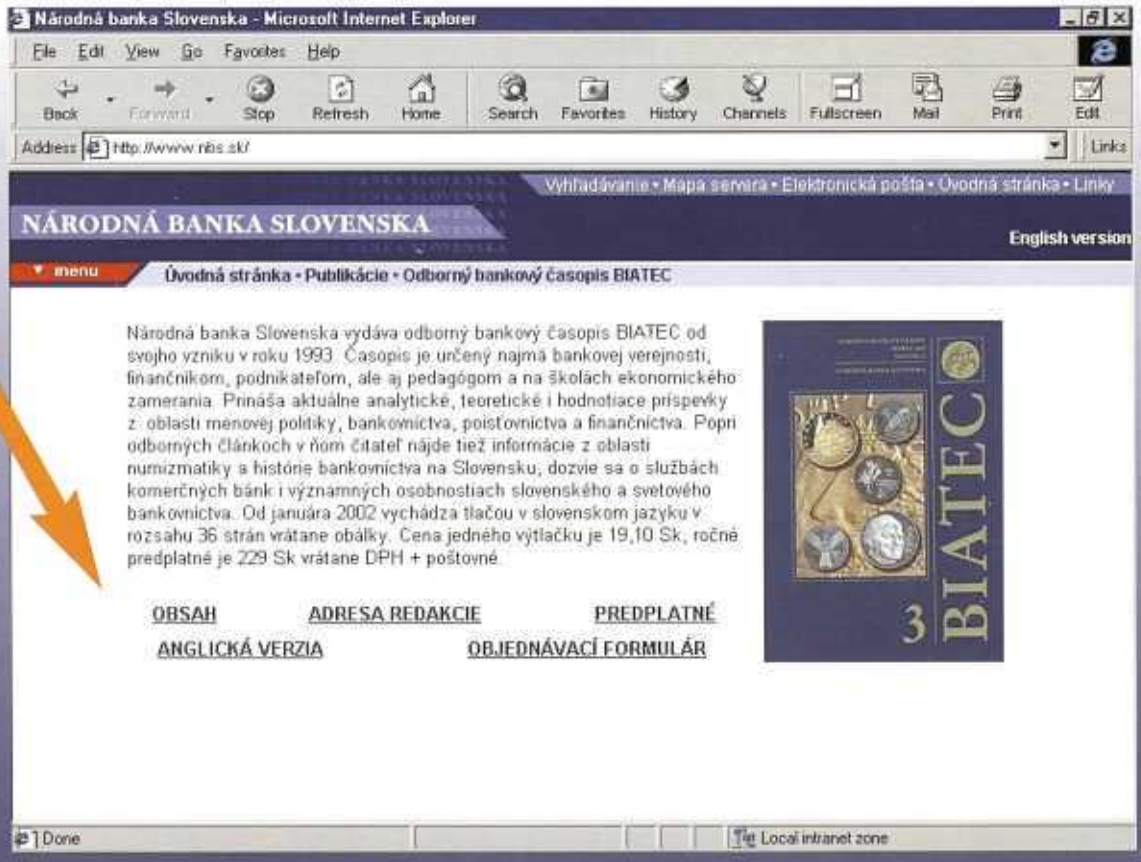
BIATEC